

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

SIGURNOST GRANICA I ŠENGENSKI SPORAZUM:
STUDIJA SLUČAJA
REPUBLIKA HRVATSKA I BOSNA I HERCEGOVINA
-magistarski rad-

Kandidat
Inel Šafro

Mentor
prof.dr. Smajić Mirza

Sarajevo, august, 2023. godine

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

SIGURNOST GRANICA I ŠENGENSKI SPORAZUM:
STUDIJA SLUČAJA
REPUBLIKA HRVATSKA I BOSNA I HERCEGOVINA
-magistarski rad-

Kandidat:
Inel Šafro

Mentor:
Prof. dr. Smajić Mirza

Broj indexa: 968/II-SPS

Sarajevo, august 2023.godina

SADRŽAJ

UVOD.....	1
PRVI DIO: TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO RADA.....	3
<i>1.1 Problem istraživanja.....</i>	<i>3</i>
<i>1.2 Predmet istraživanja.....</i>	<i>3</i>
<i>1.3 Ciljevi istraživanja.....</i>	<i>4</i>
<i>1.4 Društveni ciljevi istraživanja.....</i>	<i>4</i>
<i>1.5 Hipoteze istraživanja.....</i>	<i>4</i>
<i>1.6 Metode istraživanja.....</i>	<i>4</i>
DRUGI DIO: SIGURNOST EVROPSKIH GRANICA.....	5
<i>2.1 Međunarodna sigurnost.....</i>	<i>9</i>
<i>2.2 Globalna sigurnost.....</i>	<i>13</i>
<i>2.3 Nacionalna sigurnost.....</i>	<i>14</i>
<i>2.4 Policijska saradnja.....</i>	<i>19</i>
<i>2.5 Frontex.....</i>	<i>19</i>
<i>2.5.1 Glavne dužnosti Frontexa.....</i>	<i>22</i>
<i>2.6 Europol.....</i>	<i>24</i>
<i>2.7 Šengenski sporazumi i standardi.....</i>	<i>28</i>
<i>2.8 Integrisano upravljanje granicom.....</i>	<i>31</i>
<i>2.9 Priprema Republike Hrvatske za ulazak u Šengen.....</i>	<i>32</i>
TREĆI DIO: SISTEM UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI I SIGURNOST GRANICA BOSNE I HERCEGOVINE	35
<i>3.1 Granična PolICIJA BiH u sistemu unutrašnje sigurnosti.....</i>	<i>45</i>
<i>3.2 Nastanak granične policije Bosne i Hercegovine.....</i>	<i>45</i>

3.3 Osnovne obaveze i zadaci Granične policije.....	47
3.4 Zaštitna sredstva Granične policije.....	49
3.5 Zakonsko funkcionisanje Granične policije BiH.....	49
ČETVRTI DIO: BOSNA I HERCEGOVINA I REPUBLIKA HRVATSKA.....	53
4.1 Zahtjev za članstvo u EU.....	53
4.2 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.....	55
4.3 Ključne tačke sporazuma u stabilizaciji i pridruživanju BiH.....	57
4.4 Kronologija odnosa Bosne i Hercegovine i Evropske Unije.....	60
4.5 Studija slučaja policijsko sigurnosne saradnje između MUP RH i GP BIH.....	63
4.5.1 Nadzor državne granice.....	67
4.5.2 Zajednički kontakt centar Nova Sela-Bijača.....	68
ZAKLJUČAK.....	73
LITERATURA.....	75
SKRAĆENICE.....	79

UVOD

Sigurnost granica posljednih godina postaje važan segment strategija nacionalne sigurnosti država i nadnacionalnih organizacija. S tim u vezi savremeni sigurnosti trendovi i prijete zahtijevaju veću policijsko sigurnosno saradnju između država članica Evropske unije na jednoj, te trećih zemalja na drugoj strani. Ulaskom u EU 2013. godine, Hrvatska je postala integrisana u historijski, civilizacijski kulturološki i sigurnosni prostor EU-a. Odlukom vijeća EU Hrvatska postaje punopravna članica Šengenskog prostora od 1. januara 2023. godine. Hrvatska je za pristup Šengenskom prostoru ispunila 281 preporuku u osam područja, više od 1000 kilometara kopnene granice, dodatnih pet hiljada policajaca, nekoliko graničnih prijelaza vrijednih i po 20 milijuna eura. S time u vezi granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske postaje jedna od najdužih vanjskih granica EU i Šengenskog prostora. Ulazak Republike Hrvatske u Šengenski prostor mogao bi donijeti i određene pogodnosti za Bosnu i Hercegovinu. Prije svega to se odnosi na zračni promet jer pasoška kontrola unutar Hrvatske neće podrazumijevati novu pasošku kontrolu u nekoj drugoj zemlji unutar Šengen zone. Isto se odnosi na gužve na graničnim prelazima tokom ljetne turističke sezone jer više neće biti duplih zadržavanja na granici između BiH i Hrvatske i na granici između Hrvatske i Slovenije.

Kapaciteti Evropske unije će se još više približiti BiH, što je dobro za zemlju koja očekuje da dobije kandidatski status za članstvo u Evropskoj uniji i na kraju da postane članice EU, te se smatra da je ulazak Hrvatske u Šengenski prostor u interesu BiH. Iz Evropske komisije su najavili da će EU od novembra 2023. uvesti automatizirani elektronski sistem pod nazivom "European Travel Information and Authorisation System" (ETIAS), koji će služiti za putovanja u Šengensko područje za putnike kojima nije potrebna viza za ulazak u EU. Taj sistem će vrijediti za sve države koje imaju bezvizni režim s EU, što uključuje BiH, Srbiju i Crnu Goru.

EU je vrlo važno da Hrvatska bude sposobna braniti vanjske granice Šengen prostora od raznih ilegalnih migracija, krijumčara i kriminala. Poznato je da je Bosna i Hercegovina jedna od najpogodnijih migrantskih ruta kojim se kreću migranti prema Republici Hrvatskoj i dalje u zemlje EU. Pripreme u Hrvatskoj traju već godinama, a troškovi prilagodbe procjenjuju se na više stotina milijuna eura. Bosna i Hercegovina će se i u narednom razdoblju suočavati sa problemom ilegalnih migracija, jer će cilj migranata ostati isti: da preko njene teritorije na što lakši i brži način pristupe širokom Šengenskom prostoru. Problem migranata nije samo unutrašnji problem, već predstavlja problem svih članica Evropske unije, što će zahtijevati znatno bolju saradnju Bosne i Hercegovine sa vanjskim čuvarom granice EU. Bosna i Hercegovina ulaže krajnje napore u vidu stručnog osposobljavanja kadrova, nabavci

specijalističke opreme za zaštitu državne granice, kao i spriječavanju migranta u namjeri da dopru do zemalja EU. Bosna i Hercegovina je ujedno jedan stub u zaštiti Šengen prostora u čemu joj uveliko pomaže EU raznim donacijama u vidu specijalističke opreme, kao i stručnog usavršavanja kadrova, nabavci opreme za policijske službenike i drugim vidovima pomoći.

Bosna i Hercegovina se svakodnevno suočava sa raznim unutrašnjim i vanjskim izazovima, a Hrvatskoj ulazak u Šengen u vrijeme rata na evropskom kontinentu, uz ravnopravnost, slobodu kretanja i veliku razvojnu priliku, donosi i dodatnu sigurnost. Ta dodatna sigurnost je potrebna i Bosni i Hercegovini, pogotvo ako se uzme u obzir kompleksnost političke situacije. Ulazak Hrvatske u Šengen, treba iskoristiti kao jedan korak naprijed za usklađivanje što boljih susjedskih odnosa. Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska svakodnevno rade na saradnji zaštite granice između BiH i RH, te razmjeni informacija kao i zajedničkim djelovanjem na polju ileglanih migracija. Ta saradnja svakim danom jača, te se očekuje da će Republika Hrvatska biti jedan od ključnih igrača koji će iskoristiti svoje predstavnike u EU kako bi Bosna i Hercegovina dobila kandidatski status.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO RADA

1.1 Problem istraživanja

Problem istraživanja ovog rada stavlja fokus na sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine, kao i njegov način funkcionisanja. U tom smislu će se pomno analizirati pozitivni vidovi održivosti sistema, kao i njegovi nedostaci koje je potrebno otkloniti. Pozitivni i negativni segmenti su jednostavno dio svakog sigurnosnog sektora jedne države. Istaknuli smo da je sve vrste aspekata moguće popraviti, kako negativne tako i pozitivne, a sve u svrhu funkcionalnijeg i održivijeg funkcionisanja sistema sigurnosti. Kada govorimo o negativnim segmentima, tu primat uzima neprovođenje reformi koje se tiču sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, kao i politiziranje u lične svrhe pojedinaca, odnosno organa sistema sigurnosti. Prisustvo politikanstva u institucijama sigurnosti kvari sistem sigurnosti i dovodi ga u stanje neodrživosti i neuspjeha. Interesi koji se vode radi ličnih ciljeva ne smiju biti važniji od interesa samih građana, koji imaju samo jedan cilj a to je: život u sigurnom okruženju u kojem mogu imati ostvarena i zagarantovana ljudska prava. Malo ili nimalo znanja o nadležnostima i ograničenjima organa sigurnosti, dovodi građane u stanje nepovjerenja.

Neprovođenje reformi i zastarjelost principa rada u sistemu sigurnosti dovode sistem sigurnosti u stanje da ne može u potpunosti odgovoriti na pojedine sigurnosne izazove i prepreke. „Sigurnosna politika BiH“ ni nakon dugog niza godina ne može odgovoriti na probleme koji se pojavljuju u oblasti sigurnosti. Prisutnost korumpiranog i kompromitovanog kadra u institucijama sigurnosti, kao i u drugim državnim institucijama ugrožava zdravo funkcionisanje sistema sigurnosti.

1.2 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu se bazira na uspostavljanje što boljeg i funkcionalnijeg sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine. Ispravno i snažno funkcionisanje sistema sigurnosti čini Bosnu i Hercegovinu snažnom državom, sa velikim preddispozicijama, kako za ulazak u NATO, tako i za ulazak u Evropsku Uniju. Započeti procesi demokratske tranzicije Bosne i Hercegovine od postkonfliktne do savremene državne zajednice još uvijek nisu obilježeni značajnim unutrašnjim i vanjskopolitičkim uspjesima. Jedna od magistralnih smjernica bit će korelacija između sistema sigurnosti, demokratije i izvora nesigurnosti bosanskohercegovačke države i društva. U tom pogledu, a na osnovu Ustava, Bosna i Hercegovina je određena kao demokratska zemlja sa najvišim standardima zaštite ljudskih prava i sloboda koji proizlaze iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

3.4 Ciljevi istraživanja

Osnovni ciljevi istraživanja su:

- Odrediti položaj Bosne i Hercegovine na putu prema Evropskoj uniji i Šengenu
- analizirati dosadašnji put Bosne i Hercegovine ka članstvu u NATO-u
- analizirati odgovor BiH na sigurnosnu situaciju nakon ulaska RH u Šengen kao i sigurnosnu situaciju
- definisati međusobnu saradnju između BiH i RH.
- analizirati sigurnost granica Bosne i Hercegovine prema Šengenu.
- dati preporuke za dalja istraživanja.

1.4 Društveni ciljevi istraživanja

Društveni ciljevi istraživanja se odnose na upoznavanje građana Bosne i Hercegovine sa sistemom sigurnosti i sa procesom ulaska Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, kao i pozitivnim stvarima koje donosi pridruživanje Bosne i Hercegovine EU, te samim time i bolje funkcionisanje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

1.5 Hipoteze istraživanja

Glavna hipoteza: Nadzor i sigurnost granice EU determinisana je zakonskim i implementacijskim aktivnostima evropskog sistema kontrole vanjske granice.

Izvedbena hipoteza: Sistem integrisanog upravljanja granicom predstavlja ključni mehanizam u jačanju granične sigurnosti BIH

Izvedbena hipoteza: Saradnja Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, ključna je u borbi protiv svih savremenih sigurnosnih prijetnji.

1.4 Metode istraživanja

Ovo istraživanje će se provesti uz primjenu sljedećih naučnih metoda: metoda analize sadržaja i metoda sinteze,

Metoda analize (sadržaja) dokumenata

Ova metoda će se koristiti prilikom istraživanja određenih dokumenata, različitih knjiga, zakona i članaka vezanih za sistem sigurnosti, kako bismo stekli uvid u kompletnu funkcionalnost sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Metoda sinteze: Metoda sinteze je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije. Iz dosta prostih zaključaka, činjenica i rezultata istraživanja, na kraju rada će se formirati jedan složeniji zaključak koji će upotpuniti i zaokružiti tematsku cjelinu.

2. SIGURNOST EVROPSKIH GRANICA I ŠENGENSKI SPORAZUMI

Od davnih vremena pa do savremenog doba sigurnost¹ je uopšteno jedan od najbitnijih preduslova opstanka, djelovanja i razvoja čovjeka, države i društva. Opšte prihvaćeno razumijevanje sigurnosti nije postignuto budući da je pojam "sigurnosti" proizvod različitih interpretacija ili manipulacija ili čak obmana istraživača ili praktičara, ona je jednostavno predmet različitih predstavljanja, zavisno od pojedinačnih percepcija različitih sudionika. Sigurnost je i socijalno konstruisana, za različite sudionike ona ima i različito značenje i shvaćanje. Sigurnost je "skliska riječ" kada se radi o pokušajima njezina definisanja, koju je pri tome još teže operacionalizirati. U naučnim raspravama, različitim naučnim disciplinama, kao i svakodnevnom životu, pojam sigurnosti upotrebljava se u različitom kontekstu, gotovo u svim područjima ljudske sfere i njegova okruženja, od nacionalne sigurnosti, gospodarske sigurnosti, energetske sigurnosti, socijalne sigurnosti, socijetalne sigurnosti, psihološke sigurnosti, pravne sigurnosti, do sigurnosti na radu, sigurnosti u prometu itd.

Radi potpunijeg uvida u sadržaj pojma sigurnosti, potrebno je dati kratku teorijsku retrospektivu razvoja pojma u različitim etapama civilizacije kako bi se mogla razumjeti multidisciplinarnost ovog termina danas. Sigurnost danas zauzima centralno mjesto u svim slojevima društvene zajednice, odnosno, kako Der Derian zaključuje, „nijedan drugi koncept u međunarodnim odnosima ne sadrži teorijsku određenost niti ovladava disciplinarnom moći sigurnosti“ (Collins, 2010:16). Sama granica tj. njeno ime kroz svoju historiju nije uvijek imalo isto značenje, ali je uvijek imala veoma bitnu, ako ne i najbitniju ulogu u nastajanju neke države, pa tako i u opstanku i postojanju iste. Pojam granice je tokom historije ali i danas imao raznovrsna simbolična značenja. Berlinski zid je svojevremeno imao ulogu razgraničenja između dva potpuno različita politička sistema i moglo bi se reći dva centra moći. Tako i danas u raznim dijelovima svijeta granice predstavljaju međe između dviju ili više kultura, narodnosti ili političkih sistema. Vrijeme postanka granica je vrlo teško odrediti, ali možemo zaključiti kako je vjerojatno do nastanka primitivnih granica došlo sa samom pojavom civilizacije, odnosno kod formiranja određenih grupa ljudi, kod kojih je urođeno da praveći granice

¹ Kako bi se lakše razumio fenomen sigurnosti, potrebno je uzeti u obzir razna etimološka značenja same riječi sigurnost. U tom pogledu, prevladava konsenzus teoretičara iz oblasti sigurnosti o porijeklu termina sigurnosti. Prema tome, sigurnost potječe od latinske riječi *securitas/vatis*, što u prevodu znači siguran, bezbrižan, pouzdan, čvrst. Ipak, ovaj termin ima široku upotrebu i u drugim jezicima. U engleskom jeziku koriste se dva pojma: *security* i *safety*. Prvi termin se pretežno odnosi na „nacionalnu sigurnost“, koja podrazumijeva zaštitu državnog nacionalnog interesa, a drugi termin općenito označava smanjenje nepoželjnih sigurnosnih situacija ili djelovanje s ciljem smanjenja raznih oblika ugrožavanja. U francuskom jeziku također su u upotrebi dva termina *securite* i *surete*, u italijanskom jeziku sekoristi termin *sigurezza* (*siguramento = sigurno*), albanskom *siguri* i u njemačkom *Sicherheit*. U ruskom jeziku se koristi termin „bezopasnost“ a podrazumijeva odsustvo materijalnih vrijednosti (uporedi Masleša, 2001:4-6; Stajić/Gaćinović, 2007:24).

ostvaruju određeni vid sigurnosti i zaštite.²

U širem smislu sigurnosni sistem se definiše kao: „oblik organizovanja i funkcionisanja društva u sprovođenju mjera i aktivnosti na preventivnom i represivnom planu, koje se preduzimaju radi očuvanja suvereniteta i integriteta države, njenog ustavom utvrđenog poretka, prava i sloboda građana, kao i svih ostalih društvenih i međunarodnih vrijednosti od svih oblika i nosilaca ugrožavanja“ (Stajić, 2006:35). Iz ove definicije vidljivo je da Stajić (2006) sigurnosni sistem posmatra dosta šire tj. on njegove funkcije posmatra i kroz prava i slobode građana kao i međunarodne vrijednosti. Sistem sigurnosti je odraz ustavnog poredka određene zemlje. Zbog toga sama karakteristika sigurnosnog sistema ogleda se u tome da njegova efikasnost ne zavisi od njega samog ma kako on bio organiziran, već također, i od relevantnih okolnosti koje ga okružuju. Razumijevanje sigurnosti, ovisi od pravila i normi, tj. od onih subjekata koji tumače vlastite postupke i ostale koji će im pomoći da shvate sam sistem. Sama tačnost tumačenja sigurnosnog sistema nije definitivna, ali subjekti će vježbati kako bi došli do prave interpretacije (Zehfuss, Smith i sur. 2002).

Iako je prema Općoj deklaraciji o pravima čovjeka³ iz 1948. godine sloboda kretanja jedno od temeljnih prava, kontrola granica i danas je jedna od barijera ljudskim aktivnostima, te se jasno definirane granice promatraju kao krajnji domet suverenosti države prema građanima na određenom području (Anderson i Bigo 2002: 8). Zemlje članice Evropske unije željele su postići slobodu kretanja osoba između zemalja članica i ujednačenu kontrolu vanjskih granica Evropske unije, te održati postojeće stanje sigurnosti na nacionalnoj razini. Uključivanje pravne stečevine i razine suradnje policijskih tijela koja je postignuta kroz „šengensku suradnju“ na evropsku razinu dalo je pravni okvir za daljnji razvoj i ujednačavanje mjera koje se provode pri nadzoru vanjskih granica. Nadalje, prihvaćanje zajedničkih mjera za prelazak osoba preko unutarnjih granica i mjera za provođenje graničnih kontrola na vanjskim granicama dodatno utvrđuje, preslikava i odražava ideje iz šengenske pravne stečevine koja je ugrađena u okvir Evropske unije.

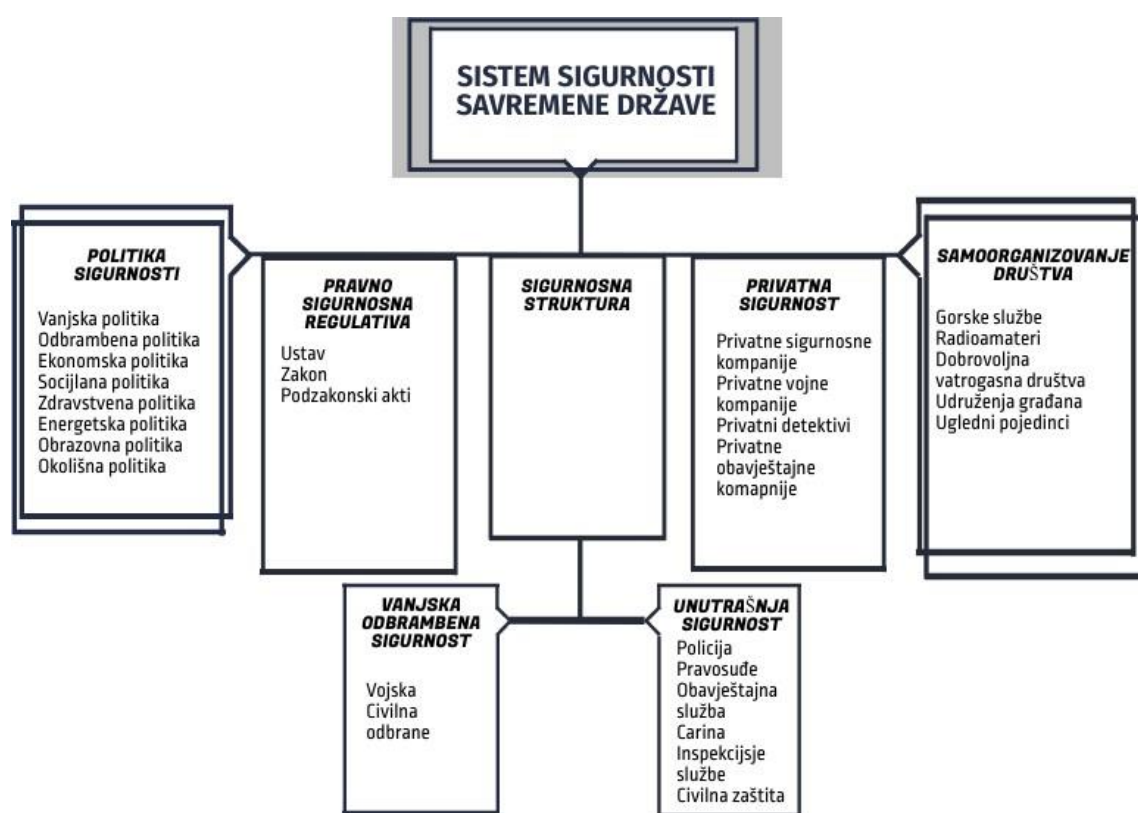
Evropska unija (EU) danas je jedinstven nadnacionalni prostor koji je osigurao mir i ekonomski napredak u Evropi, uvažavajući nacionalne interese i istodobno uvodeći europska pravila koja se moraju poštovati neovisno o nacionalnim interesima. EU možemo promatrati i kao politički projekt koji se stalno razvija i proširuje sukladno događajima i procesima unutar i

² Historijski gledano granica nije bila samo crta koja je dijelila područje pod vladavinom određenih država, nego je bila određeni dio zemljišta s odbrambenom namjenom. Također, mogli bismo zaključiti kako su državne granice oživjele kada su počele nastajati tzv. centralizirane države, dakle one države koje su u tim trenucima bile situirane na određenome mjestu i shodno tome su imale sistem državnog upravljanja te sistem naplate poreza.

³ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013041003050667cro.pdf

izvan nje. On je podložan trenutačnim usponima i padovima u ispunjavanju postavljenih ciljeva, ali ostvarena stabilnost nije viđena u dosadašnjoj evropskoj historiji. Iako su nacionalni interesi pojedinih zemalja ujedno i evropski interesi, postoje neka područja gdje države još imaju vlastite interese. EU čini posebnom to što se oni nastoje ostvariti kroz evropske institucije i djelovanjem u "europskom duhu". (Dragović, 2018:18)

Veoma bitno je i osvrnuti se na pravni okvir nadzora granica, pravni okvir sastoji se od zakonskih mjera i implementacijskih aktivnosti koje su bitne za funkcioniranje evropskog sistema kontrole vanjske granice Evropske unije (informacijsko-komunikacijski sistemi, tehničko opremanje, administrativni kapaciteti, obuka, razmjena informacija, sistemi evaluacije, najbolje prakse i sl.). Pod pravnim okvirom podrazumijevaju se sve obveze koje zemlje članice (i zemlje kandidati) moraju implementirati na nacionalnoj razini, a stupile su na snagu na evropskoj razini. Danas na području nadzora vanjskih granica Evropske unije dominiraju uredbe kao najsnažniji pravni akt Evropske unije. Samoodređivanje granične crte u svakoj državi je u nadležnosti zemalja članica, dok se EU fokusirala na uspostavljanje pravnog okvira za operativno djelovanje i zajedničku metodologiju rada graničnih policija ili službi koje obavljaju poslove nadzora granica.(Dragović,2018:123).

Shema 1. Prikaz sistema savremene države, izvor; (Kržalić, Purišević, Alispahić, članak, 64)

2.1 Međunarodna sigurnost

Međunarodnu sigurnost treba posmatrati u jednom multidisciplinarnom okviru, jer zapravo međunarodna sigurnost podrazumijeva „stanje u svijetu u kojem države i narodi mogu bez rata i drugih sukoba opasnih po svjetski mir i slobodu, nezavisnost i teritorijalni integritet država, usmjeravati svoj razvoj i ostvariti međunarodne političke, gospodarske, kulturne i druge odnose“ (Tatalović, 2006:229).

Odgovornost za osiguranje međunarodne sigurnosti definirana je u Povelji UN, osobito u VII.⁴ poglavlju, gdje je određeno da Vijeće sigurnosti utvrđuje ugrožavanje mira, kršenje mira ili akte agresije i odlučuje o mjerama potrebnima za očuvanje ili ponovno uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti. U tom su tekstu sadržane ključne ideje i pretpostavke koncepta međunarodne sigurnosti, a to su:

1. Početak funkcioniranja sporazuma velikih sila (pet stalnih članica Vijeća sigurnosti UN);
2. Pretpostavka o međunarodnom miru i sigurnosti kao temeljnoj kulturno-civilizacijskoj vrijednosti globalne ljudske zajednice (njezin je zaštitnik Vijeće sigurnosti UN);
3. Tvrdnja da se svaki postupak države ili skupine država, koji bi ugrožavao međunarodni mir i sigurnost, tiče međunarodnog društva (sistema) kao cjeline;
4. Pretpostavka o tome da VS UN mora aktivno potražiti način i sredstva za uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti kad su ovi narušeni (čl. 41 i 42 Povelje UN).

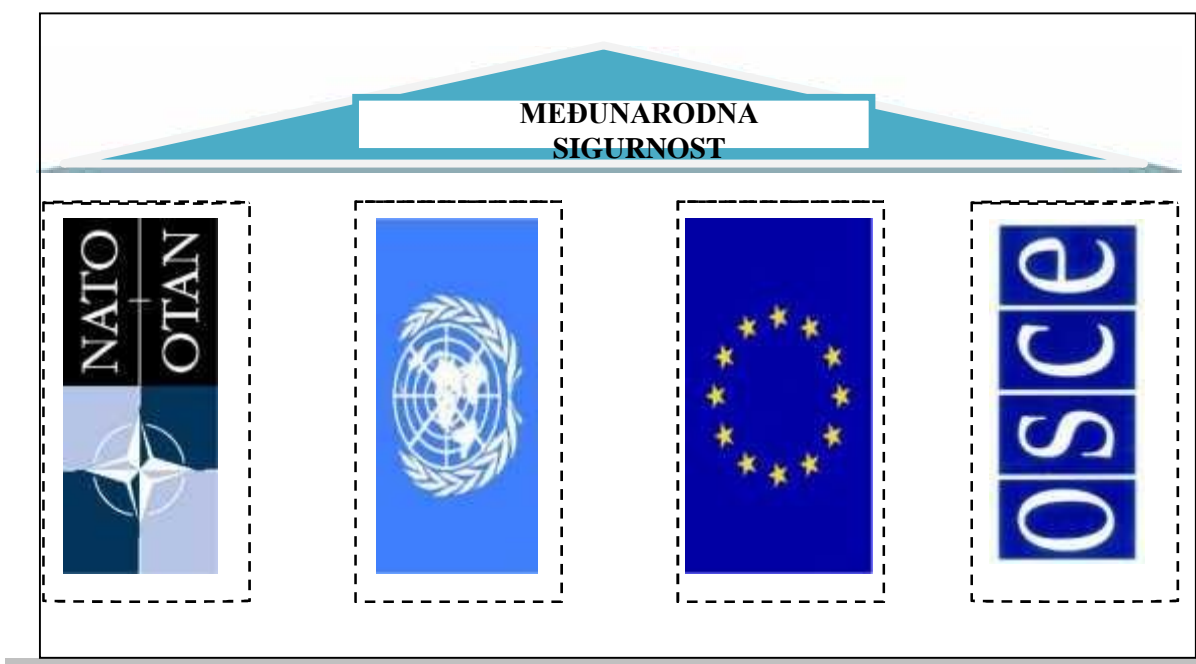
Na teorijskom nivou pojam međunarodne sigurnosti nije u potpunosti definiran ili, pak, može se reći da nije jedinstveno određen. I pored toga, osnovno zajedničko obilježje definicija međunarodne sigurnosti ostaje u fokusu sigurnosti međunarodnog poretka (Tatalović/Bilandžić, 2005:91), ali samo ako prihvatimo činjenicu da međunarodnu politiku čini odsustvo zajedničkog suvereniteta, tj. da nema vladara među državama. U anarhičnom sistemu moć i dalje predstavlja sposobnost utjecaja na druge, a na osnovu elemenata moći Bašić i Stoett raspoznaju četiri grupe država: (1) kompletne supersile (SAD); (2) djelimične supersile (Rusija, Kina, Japan, Francuska, V. Britanija); (3) velike sile i (4) ostale države (Bašić/Stoett, 2003:169-170).

Postavlja se pitanje da li se međunarodna zajednica može smatrati subjektom međunarodnog prava ili je to samo mit (Degan, 2000:220). U tom smislu, Turčalo jasno naglašava divergentno posmatranje teorijskog i praktičnog okvira međunarodne zajednice i međunarodnog društva, gdje konstatira da „imamo jednu međunarodnu zajednicu koja je određena (zapadnim) liberalnodemokratskim vrijednostima i postepeno uključuje sve države

⁴ <http://fra.europa.eu/hr/eu-charter/title/title-vii-general-provisions>

koje prihvataju i promoviraju te interese“ (Turčalo, 2009:23). Anton Grizold⁵ sigurnost na međunarodnom nivou posmatra na osnovu historijskih iskustava, koja su se odvijala kroz dva modela: konfliktni i kooperativni. Konfliktni model se bazira na pretpostavci da države svoju sigurnost izgrađuju na račun druge ili drugih država. Ovaj model karakteriziraju antagonistički modaliteti među državama (alijansama, savezima) u rješavanju sporova, što u krajnjoj liniji može rezultirati ratom (Tatalović, 2006; Nye 2006)

Glavni mehanizmi koji kreiraju međunarodnu i globalnu sigurnost u institucionalnom okviru su (Shema 10): **NATO** (*North Atlantic Treaty Organization*), **EU** (*European Union*), **UN** (*United Nations*) i **OSCE** (*Organization for Security and Cooperation in Europe*).

Shema br. 2: Stubovi međunarodne sigurnosti (uporedi Tatalović/Bilandžić, 2005:101)

Značajno je istaknuti da se sve četiri organizacije razlikuju u nizu elemenata, prije svega u samoj sposobnosti upotrebe i prikazivanja moći i utjecaja na međunarodne odnose. Navedene organizacije „odigrale“ su različite uloge u određenim fazama međunarodnih odnosa. S tim u vezi, NATO⁶ danas, kao sistem kolektivne odbrane, ima centralnu poziciju sigurnosne organizacije u svijetu. Osim redefiniranja svoje uloge i traganja za novim legitimitetom, NATO

⁵ Bivši ministar odbrane Republike Slovenije i profesor na Fakultetu za društvene vede Univerziteta u Ljubljani.

⁶ NATO je vojno-politička alijansa osnovana 4. aprila 1949. godine u Washington DC-u (USA) kao mehanizam kolektivne odbrane (čl. 5. Ugovora). Danas ova alijansa ima 28 članica, uključujući i neke zemlje bivšeg Istočnog odnosno Vršavskog pakta(više na <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html> 11 juli 2023.)

je prvi put u svojoj historiji djelovao van svojih granica, vojnom intervencijom u Bosni i Hercegovini, što Christopher Bennett naziva „srebrenim rubom, jer je promijenio međunarodnu strategiju“ (Bennett, 2004:30). Ovakva radikalna promjena međunarodnog sigurnosnog okruženja, prema Tataloviću, Grizoldu i Cvrtili, aktualizirala je raspravu o osnovnim komponentama kohezivnosti Sjevernoatlantskog saveza, kao što su zajednička percepcija prijetnji sigurnosti, zajednički interesi u održavanju SAD-a u Evropi, zajedničke vrijednosti (2008:43). U tom kontekstu, uloga SAD-a unutar i van NATO-a bila je neupitna, pa je i bivši predsjednik Bill Clinton sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća u rješavanju posthladnoratovskih kriza i ciljeva vanjske politike SAD-a izjavio: „Zajedno s drugim kada možemo, a sami kada moramo“.⁷ Važnu ulogu u kreiranju međunarodne sigurnosti igraju i regionalne organizacije. U tom smislu, teorija regionalnog sigurnosnog kompleksa (Buzan, Waever, De Wilde, 1998) naglašava važnost regionalne saradnje u savremenim sigurnosnim analizama, s ciljem unapređenja odnosa između država i odnosa između određenih regija. Ako posmatramo sa historijskog aspekta, Evropa je bila središte klasnih, etničkih i imperijalističkih sukoba i promjena u svijetu (opširnije Halperin, 2004:299). Ne zanemarujući ove historijske činjenice, Evropa danas predstavlja značajnu ekonomsku i regionalnu, ali ne i globalnu (sigurnosnu) silu⁸. Međutim, zajedničke vrijednosti dvadeset i sedam članica EU prvenstveno su vidljive kroz ekonomsko-socijalne integracije, ali bez jedinstvene vanjsko-političke i sigurnosne matrice. U tom segmentu još uvijek prevladavaju nacionalni nad zajedničkim interesima, odnosno neslaganja oko vanjsko-političkih i transatlantskih (sigurnosnih) prioriteta, posebno na polju zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Ovakvo stanje, prema Henryju Kissingeru, predstavlja odraz četiri fundamentalne promjene prirode međunarodnog okruženja, a kojese posebno utjecale na atlantske odnose: (1) raspad Sovjetskog Saveza; (2) ujedinjenje Njemačke; (3) jačanje tendencije da se vanjska politika tretira kao nastavak unutrašnje politike; i (4) jačanje evropskog identiteta (Kissinger, 2003:25).

U razdoblju od završetka Hladnog rata do danas, kao jedno od središnjih pitanja globalne sigurnosti pojavili su se etnički sukobi. Ratovi na području bivše Jugoslavijete u drugim dijelovima svijeta (Afrika, Azija), koji su sadržavali i naglašenu etničku komponentu u sukobu, potaknuli su tijekom protekla dva desetljeća intenzivno akademsko proučavanje etničkih sukoba. Ipak, usprkos brojnim istraživanjima, fenomen etničkog sukoba, te njegov utjecaj na

⁷ Časopis „Demokracija i sigurnost u Jugoistočnoj Evropi“, Atlantska inicijativa BiH, God. 1, broj 2/3, august 2010. godine, str. 4.

⁸ Mario Telo naglašava značaj i ulogu Evropske unije na globalnom nivou i to na osnovu tri faktora: (1) ekspanzivna snaga i miran suživot kroz kooperaciju između susjednih država i širenje regionalne stabilnosti; (2) posebnost funkcioniranja socioekonomskog modela; (3) širenje demokratije i ljudskih prava kroz multilateralne institucije i zajedničke vrijednosti (Telo, 2006:2-3).

globalnu sigurnost i dalje je obilježen mnogim otvorenim pitanjima i nepoznicama.

U mnogim naučnim istraživanjima etničkih sukoba nakon Hladnog rata nastoje se identificirati uzroci koji su doveli do povećavanja broja ovih sukoba nakon 1990. godine. Dio autora ističe činjenicu kako je proces demokratizacije u prethodno autoritarnim državama etničkim manjinama dao okvir za izražavanje zahtjeva usmjerenih prema traženju manjinskih prava. Uz to, navodi se i sve veća pozornost međunarodne zajednice usmjerena prema etničkim sukobima, kao i rastuća mogućnost međunarodne intervencije u takve sukobe radi zaštite ljudskih prava. Ove činjenice koriste se za isticanje utjecaja etničkih sukoba na globalnu sigurnost te potrebu za većim angažovanjem međunarodne zajednice u sprječavanju ovih sukoba (Tatalović 2010:15).

Međunarodnu sigurnost treba posmatrati u jednom multidisciplinarnom okviru, jer zapravo međunarodna sigurnost podrazumijeva „stanje u svijetu u kojem države i narodi mogu bez rata i drugih sukoba opasnih po svjetski mir i slobodu, nezavisnost i teritorijalni integritet država, usmjeravati svoj razvoj i ostvariti međunarodne političke, gospodarske, kulturne i druge odnose“ (Tatalović, 2006:229).

U kontekstu navedenih magistralnih pitanja, a na osnovu nove sigurnosne paradigme u međunarodnim odnosima, značajan broj domaćih i stranih autora razlikuje četiri nivoa, odnosno vrste sigurnosti (Beridan, 2008; Tatalović/Bilandžić, 2005; Buzan/Hasen; 2009):

- globalna sigurnost,
- međunarodna sigurnost,
- regionalna sigurnost,
- nacionalna sigurnost.

Pojam sigurnosti shvaćamo kao strukturni element postojanja i djelovanja pojedinca, društva/države i međunarodne zajednice (Tatalović, 2006.:11; prema Musladin, 2012.), Grizold smatra da se nacionalna i međunarodna sigurnost može postići ako se u obzir uzmu tri elementa: pojedinac (koncept individualne sigurnosti i globalne sigurnosti); društvo/država (koncepti nacionalne i socijalne sigurnosti, koji prihvaćaju pored vojnopoličkih i šire socijalne i kulturno-civilizacijske aspekte nacionalne sigurnosti) i međunarodna zajednica (koncept međunarodne sigurnosti) (Grizold, Čehulić, 2006: 12; prema Musladin, 2012.). Suvremene definicije predstavljaju sigurnost kao određeni cilj neke države koji se postiže putem vojnih i diplomatskih metoda s glavnom svrhom osiguranja opstanka i normalnog života čovjeka i društva. Također potrebno je uzeti u obzir i sljedeće bitne elemente koje obuhvaća definicija sigurnosti: sigurnost pojedinca i skupine, sigurnost međunarodnog sustava, širenje

sigurnosti prema političkim, gospodarskim i socijalnim elementima države, odgovornost za sigurnost odnosi se na politiku države (Gulin, 2016.). Postoji nekoliko vrsta sigurnosti: Individualna sigurnost (odnosi se na sigurnost pojedinca), Nacionalna sigurnost (sigurnost jedne države), Regionalna sigurnost (sigurnost pojedinih svjetskih regija), Međunarodna sigurnost (međunarodne institucije i zajednička primjena vojne sile), Globalna sigurnost (odnosi se na sigurnost svijeta) (Gulin, 2016.).

Na teorijskom nivou pojam međunarodne sigurnosti nije u potpunosti definiran ili, pak, može se reći da nije jedinstveno određen. I pored toga, osnovno zajedničko obilježje definicija međunarodne sigurnosti ostaje u fokusu sigurnosti međunarodnog poretka (Tatalović/Bilandžić, 2005:91), ali samo ako prihvatimo činjenicu da međunarodnu politiku čini odsustvo zajedničkog suvereniteta, tj. da nema vladara među državama. U anarhičnom sistemu moć i dalje predstavlja sposobnost utjecaja na druge, a na osnovu elemenata moći Bašić i Stoett raspoznaju četiri grupe država: (1) kompletne supersile (SAD); (2) djelimične supersile (Rusija, Kina, Japan, Francuska, V. Britanija); (3) velike sile i (4) ostale države (Bašić/Stoett, 2003:169-170).

2.2 Globalna sigurnost

Krajem 20.stoljeća dolazi do pojave globalizacijske teorije Ronalda Robertsona koja novo formirani pojam opisuje kao proces koji je znatno utjecao na svijet kroz uspostavljanje višestrukih veza unutar i između država i društava, gdje se pritom stvaraju suvremeni svjetski sustavi (Braić, 2020.). Globalizacija je unijela značajne promjene u svijetu društvenog, političkog i ekonomskog karaktera, posebno u Europii zemljama tranzicije (Jagić i Vučetić, 2013.). Uspostavljen je neoliberalni kapitalistički sistem globalnih razmjera, povećala se trgovačka razmjena i ubrzan tok kapitala, povećana konkurencija, snažan razvoj informacijskih tehnologija, stalna borba za rastom i širenjem tržišta, te jačanje uloge nadnacionalnih institucija i organizacija (Jagić i Vučetić, 2013.). Štros, Coner i Bukovinski, 2014.:48, opisuju globalizaciju kao “nezaobilazan dio suvremene zbilje, gdje se vodi rasprava o društvenim, gospodarskim, političkim i kulturnim stajalištima te njenim pozitivnim i negativnim učincima na nacionalni i kulturni identitet”. Globalizacija je omogućila stvaranje globalnog tržišta robe i usluga, što je utjecalo na povećanje konkurencije na tržištu, veća proizvodnja je utjecala na smanjenje cijena. Sve to utjecalo je i na porast prilika za zaposlenjem na nacionalnoj i globalnoj razini te pojavu novog oblika hibridnog zaposlenja, odnosno zaposlenja na daljinu. Također, jedna od najprepoznatljivijih značajki globalizacije je pojava, te eksponencijalan rast i razvoj informacijske tehnologije. Ona je omogućila komunikaciju na daljinu, povećanu mobilnost i povezivanje različitih društvenih skupina, vjera, nacija, kultura (Braić, 2020.). No, isto tako

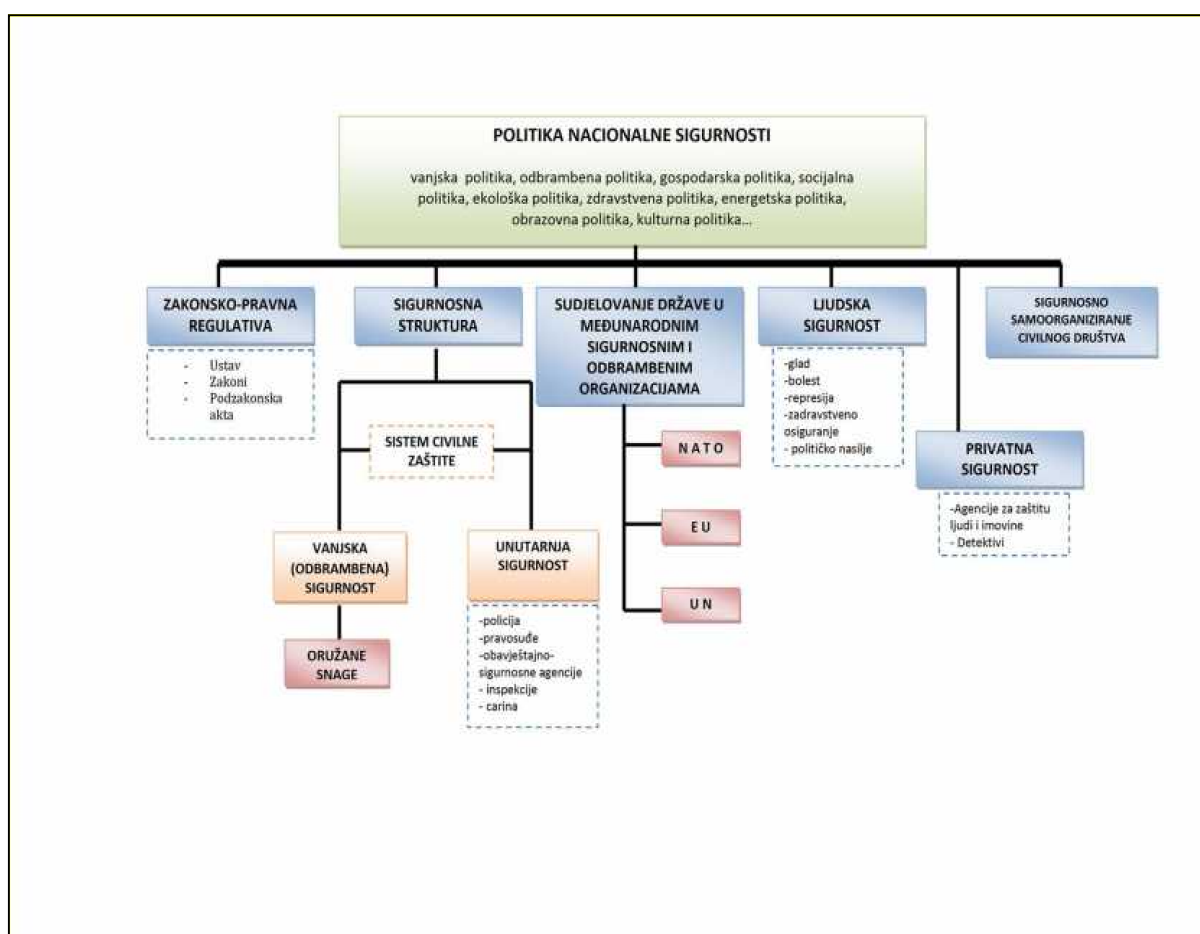
postoje i neke negativne značajke procesa globalizacije. Zbog stvaranja globalnog tržišta znatno je veća nestabilnost ekonomije i cijena. Povećana mobilnost utječe na veći rizik od širenja prenosivih bolesti, također znatno povećanje zagađivanja okoliša (Braić, 2020.). Iako je EU najučinkovitiji regionalni akter u promicanju upravljanja globalnom sigurnošću, druge organizacije također daju svoj doprinos. Neke od njih su: NATO program Partnerstvo za mir (PfP), Zajednica neovisnih država (CIS), Šangajska organizacija za suradnju (SCO), Crnomorska ekonomska suradnja (BSEC), Grupacija Gruzije, Ukrajine, Uzbekistana, Azerbajdžana i Moldavije (GUUAM), Regionalni forum ASEAN-a i Organizacija za europsku sigurnosnu suradnju (OESS) (Kirchner, Sperling, 2007.).

2.3 Nacionalna sigurnost

U savremenom svijetu koji obilježava sve veća povezanost i ovisnost, nacionalna sigurnost postaje sastavnim dijelom međunarodne sigurnosti, koja nije zbir pojedinačnih nacionalnih sigurnosti, već stalan međunarodni okvir općeprihvatljivih vrijednosti. Međuetnički odnosi danas bitno određuju stabilnost države, ali i međunarodnog sistema. Postavlja se pitanje, treba li međunarodni sistem garantovati individualnu i kolektivnu sigurnost etničkih skupina/manjina, bez obzira na to u kojoj se one državi nalaze. Danas ljudska i manjinska prava postaju važnim institucionaliziranim međunarodnim činiteljem sigurnosti i stabilnosti, te briga cijele međunarodne zajednice, usprkos tome što mnoge države još uvijek tvrde kako je manjinska politika njihovo unutarnje pitanje u koje se međunarodna zajednica nema pravo miješati. Afirmacijom racionalističkog pristupa suvremenoj sigurnosti ističe se spoznaja da je odgovornost za jamčenje sigurnosti ne samo na strani pojedinih država i saveza nego i na strani međunarodnog sistema kao cjeline (Grizold, 1998:21).

Pojam nacionalne sigurnosti (*national security*) u uporabi je gotovo sedam desetljeća. Njegov nastanak veže se uz američkog novinara Waltera Lippmana i njegovo djelo *U.S. Foreign Policy*, iz 1943. godine. Tradicionalno određenje (nacionalne) sigurnosti je usmjereno na državu i uključivalo je isključivo vojno i političko područje. Povijesni diskurs upućuje na to kako je proučavanje sigurnosti bilo locirano u okviru međunarodnih odnosa. Sigurnost je u realističkoj teoriji konstitutivno načelo za očuvanje suvereniteta. U okviru strateških studija (*strategic studies*) shvaćana je kao sigurnost države kojoj su prijetnju prije svega predstavljala vojna ugrožavanja od strane drugih država. Strateške su studije u središtu promatranja imale silu i utjecaj sile na države, društva i pojedince. Usredotočenost na državu bila je određena s dva razloga: prvo, države su središnji akteri međunarodnih odnosa, i drugo, sigurnost je smatrana najvažnijom funkcijom države (Morgan, 2010).

Teorijski okvir tradicionalnih strateških studija bio je određen na tri razine (Nunes Reis, 2007). Prvo, promišljanje sigurnosti bilo je limitirano razmatranjima preživljavanja i stabilnosti države (supersila i njihovih satelita) u odnosu na nesigurnosti koje su proizlazile iz stvarnih i doživljenih ponašanja drugih država. Koncept nacionalne sigurnosti bio je karakteriziran i bitno zarobljen tzv. sigurnosnom dilemom (security dilemma). Drugo, trajni karakter hladnoratovskog političkog ponašanja pridonio je kristalizaciji znanja o sigurnosti kao nečem neupitnom i nepromjenjivom, kao "tvrdoj istini" čemu su pridonosili i parametri naučnih istraživanja i akademske zajednice. Treće, neupitnim prihvaćanjem naznačenih hladnoratovskih političkih aranžmana, strateške sigurnosne studije postale su moćno oružje u reproduciranju istih tih političkih procesa i aranžmana.

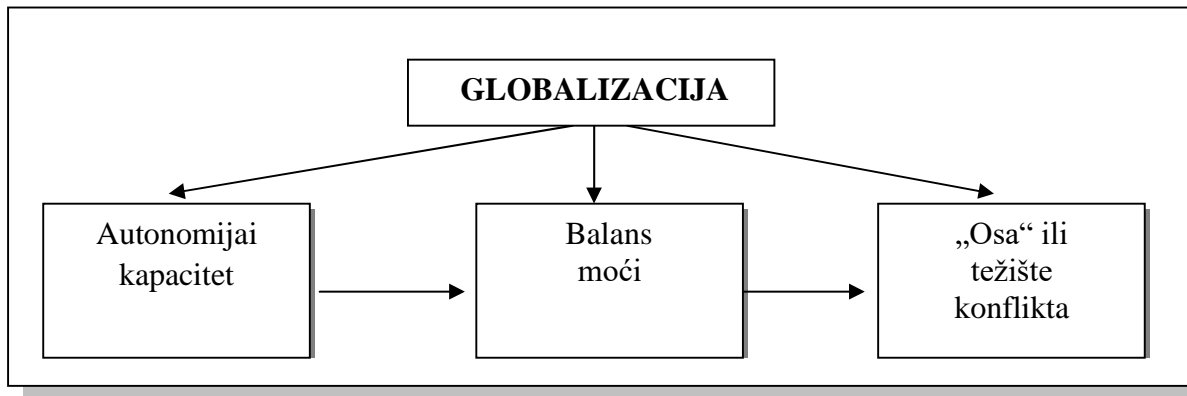
Shema br. 3: prikaz politike nacionalne sigurnosti-izvor fotografije internet

Višestruke promjene na globalnoj, regionalnim i nacionalnim razinama zadnjih desetljeća prošlog stoljeća uvjetovale su redefiniranje parametra nacionalne sigurnosti. Primjena šireg sociološkog/sociopolitičkog pristupa (u odnosu na do tada dominantno izučavanje sigurnosti u okviru političkih znanosti/međunarodnih odnosa) u izučavanju sigurnosti, a čija su ishodišta u kritičkim teorijama, poststrukturalizmu i postmodernizmu, dovela

je do preispitivanja i rekonceptualizacije značenja pojma sigurnosti, referentnih objekata njegove primjene, prijetnji sigurnosti itd. Nove paradigme u izučavanju sigurnosti razvijene su u okviru multidisciplinarnih i interdisciplinarnih "kritičkih sigurnosnih studija" (*critical security studies*) nastalih 90-ih godina 20. stoljeća. Kritičke sigurnosne studije ne predstavljaju neku novu naučnu (pod)disciplinu niti je to jedinstveni naučni teorijski pravac. One predstavljaju krovni termin za označavanje različitih pristupa sigurnosti radi problematiziranja do tada dominantnog neo(realističnog), državocentričnog i militarističkog shvaćanja sigurnosti, kao i za razvoj alternativnih pogleda na sigurnost u širem političkom kontekstu, historijsko i sociološki utemeljenih i normativno orijentiranih (Nunes Reis, 2007). Prema Johanu Erikssonu kritičke sigurnosne studije bave se društvenom konstrukcijom sigurnosti, dok Ken Booth ističe da se "kritičko" odnosi na perspektivu koja teži izdizanju iznad prevladavajućih struktura, procesa, ideologija i ortodoksnih mišljenja istodobno shvaćajući da sve konceptualizacije sigurnosti proizlaze iz posebnih političkih/teorijskih pozicija (nav. prema Mutimeru, 2010).

Za vrijeme bipolarne podjele svijeta, nacionalna sigurnost doživjela je teorijsku i praktičnu ekspanziju, jer je bila sinonim za odbranu i zaštitu suvereniteta države. Pripadnici realističke koncepcije (nacionalne) sigurnosti naglašavali su determinaciju međunarodnog sistema kao anarhičnog sistema, bez centralne autoritativne vlasti, gdje države moraju biti koncentrirane na strateško pitanje kako preživjeti u međunarodnom anarhičnom sistemu (Bašić/Stoett, 2003:153). Osim pojave neorealizma (Waltz), koji je u znatnoj mjeri uzburkao realističku koncepciju međunarodnih odnosa, dolazi se do okončanja *simetričnog*⁹ sukoba između SAD-a i SSSR-a, odnosno političko-ekonomskog kraha bivšeg Sovjetskog Saveza 1991. godine. Prema Patmanu, posthladnoratovski svijet je „predmet produbljivanja globalizacije i proces koji je povezan sa rastom međunarodnih veza, erozije autonomije suverene države, te kreacije novog sigurnosnog okruženja u kojem se uzrok konflikata odvija pod zaštitom države“ (Patman, 2006:3). Upravo drugu polovinu 20. stoljeća karakteriziraju postmoderni procesi internacionalizacije (npr., neoliberalizam), zasnovani na principima integracije, udruživanja ili, pak, razdruživanja, koji su podrazumijevali novu ulogu državne politike. Transformacijski procesi znatno su utjecali na redefiniranje politika sigurnosti nacionalnih država (Kirshner, 2006).

⁹ **Simetrija** – situacija u kojoj su države ili drugi subjekti međunarodnih odnosa koji posjeduju približno jednaku moć međusobno suprotstavljeni (Nye, 2006:349).

Shema br. 4: Kako globalizacija utječe na nacionalnu sigurnost (Kirshner, 2006:6)

Jako interesantno razmišljanje o utjecaju kulture i identiteta na savremenu nacionalnu sigurnost može se pronaći kod Neumanna, gdje je naglašeno da analiza sigurnosti nije potpuna bez analize identiteta učesnika koji su preduvjet za formiranje sigurnosne politike i učinaka koje sigurnosna politika provodi kroz te identitete. Autor kao primjer navodi formirane društveno-memorijske situacije, npr. Bitka na Kosovu polju 1389. godine, koja je znatno utjecala na sigurnosnu politiku Srbije kasnih 80-ih i početkom 90-ih godina prošlog stoljeća (Neumann, 2010:102). Ipak, pozitivan primjer izgradnje jedinstvene sigurnosne politike na osnovu različitog identiteta i kulture vidljiv je kroz euroatlantske integracijske tokove (opširnije Rieker, 2006).

Da bi savremeni sistem nacionalne sigurnosti bio uspješan na sadašnjem stupnju razvoja društva, mora postojati smisljena i organizirana djelatnost na nivou cijelog društva. (Cikotić, 2010B:175). Svaki društveni sistem, pa i sigurnosni, predstavlja određen stupanj organizacije društvenih mogućnosti s ciljem lakšeg i efikasnijeg ostvarivanja osnovnih sigurnosnih funkcija, te općenito radi integralne funkcije države. Prije svega, treba razumjeti značenje pojma sistem, koji ima tri osnovne karakteristike:

cjelina sistema,

elementi sistema, i

okolina sistema (Tatalović/Bilandžić, 2005:39).

Međutim, da bi sigurnost kao systemska djelatnost države uopće mogla „funkcionirati kao imanentni strukturni element društva, neophodno je da svaka država utvrdi bezbjednosnu, odnosno sigurnosnu politiku“ (Abazović, 2002:3). Zbog iznimne uloge odnosno sadržaja

sigurnosne politike¹⁰, na osnovu kojeg funkcioniše cjelokupan sistem nacionalne sigurnosti savremene države, potrebno je objasniti sadržaj i obilježja sigurnosne politike.

Sigurnosna politika u savremenim državama predstavlja neraskidivu i zavisnu kategoriju svih elemenata politike koji se odnose na sigurnost: od vojno-političkih, politike u oblasti zaštite javnog reda i mira, zaštite ustavnog i ekonomskog poretka, zaštite ljudi i materijalnih dobara, zaštite pravnog poretka i zaštite ekoloških uvjeta življenja itd. (Beridan, 2008). Ipak, većina autora se slaže s tim da država predstavlja zajednicu *sui generis*¹¹, odnosno svaka država je posebna po svojoj kulturi, historiji i organizaciji, što se prvenstveno odražava na sadržaj sigurnosne politike, nacionalnog sistema sigurnosti, te općenito na stavove države o ratu i miru (*Tabela*).

Ukupna moć jedne države	Geopolitički položaj (prvenstveno s neposrednog okruženja) Aspekta
Historijsko naslijeđe	Geostrateški položaj
Ekonomska razvijenost i kadrovsko-materijalni potencijali	Demografska potencijalnost
Administrativno Uređenje (složena Država – konfederacija, federacija, zatim prosta ili unitarna država – centralizirana ili decentralizirana, te unija)	Društveno uređenje zemlje (oblik vladavine, oblik državne vlasti ili oblik podjele vlasti, oblik političkog sistema i oblik političkog režima)

Tabela br. 1: Faktori koji utječu na sigurnosnu politiku države (Abazović, 2002:3; Beridan, 2008:31)

Sve aktivnosti i funkcije elemenata sistema nacionalne sigurnosti ostvaruju se i propisuju kroz normativno-pravnu regulativu¹². Također, značajan doprinos ostvarivanju sigurnosti na nivou cjelokupnog društva ostvaruje privatni sektor sigurnosti, tj. zaštita ljudi i imovine, detektivski

¹⁰ Pod sigurnosnom politikom podrazumijevamo „jedinstven političko-filozofski, ideološki, državno-politički, državno-nacionalni, nacionalni i vojno-politički pogled na pitanja rata, sigurnosti i odbrane, skup osnovnih opredjeljenja i rješenja o organiziranju i pripremanju države, društva, nacije, pokreta za odbranu i zaštitu u ratu i drugim oblicima ugrožavanja“ (Beridan, 2008:30).

¹¹ **Sui generis** (lat., akc. sui generis od suus – svoj, genus – rod), od svoje vrste, poseban, svojevrsan, osobenjački, osobit (Klaić, 1988:1277).

¹² Značajno je istaknuti da se sigurnosna politika ugrađuje u najviše akte jedne države: ustav, zakone, opće ili specifične strategije; međunarodne konvencije i ugovore; deklaracije i druge akte.

poslovi itd. Osim toga, a na temelju prirodnog prava, svaki pojedinac, interesne grupe i preduzeća mogu organizirati samozaštitu i samopomoć.

2.4 Policijska saradnja

Da bi se u potpunosti obezbjedio kvalitet nad nadzorom vanjskih granica EU, a naročito sigurnost osoba unutar Šengenskog prostora, od izričitog je značaja komunikacija i saradnja policijskih organa država članica. Sve policijske službe su dužne da međusobno sarađuju i da jedni drugima pružaju pomoć u skladu sa nacionalnim zakonima te države i svojim nadležnostima. Saradnja među državama se uspostavlja na osnovu zahtjeva države članice, a prema Sporazumu države članice mogu zaključivati i bilateralne ugovore o saradnji na pograničnim područjima (načelo supsidijarnosti). Glavni interes takve saradnje je sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela. Saradnja obuhvaća razmjenu informacija, razmjenu policijskih službenika, obučavanje policijskih službenika, te uvođenje pravne pomoći koja je usmjerena. Policijska saradnja se zasniva na načelima solidarnosti i recipročnosti. Počeci policijske saradnje na području Europe sežu u 1976. godinu. Te je godine uspostavljena tzv. Trevi skupina koju su činili ministri pravosuđa i unutarnjih poslova država članica, viši policijski službenici, ali i različite ad hoc radne grupe. Trevi skupina djelovala je putem međuvladinih sastanaka koji su se periodično održavali i koji su doprinijeli stvaranju legitimne osnove za policijsku suradnju¹³

Veoma bitan dio šengenskih sporazuma, koji zadiru u suverenitet država članica je pravo prekograničnog praćenja i traganja, kojim se omogućava sigurnosnim organima jedne države članice da svoje aktivnosti nastave dalje na teritoriji druge države članice. Prekograničnim praćenjem vrši se nadzor nad djelovanjem kriminalnih skupina i osoba u drugim državama. Pri tome, uhićenje je izvedivo isključivo u nadležnosti države u kojoj se takve stvari događaju, i provodi se na temelju zakonodavstva te države. Praćenje sumnjivih osoba i aktivnosti je ograničeno na tačno utvrđen popis krivičnih radnji i može biti planirano ili ne.

2.5 Frontex

Granicu Šengena svake godine pređe otprilike oko 700 milijona ljudi. Kako bi se obezbjedila sigurnost ljudi u Šengenskom prostoru, potrebna je detaljna kontrola i nadzor nad vanjskim granicama Šengena, te se ona mora u svakoj državi koja je članica Šengena provoditi na jednak način. Postoje razne Konvencije o provedbi Šengenskog sporazuma u kojima je

¹³ Bunyan, Tony (1993.) Statewatching the new Europe: Trevi, Europol and the European state, dokument preuzet 02.jula. 2023. s mrežnih stranica

definisano na koji način Europska unija osigurava jednako obrazovanje i osposobljavanje policijskih i drugih službenika, te kako jednolično provodi europske i šengenske pravne stečevine, jednako kontroliše nadzor na granicama, te međunarodnu saradnju kroz razmjenu informacija i podataka o osobama. Najbitniji mehanizam Europske unije za kontrolu i nadzor šengenske granice je Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (*European Border and Coast Guard Agency - Frontex*), osnovana 2004. godine.¹⁴ FRONTEX je pravna osoba s operativnom i proračunskom autonomijom. FRONTEX-om upravlja Upravno vijeće (Management Board) koje je u pravilu sastavljeno od šefova nacionalnih službi za granicu zemalja članica EU i predstavnika Evropske komisije. Upravno vijeće FRONTEX-a postavlja izvršnog direktora i njegova zamjenika. FRONTEX usko surađuje i s ostalim službama Evropske unije koje se bave pitanjima sigurnosti vanjskih granicama kao što su EUROPOL, CEPOL, carinske službe, fitosanitarne i veterinarske inspekcije zemalja članica EU, kao i sa svim drugim službama zaduženim za unutarnju sigurnost u EU.

Pored suradnje sa zemljama članicama Evropske unije, FRONTEX posebnu pažnju poklanja saradnji s graničnim službama zemalja izvan EU, posebno u onim zemljama koje su identificirane kao izvori ili tranzitni pravci nezakonitih migracija. Saradnja s državama nečlanicama EU i FRONTEX-a odvija se putem sklopljenih raznih sporazuma¹⁵(Sintić, 2012:144,145).

Ključni zadaci Frontexa propisani su Uredbom o europskoj graničnoj i obalnoj straži, a to su:

- analiza rizika
- zajedničke operacije
- brza reakcija
- istraživanje
- osposobljavanje
- zajednički povratak
- dijeljenje informacija.

¹⁴ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/frontex_hr

¹⁵ [TT0120437HRN_002.pdf \(europa.eu\)](#)

Suradnja Granične policije BiH s FRONTEX-om

Suradnju Granične policije Bosne i Hercegovine i Europske agencije za graničnu i obalnu stražu (FRONTEX), tijekom 2022. godine, obilježile su uspješno realizirane združene operativne akcije koje su izvedene u više zemalja. Održavali su se sastanci, radionice i konferencije kojima je cilj bio okupiti predstavnike ključnih europskih institucija za upravljanje granicom i obalom, kako bi podijelili iskustva, znanja i najbolje prakse u području granične kontrole.

Održana obuka Nadzor granice s obzirom na ljudska prava

Policijska akademija Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Federalna policijska akademija SR Njemačke, u suradnji s Europskom agencijom za graničnu i obalnu stražu – FRONTEX, organizirala je obuku na temu *Nadzor granice s obzirom na*

ljudska prava. Obuka je održana na policijskoj akademiji Valbandon u Republici Hrvatskoj, a u istoj je sudjelovalo 12 policijskih službenika Granične policije BiH, zajedno s drugim kolegama iz država članica Europske unije i država regije koje nisu članice EU-a.

Operativne aktivnosti u suradnji s FRONTEX-om

Granična policija Bosne i Hercegovine, u protekloj 2022. godine, imala je nekoliko zajedničkih operativnih aktivnosti u suradnji s FRONTEX-om. *Joint Action Days – JAD Child Trafficking 2022* operativna aktivnost realizirana je u lipnju 2022. godine, s ciljem otkrivanja i sprječavanja kaznenih djela trgovine ljudima, posebno trgovine djecom.

Joint Action Days – JAD DANUBE 7 je operativna aktivnost, provedena prošle godine, s ciljem otkrivanja i sprječavanja kaznenih djela i prekršaja koji su povezani s ne-

zakonitim migracijama, trgovinom ljudima, prijevara u vezi s dokumentima, prikupljanje operativnih saznanja, razmjena raspoloživih podataka i informacija, unaprjeđenje suradnje s drugim policijskim agencijama Bosne i Hercegovine, unaprjeđenje regionalne i međunarodne suradnje kao prioriteta u istragama kaznenih djela prekograničnog kriminaliteta.

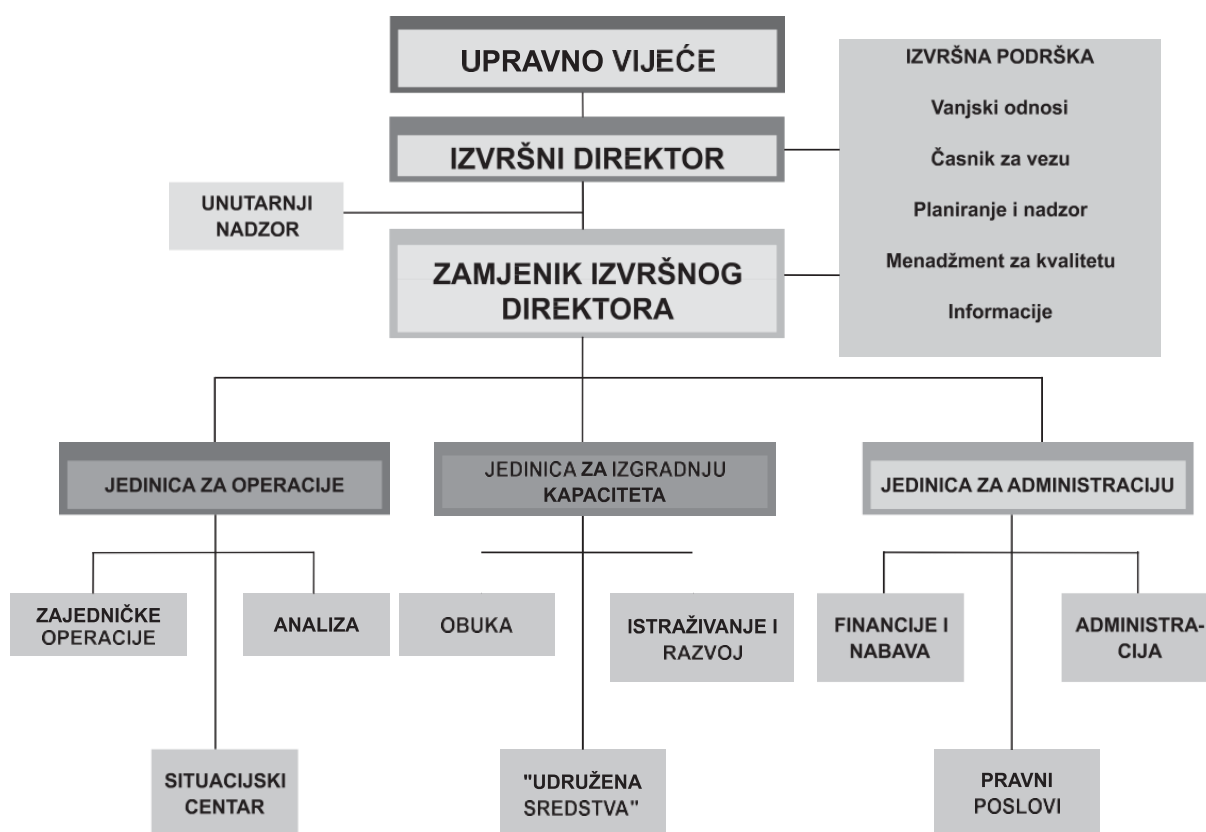
Nadalje, *Joint Action Days – JAD Mobile 5* je realizirana operativna aktivnost u listopadu 2022. godine, s ciljem otkrivanja i sprječavanja kaznenih djela i prekršaja koji su povezani s

krijumčarenjem ukradenih vozila i ukradenih dijelova vozila, krijumčarenjem ukradenih brodova i motora, krijumčarenjem teških mašina i poljoprivrednih mašina, prijevara u vezi s dokumentacijom za vozila, prikupljanja operativnih saznanja, razmjena raspoloživih podataka i informacija, unaprjeđenja suradnje s drugim policijskim agencijama Bosne i Hercegovine i unaprjeđenja regionalne i međunarodne suradnje kao prioriteta u istragama kaznenih djela prekograničnog kriminaliteta.

Slika br. 1: Saradnja GP BiH sa Frontexom-izvor fotografije web

Analiza rizika temeljna je za sve aktivnosti Frontexa. Procjena rizika za sigurnost granica provodi se tako da se stvara slika uzoraka i kretanja u području nezakonite migracije i kriminalnih aktivnosti, pa se rezultati dijele sa zemljama članicama i tijelima Europske unije i koriste se za planiranje daljnjih aktivnosti Frontexa. Zajedničke operacije uključuju koordiniranje posebno osposobljenog osoblja i tehničke opreme na vanjske granice na temelju provedenih analiza rizika, a područja na kojima se odvijaju aktivnosti podijeljena su na nadzor kopnene granice, nadzor morske granice i u morskim lukama i nadzor granice u zračnim lukama. Sposobnost brze reakcije i intervencije potrebna je kada se vanjska granica neke zemlje članice suočava s iznimnim pritiskom, pa je iz tog razloga Frontex uspostavio ekipe za brze intervencije (*Rapid Border Intervention Teams* v RABITs) sastavljene od specijaliziranih policijskih službenika granične policije i posebne tehničke opreme u stalnoj pripravnosti. Frontex ne provodi vlastita istraživanja nego povezuje i olakšava interakciju stručnjaka za graničnu kontrolu sa sektorom istraživanja i proizvodnjom tehničke opreme, kako bi nova

tehnologija bila prilagođena potrebama tijela za graničnu kontrolu. Frontex uspostavlja zajedničke standarde za obuku granične policije kako bi se uskladilo obrazovanje i osposobljavanje službenika granične policije u svim državama Evropske unije i Šengenskog prostora. Razvijen je *Priručnik za obuku* koji predstavlja standardizirani skup znanja i vještina za provedbu osnovnog tečaja za graničnu policiju Europske Unije. Frontex pomaže zemljama članicama u koordinaciji prilikom vraćanja osoba koje su zatečene u nezakonitom boravku. Informacijski sistemi koje razvija Frontex omogućuju brzu razmjenu informacija između graničnih tijela država članica. (Toić Sintić, 2012.)¹⁶

Shema br. 5: Ustroj frontexa¹⁷

2.5.1 Glavne dužnosti Frontexa

Raspoređivanje na terenu:

Agencija raspoređuje službenike za provedbu zakona, te plovila, zrakoplove i opremu za nadzor granica iz država članica i zemalja pridruženih šengenskom području na vanjska pogranična područja kojima je potrebna dodatna pomoć. Osim nadzora državne granice, operacije Frontexa

¹⁶ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/frontex_hr

¹⁷ <https://frontex.europa.eu/> posjećeno 13.08.2023.godine

obuhvaćaju zadaće povezane s pomorskom sigurnošću, sigurnosnim provjerama, potragom i spašavanjem te zaštitom okoliša.

Analiza rizika:

Frontex procjenjuje rizike za sigurnost granica EU-a, te izrađuje prikaz obrazaca i trendova nezakonitih migracija i prekograničnih kriminalnih aktivnosti na vanjskim granicama. Agencija svoje rezultate razmjenjuje s državama članicama EU-a i Evropskom komisijom, te ih upotrebljava za planiranje svojih budućih aktivnosti. Sve aktivnosti Frontexa temelje se na analizi rizika.

Praćenje stanja:

Frontex stalno nadzire vanjske granice Evropske unije, te dostavlja ažurirane informacije i upozorenja državama članicama EU-a, zemljama pridruženima Šengenskom prostoru, Evropskoj komisiji i drugim agencijama.

Procjena osjetljivosti:

Agencija provodi godišnje evaluacije kapaciteta svake države članice i zemlje pridružene šengenskom području za suočavanje s izazovima na vanjskim granicama, kao i njihove spremnosti da odgovore na te izazove, uključujući migracijski pritisak. Frontex raspoređuje časnike za vezu u države članice EU-a kako bi mu pomogli u održavanju sveobuhvatnog prikaza kontrole granica na razini EU-a.

Evropska suradnja u pogledu funkcija obalne straže:

Agencija podupire suradnju tijela za provedbu zakona, agencija EU-a i carina na morskim granicama. Brodovi i zrakoplovi koji sudjeluju u njezinim operacijama isto tako prikupljaju i razmjenjuju informacije važne za kontrolu ribarstva, otkrivanje onečišćenja i usklađenost s pomorskim propisima.

Razmjena obavještajnih podataka o kriminalnim aktivnostima:

Agencija razmjenjuje obavještajne podatke prikupljene na granicama s relevantnim nacionalnim tijelima, Europolom i drugim evropskim agencijama. Oni uključuju informacije o osobama osumnjičenima za sudjelovanje u kriminalnim aktivnostima, kao što su krijumčarenje migranata, trgovanje ljudima i terorizam.

Operacije vraćanja:

Frontex ima sve važniju ulogu u vraćanju osoba koje nemaju pravo ostati u Evropskoj uniji u njihove matične zemlje. Agencija pomaže državama članicama u koordinaciji i financiranju operacija vraćanja, ali ih može pokrenuti i na svoju inicijativu. U tu svrhu Frontex može zakupljivati letove i rezervirati mjesta na komercijalnim letovima. Agencija isto tako pomaže povratnicima da dobiju potrebne putne isprave, te osigurava stručnjake za pomoć u operacijama

vraćanja.

Vanjski odnosi:

Suradnja sa zemljama izvan EU-a i Šengenskog područja sastavni je dio ovlasti Frontexa i jedan je od strateških prioriteta Agencije. Kako bi se osigurala provedba evropskog integriranog upravljanja granicama (EUIBM), Frontex razvija i održava mrežu partnerstva s graničnim tijelima u državama koje nisu članice EU-a, a posebno s tijelima u susjednim zemljama EU-a, te zemljama podrijetla migranata i njihovim zemljama tranzita. Agencija raspoređuje časnike za vezu i u zemlje izvan EU-a koje su pogođene nezakonitim migracijama.

Brza reakcija:

Frontex može brzo rasporediti graničnu i obalnu stražu te opremu u države članice EU-a i zemlje pridružene Šengenskom prostoru čije su vanjske granice u kriznoj situaciji. Na zahtjev Agencije države članice moraju osigurati do 1 500 službenika iz snagâ za brzu reakciju.

Istraživanje i inovacije. Frontex uključuje stručnjake za nadzor državne granice u istraživanja i industriju kako bi osigurao da nova tehnologija odgovara potrebama tijela za nadzor državne granice.

Osposobljavanje:

Frontex utvrđuje zajedničke standarde osposobljavanja za granična tijela s ciljem usklađivanja obrazovanja granične i obalne straže u EU-u i zemljama pridruženima Šengenskom prostoru. Time se žele osigurati jedinstveni standardi nadzora državne granice za putnike koji prelaze vanjsku granicu EU-a. Osim toga, na taj se način službenicima granične i obalne straže iz različitih zemalja omogućuje učinkovito zajedničko djelovanje u operacijama Frontexa.

ETIAS

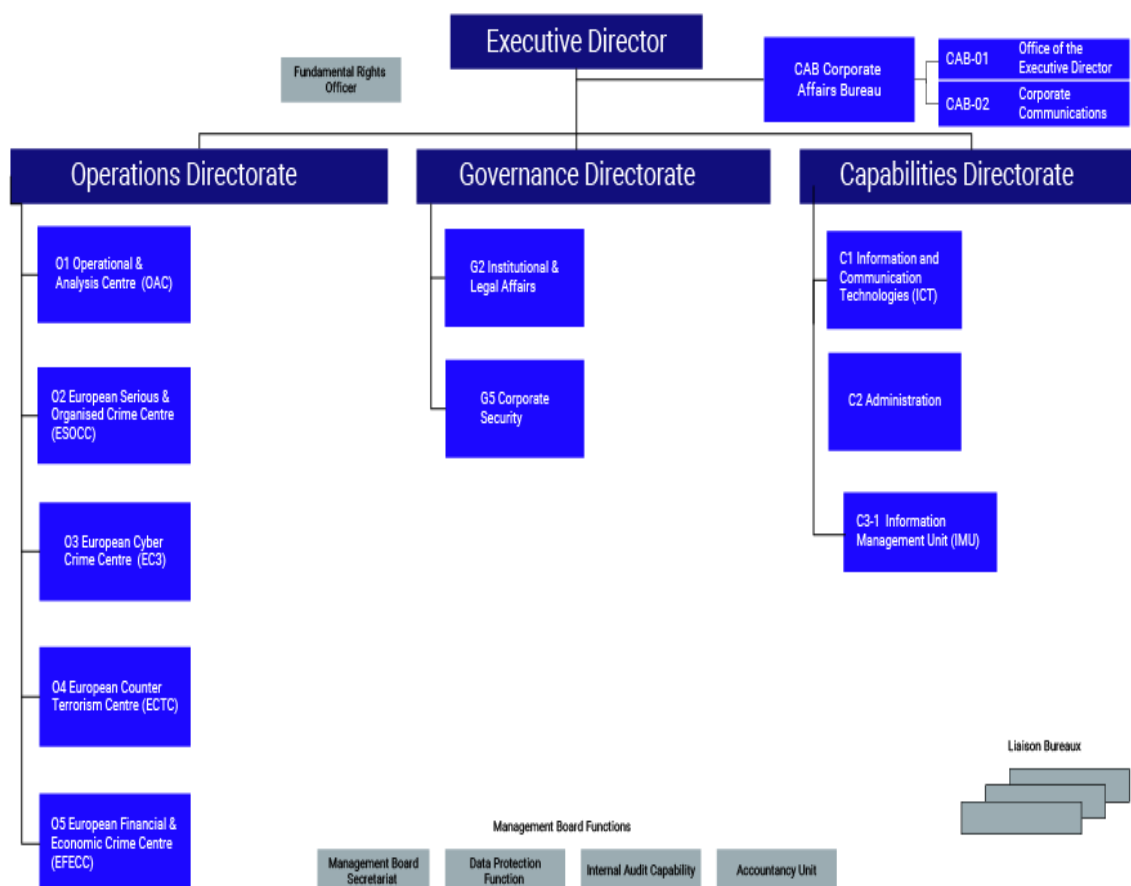
Frontex ima ključnu ulogu u uspostavi novog europskog sistema za informacije o putovanjima i odobravanje putovanja (ETIAS). Nakon što sustav 2023. počne s radom, putnici iz više od 60 zemalja kojima nije potrebna viza morat će prije putovanja u europsko Šengensko područje podnijeti zahtjev za odobrenje putovanja u ETIAS-u. Frontex je odgovoran za smještaj središnje jedinice ETIAS-a, koja će raditi 24 sata dnevno sedam dana u tjednu kako bi obrađivala zahtjeve u bliskoj suradnji s nacionalnim jedinicama država članica i pružala potporu putnicima i prijevoznicima.¹⁸

2.6 Europol

Agencija Evropske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva (Europol) iako osnovana 1995. Konvencijom o Europolu, s radom je počela tek 1999. godine nakon što su

¹⁸ <https://frontex.europa.eu/hr/sto-radimo/glavne-duznosti/>

šengenska pravna stečevina, kao i policijska saradnja, Ugovorom iz Amsterdama ugrađene u pravo Unije u okviru međuvladine suradnje. No, Europol je tada djelovao jedno od tijela Unije, a ne kao međunarodna agencija. Kao formalno tijelo za policijsku suradnju država članica osnovan je 2009. godine Odlukom Vijeća 2009/371/PUP, koja je 2016. godine stavljena van snage Uredbom (EU) 2016/794¹⁹, a njom je danas regulirano funkcioniranje Eurola.

Shema br. 6: Prikaz funkcionisanja eurola²⁰

Pravna osnova za formiranje EUROPOL-a nalazi se u članku K.1. Ugovora Evropskoj uniji iz Maastrichta iz 1992. godine.²¹ S obzirom na već ostvarenokroz Šengenske sporazume, potrebno je bilo definirati područja zajedničkog interesa država članica.

¹⁹ Uredba (EU) 2016/794 Evropskog parlameta i Vijeća o Agenciji Evropske unije za saradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva (Europol) te zamjeni i stavljanju izvan snage odluka Vijeća 2009/371/PUP, 2009/934/PUP, 2009/935/PUP, 2009/936/PUP i 2009/968/PUP, SL L 135/53 od 24.5.2016.

²⁰ [About Europol | Europol \(europa.eu\)](https://www.europa.eu) posjećeno 02.07.2023. godine

²¹ Glava VI., članak 31. revidirane verzije Ugovora o EU

Tim su članom tako određeni:

- politika azila;
- pravila koja reguliraju prelazak osoba preko vanjskih granica država
- članica i provedbu granične kontrole nad njima;
- imigracijska politika i politika prema državljanima trećih država;
- uvjeti ulaska i kretanja državljanima trećih država na državnom području država članica,
- uvjeti nastana državljanima trećih država na državnom području država
- članica, uključujući spajanja obitelji i pristup zapošljavanju,
- borba protiv nezakonitog useljavanja, nastana i obavljanja posla održavljana trećih država na državnom području država članica;
- borba protiv ovisnosti o drogi, ako nije regulirana odredbama točaka 7.-9.;
- borba protiv prevara međunarodnih razmjera, ako nije regulirana odredbama točaka 7.-9.;
- pravosudna suradnja u građanskim stvarima;
- pravosudna suradnja u kaznenim stvarima;
- carinska suradnja;
- policijska suradnja radi sprječavanja i borbe protiv terorizma, nedopuštenog prometa drogama i drugih ozbiljnih oblika međunarodnog kriminala, uključujući, po potrebi, određene oblike suradnje carina, -vezano za sustav EU razmjenu informacija unutar Evropskog policijskog ureda (EUROPOL) (Rošić :2008 207-208).

Sjedište Europol je u Haagu. Uloga mu je podupirati i jačati aktivnosti država članica i njihovu međusobnu suradnju u sprečavanju i suzbijanju teških kaznenih djela, terorističkih aktivnosti i napada na informacijske sisteme (kiberkriminaliteta) koji utječu na dvije ili više država članica. Glavnina njegovih zadaća sastoji se u prikupljanju, pohrani, obradi, analiziranju i razmjeni informacija, uključujući kriminalističke obavještajne podatke, u obavještavanju država članica o svim informacijama kojima raspolaže, zatim u koordiniranju, organiziranju i provodi istražnih i operativnih radnji, te u sudjelovanju u zajedničkim istražnim timovima.²²

Velike kriminalne i terorističke mreže predstavljaju znatnu opasnost za unutarnju sigurnost Evropske unije, te za sigurnost i egzistenciju njezinih građana. Najveće prijetnje sigurnosti uključuju:

- terorizam
- međunarodnu trgovinu drogom i pranje novca

²² SL L 135/64 od 24.5.2016., čl. 4. st. 1. tačke (a) do (d)

- organizirane prijevare
- krivotvorenje eura
- trgovina ljudima.²³

Na razini Evropske unije Europol odgovara Vijeću za pravosuđe i unutarnje poslove. Vijeće je odgovorno za opći nadzor i vodstvo Europola. Ono imenuje izvršnog direktora i zamjenike direktora te, zajedno s Evropskim parlamentom, odobrava proračun Europola (sastavni dio općeg proračuna EUva). Osim toga, zajedno s Evropskim parlamentom može donositi i uredbe o radu Europola. Vijeće svake godine Evropskom parlamentu podnosi posebno izvješće o radu Europola.

Europol trenutačno djeluje u skladu s Uredbom o Europolu. Ta je uredba donesena 11. maja 2016., kad je Evropski parlament izglasao veće ovlasti Europola koje mu omogućuju intenziviranje napora u borbi protiv terorizma, kiberkriminaliteta i ostalih oblika teškog i organiziranog kriminala. Uredbom se jača uloga Europola u potpori suradnji među tijelima za izvršavanje zakonodavstva u EU-u.²⁴

Prema čl.2 st.1 Konvencije, cilj Europola je, poboljšati pomoću mjera iz ove Konvencije, učinkovitost i saradnju nadležnih tijela u državama članicama u sprječavanju i borbi protiv terorizma, nezakonite trgovine drogom, kao i drugih ozbiljnih oblika međunarodnog kriminala u slučajevima kada postoje činjenice koje ukazuju na postojanje organizirane zločinačke strukture i da su dvije ili više država članica pogođene dotičnim oblicima kriminaliteta na takav način da zbog opsega, značaja i posljedica dotičnih kaznenih djela zahtijevaju zajednički pristup država članica.²⁵

Glavne zadaće Europola, u skladu s njegovim ciljevima, su:

- olakšati razmjenu informacija među državama članicama;
- nabaviti, usporediti i analizirati informacije i obavještajne podatke;
- nadležnim tijelima u državama članicama bez odlaganja priopćiti, putem nacionalnih jedinica, informacije koje se na njih odnose;
- pomagati u istragama u državama članicama prosljeđivanjem svih bitnih informacija nacionalnim jedinicama;
- održavati kompjuterizirani sustav prikupljenih informacija koji sadrži podatke uskladu s člankom 8, 10 i 11.²⁶

²³ <https://www.europol.europa.eu/about-europol/hr> posjećeno 02.07.2023. godine

²⁴ <https://www.europol.europa.eu/about-europol/hr> posjećeno 02.07.2023. godine

²⁵ Konvencija o osnivanju Europskog policijskog ureda, Službeni list Europske unije, 1995, čl. 2 st.1.

²⁶ Članovi 8, 10 i 11 odnose se na sadržaj informacijskog sistema; prikupljanje, obradu i korištenje ličnih podataka; te sistem indeksiranja.

Zadaće koje se odnose na pomaganje državama članicama savjetom i istraživanjem u sljedećim područjima su:

- obuka članova njihovih nadležnih tijela;
- organiziranje i opremanje tih tijela;
- metode suzbijanja kriminaliteta;
- tehničke metode i metode sudske medicine, te metode istražnog postupka.²⁷

2.7 Šengenski sporazumi i standardi

Njemačka, Belgija, Francuska, Nizozemska i Luksemburg su 14. maja 1985. godine kao komšijske države, potpisale su sporazum o bliskoj saradnji, odnosno Šengenski sporazum koji je dobio ime po istoimenom gradu Šengenu u kojem je i potpisan sporazum. Sporazum se odnosio na cjelokupno ukidanje unutarnjih granica između ovih država, čime bi se otvorio put ka stvaranju jedinstvenog zajedničkog tržišta, odnosno omogućio nesmetan protok ljudi i robe među državama. Države potpisnice su narednog dana, 15. maja 1985. godine, krenule sa postepenim ukidanjem graničnih kontrola na unutarnjim granicama, tako što se na graničnim prijelazima nisu zaustavljala osobna vozila. Godine 1990. donesena je Konvencija o realizaciji Šengenskog sporazuma u kojoj su jasno definisani ciljevi i mjere koje je potrebno provesti kako bi se omogućilo potpuno ukidanje granica. Postepeno je dolazilo i do pridruživanja drugih država članica Evropske unije, koje su bile potaknute koristima koje sa sobom nosi ukidanje unutarnjih granica. Na samom kraju 1990. godine pridružila se Italija, a do 1996. godine pridružile su se i Španija, Portugal, Grčka, Austrija, Danska, Švedska i Finska. Konvencija o provođenju Šengenskog sporazuma je tek 1995. godine praktično zaživjela, tek kada su bili ispunjeni svi uslovi koji su prethodili njezinom provođenju. Njemačka, Belgija, Francuska, Holandija, Luksemburg, Španjolska i Portugal 26. marta 1995. godine ukinuli su kontrolu nad unutarnjim granicama. Šengenski sporazum su kasnije u potpunosti primijenile i Austrija, Grčka, Švedska, Danska i Finska.

Ugovorom koji je potpisan 1999. godine u Amsterdamu, Šengenska pravna stečevina ugrađena je u pravni okvir Evropske Unije, što znači će da svaka nova država koja pristupi Evropskoj Uniji morati uz pravnu stečevinu Evropske Unije, u svoje zakonodavstvo implementirati i pravnu stečevinu Šengenskog sporazuma, odnosno Konvencije o provedbi Šengenskog sporazuma. Najveće zagovaranje protiv ukidanja granica bilo je izraženo u Ujedinjenom Kraljevstvu i Irskoj, a iste su prihvatile samo jedan dio odredbi šengenske pravne

²⁷ Konvencija o osnivanju Evropskog policijskog ureda, Službeni list Evropske unije, 1995.

stečevine, ali one nisu dio Šengenskog prostora. Također, Lihtenštajn, Švicarska, Norveška i Island nisu članice Evropske Unije, ali one primjenjuju određena pravila šengenske pravne stečevine i one se smatraju dijelom Šengenskog prostora. Tako se danas Šengenski prostor sastoji od 27 zemalja koje okružuje 42 673 kilometara morske i 7 721 kilometara kopnene granice. Više od 400 milijuna stanovnika uživa zaštitu i prednosti koje sa sobom donosi Šengenska granica (Britvec, 2018.).²⁸

Za građane Evropske unije, uspostavljanje Šengenskog prostora predstavlja iznimno važno postignuće koje omogućava potpunu slobodu kretanja unutar 26 europskih država, ne samo ljudi, nego i dobara, usluga i kapitala. Brojne su ekonomske i političke pogodnosti koje građani Šengenskog prostora uživaju zahvaljujući nepostojanju granica i kontrole kretanja, a takve pogodnosti privlačne su i državljanima trećih zemalja koje nisu članice Šengenskog prostora ili Evropske unije, odnosno kako ih naziva Konvencija o provedbi Šengenskog sporazuma strancima. Strani državljani pod određenim uslovima mogu boraviti na prostoru unutar šengenske granice i prelaziti je, te se koristiti slobodom kretanja kao i građani država članica sve dok se zakonito nalaze u Šengenskom prostoru, odnosno imaju boravište ili vizu. (Konvencija o provedbi Šengenskog sporazuma, 1985.; Raos, 2013.; Pejaković-Đipić, 2018.)

²⁸ https://publications.europa.eu/resource/ellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0001.01/DOC_1

Slika br. 2: Ekonomija Šengenskog prostora-izvor fotografije-internet

Iako se među evropskim građanima smatra kako je sloboda kretanja ljudi najvažnije postignuće, pa samim time i primarni cilj osnivanja Šengenskog prostora, ono je zapravo samo posljedica tendencije stvaranja zajedničkog tržišta. Kako bi se ostvarilo zajedničko tržište, potrebno je ostvarenje četiri temeljne tržišne slobode: slobode kretanja dobara, usluga, kapitala i ljudi. Najvažnije je bilo osigurati slobodan protok dobara i usluga, a iz toga je proizašla sloboda kretanja ljudi, iako je i ona danas iznimno važna (Pejaković-Đipić, 2018.).

Iseljavanje ljudi u druge države članice i migracije radnika iz jedne države u drugu uvelike pridonosi stvaranju i jačanju zajedničkog tržišta. Dnevne migracije radnog stanovništva su pojednostavljene jer više ne postoji granična kontrola i čekanje na granicama što znači da je putovanje na posao u drugu državu brže i jeftinije, što potiče više ljudi na odluku o pronalasku posla u susjednoj državi. Smatra se da otprilike 1,7 milijuna ljudi svakodnevno putuje u susjednu državu radi posla. Migrantima koji pak zaposlenje traže u nekim udaljenijim državama

omogućeno je prebivanje i zaposlenje bez potrebe dobivanja vize, te skraćivanje putovanja od države u kojoj rade do svoje matične zemlje jer se više ne moraju zaustavljati na graničnim prijelazima u svakoj državi kroz koju prolaze. Davis i Gift (2014.) proveli su naučno istraživanje čiji rezultat pokazuje kako Šengenski sporazum potiče trgovinu i stvara povezane trgovinske partnere između država članica Šengenskog prostora. Autori su, kao najznačajnije čimbenike jačanja trgovinske povezanosti, naveli migracije radnog stanovništva i ukidanje kontrole na granicama. (Davis and Gift 2014. prema Britvec, 2018).

Kada se analiziraju odredbe Šengenskih sporazuma može se konstatovati da je temeljna ideja bila ostvarivanje prostora slobode, sigurnosti i pravde na kojem je zagarantovano slobodno kretanje ljudi, kako državljana EU, tako i onih stranaca koji se na području EU nalaze legalno. Idejni koncept u sebi tako ujedinjuje tri nerazdvojiva elementa: slobodu, sigurnost i pravičnost. Da bi se ostvarili ti ideali Šengenski sporazum i Konvencija su trebali osigurati: ukidanje unutarnjih granica između država članica, uvođenje jedinstvene vizne politike za državljane trećih država koje osiguravaju tim osobama maksimalno tromjesečni boravak na području država članica, borbu protiv ilegalnih migracija, uvođenje zajedničke vanjske granice država članica, uvođenje komplementarnih mjera koje bi trebale nadoknaditi pravnu prazninu nastalu ukidanjem unutarnjih granica država članica. U tom cilju u Šengenskoj konvenciji utvrđene su osnovne propratne mjere za sprovođenje Sporazuma: nadzor vanjskih granica; usuglašavanje politika viza; pravo putovanja stranaca; kriteriji za određivanje države koja je odgovorna za tretiranje azilanata; policijska suradnja; pravna pomoć iz oblasti kaznenog postupka, ekstradicija nelegalnih stranaca u zemlju porijekla; prenos izvršenja represivnih presuda; zajednička borba protiv kriminala, droge i trgovine oružja, te uspostava i principi funkcioniranja Šengenskog informacijskog sistema – SIS (Schengen Information System)(Šegvić, 2010:18).

2.8 Integrirano upravljanje granicom (IBM)

-Koncept integriranog upravljanja granicom

Jedan sveobuhvatni model za evropsko upravljanje granicom je važan alat za čuvanje unutarnje sigurnosti država članica, a naročito za spriječavanje i otkrivanje ilegalnih migracija i sa tim povezanog kriminala kao i drugog prekograničnog kriminala. Na 2768-om sastanku Vijeća pravosuđa i unutrašnjih poslova održanom u Briselu 4-og i 5-og decembra 2006 g., Vijeće je donijelo sljedeće zaključke: Integrirano upravljanje granicama (IBM) je koncept koji se sastoji od sljedećih dimenzija: – Granična kontrola (provjera i nadzor), kao što je definirano

u Kodu šengenskih granica, uključujući i relevantnu analizu rizika i kriminalno obavještanje – Otkrivanje i istraživanje preko-graničnog kriminala u koordinaciju sa svim kompetentnim tijelima za sprovedbu zakona – Četverostrani kontrolni model (mjere u trećim zemljama, saradnja sa susjednim zemljama, granična kontrola, mjere kontrole u okviru područja slobodnog kretanja, uključujući i povratak) – Saradnja između agencija za upravljanje granicama (granične garde, carine, policije, agencije za nacionalnu sigurnost i drugih relevantnih tijela) i međunarodna saradnja – Saradnja i usklađenost aktivnosti država članica kao i institucija i drugih tijela Zajednice i Unije. Usklađenost između navedenih dimenzija i način na koji su primjenjene od strane Šengen članica je ključna za uspjeh koncepta Integriranog upravljanja granicom. (Šengen katalog 2008;6)

Slika br. 3: Nadzor i zaštita državne granice, izvor fotografije brošura GP BiH 2023

2.9 Priprema Republike Hrvatske za ulazak u Šengen zonu

Među građanima Evropske unije sloboda kretanja se smatra jednom od najvrijednijih postignuća procesa evropske integracije. Šengenski sporazum olakšava i socijalnu interakciju bez ometanja sigurnosti građana Evropske unije. Ukidanjem kontrola na unutarnjim granicama zemalja koje su članice Evropske unije, olakšava se slobodno kretanje osoba i roba. Da bi se osigurala sloboda kretanja unutar Šengenskog prostora, neophodno je jačanje kontrole nad njegovim vanjskim granicama. Nakon migrantske krize i raznih terorističkih napada u Evropi,

privremeno su uvedene kontrole na unutarnjim granicama Šengenskog prostora. S obzirom na to da uvođenje kontrola nad unutarnjim granicama loše utječe na ekonomiju, ključni je cilj osigurati ravnotežu između slobodnog kretanja roba, usluga i ljudi uz istovremenu kontrolu ilegalnih puteva.

Šengenski sporazum nije samo uspostavio slobodno kretanje ljudi kao temeljnu osnovu evropskog procesa, nego je također kroz tu slobodu pridonio jačanju osjećaja evropske pripadnosti. To je rezultiralo transverzalnim utjecajem na aspekte sigurnosti i otežavanjem nacionalnih sukoba. Slobodno kretanje donijelo je sa sobom i jačanje unutareuropskih odnosa, na račun utvrđivanja ideje vanjskog migranta kao čimbenika socijalne destabilizacije (Britvec 2018:240).

Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora²⁹ 1. decembra.2009., kao jedan od glavnih ciljeva EU navodi se uspostava prostora slobode, sigurnosti i pravde bez unutarnjih granica, sprječavanje i suzbijanje kriminaliteta. Lisabonskim ugovorom, koji je stupio na snagu nakon neuspjeha Ustavnog ugovora, tzv. treći stup (pravosuđe i unutarnji poslovi) premješten je u poglavlje V.: Prostor slobode, sigurnosti i pravde Ugovora o funkcioniranju EU (UFEU). U to poglavlje uvrštene su sve „politike pravosuđa i unutarnjih poslova“: azil, migracije, granična kontrola, pravosudna suradnja u kaznenim stvarima, pravosudna suradnja u građanskim stvarima, granična kontrola, organizirani kriminal, suradnja u području suzbijanja nezakonite trgovine opojnim drogama, terorizam i policijska saradnja (Đurđević, 2009: 295-299).

Ulaskom u Evropsku uniju 1. jula. 2013. godine kojem je prethodilo potpisivanjem Pristupnog ugovora sa EU 9. decembra. 2011. godine u Bruxellesu, Republika Hrvatska je i formalnopravno ostvarila jedan od najvažnijih prioriteta vanjske politike. Od toga trenutka puno toga se izmijenilo: ono što su uoči ulaska u EU predstavljali zahtjevni pregovori, poglavito oko problema zatvaranja poglavlja 23. i 24. (nedefinirana granica prema Sloveniji na području Savudrijske vale, problem Neumskog koridora i dr.), po ulasku u EU prerasta u potrebu stalnog i aktivnog sudjelovanja na tzv. komitološkim radnim skupina i radnim skupinama Vijeća EU. Rad u radnim grupama iziskuje konstantnu međuresornu koordinaciju radi pripreme stajališta o pojedinom dokumentu jer se nerijetko događa da do usvajanja pojedinih odluka dolazi kroz tzv. *silent procedure* (ako se pisane primjedbe prije samog sastanka ili na samom sastanku ne iznesu, prijedlog teksta se usvaja) (Rošić 2014:296). Nakon ulaska u Evropsku uniju, uvijek se kao sljedeći korak, spominjao drugi „strateški“ cilj: ulazak u Šengensko područje. „Strateški“ cilj je ostvaren nakon deset godina, odnosno 1. januara 2023. godine, kada je Hrvatska pristupila

²⁹ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, Reformski ili Lisabonski ugovor, Službeni list EU, OJ C 306/1 od 17.12.2007.

Šengenu.³⁰ Punopravno članstvo Hrvatske u Šengenskom prostoru je značilo povoljan učinak na razmjenu dobara, obnavljanje radne snage, a izrazito na hrvatski turizam i rast BDP-a. Hrvatska je politički i gospodarski usmjerena prema Evropskoj uniji, a pristupanjem Šengenskom prostoru ukinule su se kontrole na unutarnjim granicama sa Slovenijom i Mađarskom. Ukidanje unutarnjih granica imalo je povoljan učinak na trgovinu, fluktuaciju radne snage, a posebno na turizam. Članstvo Hrvatske u Šengenskom prostoru je također dobilo povoljan učinak na trgovinu kroz različite mehanizme, vezane uz kretanje ljudi preko granica. Troškovi teretnog i putničkog transporta smanjili su se ukidanjem graničnih kontrola na unutarnjim granicama. Hrvatska je postala 27. članica Šengenskog prostora, od 1. januara 2023. godine ukinute su granične kontrole na kopnenim i pomorskim graničnim prijelazima, a 26. marta 2023., i u zračnim lukama. Pristup Republike Hrvatske Šengenskom prostoru je bio dug proces gdje je Hrvatska morala ispuniti 281 zahtjev koji je stavljen pred nju. Tehnički kriteriji znače da bi Hrvatska uz pomoć novčanih sredstava iz EU fondova, trebala financirati, izgraditi i opremiti granične prijelaze i ostalu infrastrukturu za potrebe policije u skladu s evropskim kriterijima, nabaviti tehničku opremu za nadzor granice, ulagati u informatičke sisteme, dobiti pristup šengenskom IT sistemu, izraditi sistem viza, i mnoge druge stavke koje se stavljaju pred nju. Kao glavna prednost članstva ističe se slobodan ulaz u zemlju za turiste koji u Hrvatsku dolaze uglavnom automobilima iz Šengenskog prostora, ali i slobodan promet osoba i roba.

Slika br. 4: Granični prijelaz Nova Sela RH-izvor fotografije-internet

³⁰ [Hrvatska: Nova članica Schengena koja u 2023. kunu zamjenjuje eurom \(aa.com.tr\)](https://www.aa.com.tr/en/ekonomi/hrvatska-nova-clanica-schengena-koja-u-2023-kunu-zamjenjuje-eurom)

3. SISTEM UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI BIH

U savremenom svijetu sigurnost zauzima prioritetno mjesto u svim vrstama društvenih djelatnosti. Radi potpunijeg uvida u sadržaj pojma sigurnosti, potrebno je dati kratku teorijsku retrospektivu razvoja pojma u različitim etapama civilizacije kako bi se mogla razumjeti multidisciplinarnost ovog termina danas.³¹ Kroz ljudsku historiju, a danas pogotovo, sigurnost zauzima centralno mjesto u svim slojevima društvene zajednice, odnosno, kako Der Derian zaključuje, „nijedan drugi koncept u međunarodnim odnosima ne sadrži teorijsku određenost niti ovladava disciplinarnom moći sigurnosti“ (Collins, 2010:16).

Na osnovu dostupnih teorija o sigurnosti, poznata su tri faktora ugrožavanja čovjeka i njegove sredine i to:

- Društveni
- prirodni
- tehničko tehnološki.

Već od davnina čovjek je spoznao određene vrste i izvore ugrožavanja svoga vlastitoga identiteta, a također i kolektivnog. U zajednicama koje su nastale među prvima, čovjek je već tada težio određenoj vrsti sigurnosti, iz čega proizilazi da je pojam sigurnosti u bilo kojem dobu, tj vremenskom periodu bio veoma bitno pitanje. Analizom različitih historijskih, antropoloških i drugih istraživanja dolazi se do zaključka da je osnovna funkcija ljudske aktivnosti njegova potreba za uspostavljanjem, razvojem i očuvanjem svoje vrste (Tatalović, Cvrtila, Grizold, 2008:7).

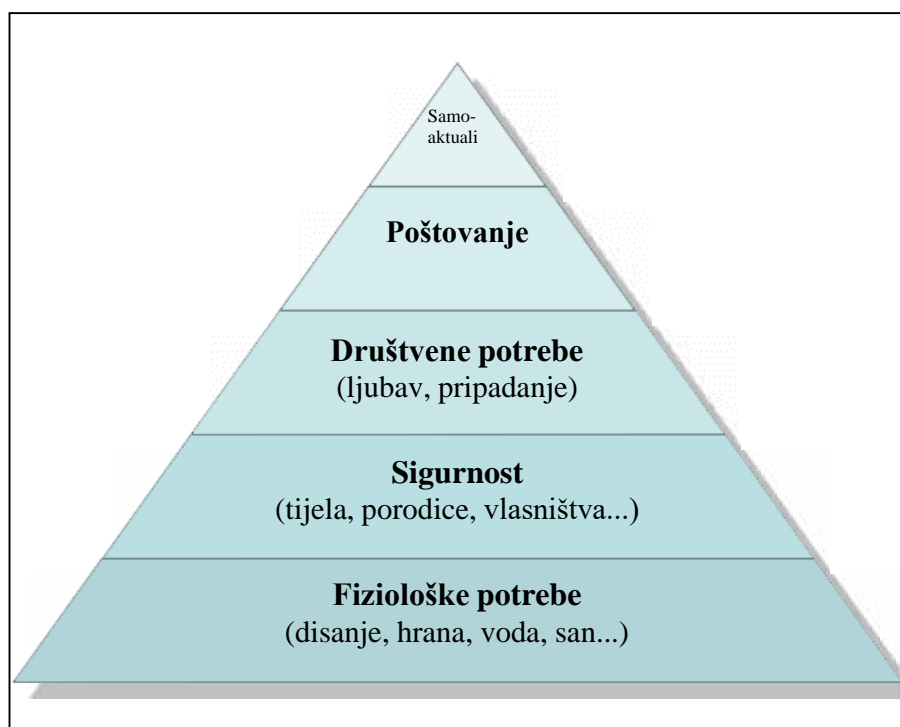
Mnogi međunarodni stručnjaci se slaže s tim da je sigurnost jedna od osnovnih životnih funkcija i konstantna aktivnost u svim životnim etapama razvoja čovječanstva. U tom smislu, sigurnost se ubraja u primarne ljudske potrebe³², što se može pronaći i u savremenoj psihologiji. Američki stručnjak Abraham Maslow³³ (1908v1970) zastupa mišljenje da svaki pojedinac ima određene ciljeve i potrebe koje želi postići u životu, odnosno on govori o biti čovjekova života.

³¹ Kako bi se lakše shvatio fenomen sigurnosti, potrebno je sagledati razna etimološka značenja pojma sigurnosti. U tom pogledu, prevladava konsenzus teoretičara iz oblasti sigurnosti o porijeklu termina sigurnosti. Prema tome, sigurnost potječe od latinske riječi *securitasvatis*, što u prijevodi znači siguran, bezbrižan, pouzdan, čvrst. Ipak, ovaj termin ima široku upotrebu i u drugim jezicima. U engleskom jeziku koriste se dva pojma: *security* i *safety*. Prvi termin se pretežno odnosi na „nacionalnu sigurnost“, koja podrazumijeva zaštitu državnog nacionalnog interesa, a drugi termin općenito označava smanjenje nepoželjnih sigurnosnih situacija ili djelovanje s ciljem smanjenja raznih oblika ugrožavanja. U francuskom jeziku također su u upotrebi dva termina *securite* i *surete*, u italijanskom jeziku sekoristi termin *sigurezza* (*siguramento* = *sigurno*), albanskom *siguri* i u njemačkom *Sicherheit*. U ruskom jeziku se koristi termin „bezopasnost“ a podrazumijeva odsustvo materijalnih vrijednosti (uporedi Masleša, 2001:4v6; Stajić/Gaćinović, 2007:24).

³² U tom kontekstu, jedan od glavnih predstavnika psihoanalize Sigmund Freud (1856-1939) govori da je čovjek biće „koje je pod snažnim utjecajem ili vlašću urođenih nagona i koje djeluje pod utjecajem konflikata u samom sebi i svojih nesvjesnih determinanti“ (Fulgosi, 1997:247).

³³ Više na [Maslow's Hierarchy of Needs \(deepermind.com\)](https://www.deepermind.com) (27.juni 2023)

U svojoj teoriji o hijerarhiji motiva, koja danas predstavlja jednu od najvažnijih i najistaknutijih teorija, navodi se da su motivi i potrebe čovjeka organizirane hijerarhijski. U toj piramidalnoj hijerarhiji se razlikuju više i niže potrebe svrstane u pet nivoa (*Shema 1*). U niže (osnovne) potrebe Maslow ubraja fiziološke potrebe i potrebu za sigurnošću, a u više potrebu za pripadanjem i ljubavlju, potrebu za samopoštovanjem, te potrebu za samoaktualizacijom (Fulgosi, 1997:254-262). Na osnovu prezentiranih kategorija, u konačnici se može utvrditi da se sigurnost ubraja u čovjekovu temeljnu potrebu. Maslow zaključuje da u momentima „nesigurnosti za čovjeka sve ostalo izgleda manje važno od potrebe da se zaštititi i bude siguran teže životuu kojem vlada red, zakonitost, organizacija“. (Tatalović/Bilandžić, 2005:28).

Shema br. 7: Maslowa hijerarhija potreba (Maslow, 2004:27)

Prethodne činjenice ukazuju da je fenomen sigurnosti usko povezan sa fiziološkim potrebama, kao i da se od fizioloških potreba nemože odvojiti, u odnosu na djelovanje ljudskog roda u svim njegovim evolutivnim fazama. Sigurnosne potrebe predstavljaju osnovnu egzistencijalnu i značajnu funkciju čovjeka, jer, u protivnom, nema opstanka i razvoja vrste, zajednice i društva. Sagledavajući cjelokupnu situaciju, može se zaključiti da sigurnost predstavlja i određeni cilj čovjekovog funkcionisanja.³⁴

³⁴ Na osnovu provedenih teorijskih i empirijskih istraživanja o sigurnosnim rizicima, te na osnovu njihove društvene determiniranosti, percepcije i komunikacije, može se zaključiti da ih ocjenjuju specijalizirane snage sistema sigurnosti i građani (Lisica, 2011B:47). Specijalizirane snage sigurnosti (ministarstva, agencije...) svoje

Postratni razvoj sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine temelji se na odredbama kontradiktornog historijskog dokumenta, čija se važnost ogleda samo u prestanku ratnih djelovanja i verifikaciji Bosne i Hercegovine kao nezavisne, samostalne, suverene i međunarodno priznate države. Specifičnost Sporazuma dodatno leži u „staklenom suverenitetu i ranjivom teritorijalnom integritetu“ (Ćurak, 2004:72). Eminentno, sa stajališta sigurnosti, može se utvrditi da je Daytonski sporazum stvorio uvjete za vanjsku sigurnost kroz prisustvo međunarodnih vojnih snaga, dok su pitanja unutrašnje sigurnosti (javni red i mir, kriminalitet, saobraćaj...) partikulizirana i razbijena na entitetske i kantonalne institucije, generirajući time latentno stanje političke, ekonomske, socijalne i društvene (ne)sigurnosti građana. Bitno je istaći da Bosna i Hercegovina ima ukupno 16 policijskih agencija³⁵ na tri nivoa (državni, entitetski i lokalni/kantonalni), koje nisu u dovoljnoj mjeri institucionalno i pravno povezane, materijalno i tehnički su slabo opremljene, pa čak i često nepodržane od države i građana. Naravno da ovo stanje proizlazi iz „stanovite disfunkcionalnosti i nefunkcionalnosti u oblasti sigurnosti, a ta disfunkcionalnost je saobražena sa disfunkcionalnošću vlasti u Bosni i Hercegovini općenito i njen je izravni produkt“ (Abazović, 2008:68).

Važno je napomenuti da je teško potvrditi tezu da je sigurnost sistemska djelatnost države Bosne i Hercegovine. U tom smislu, iako Bosna i Hercegovina ima usvojenu Sigurnosnu politiku koja definira određena strateška pitanja iz domena odbrane i sigurnosti, politika sigurnosti se ipak provodi u okviru niza „političkih i lokaletatističkih partikulariteta koji imitiraju državu, a samim svojim postojanjem takvi partikulariteti predstavljaju negaciju države“ (Abazović, 2008:68).

analize temelje na različitim sigurnosnim procjenama, koje su ujedno i najvažnije, jer se time stvaraju određeni preduvjeti za efikasno upravljanje sigurnosnim rizicima. Autor Darwin Lisica naglašava da percepcija građana i društvenih grupa o nivou ugroženosti od potencijalnih izvora sigurnosnih rizika (prijetnji i opasnosti) predstavlja bitan kriterij za njihovu ocjenu i rangiranje, jer se time stvara višestruki značaj za društvenu zbilju, pa i za njene određene karakteristike od kojih može zavisiti ranjivost društva na različite prijetnje i njihovu sposobnost da odgovore (*ibid*, 48).

³⁵ Direkcija za koordinaciju policijskih tijela; Granična policija BiH; Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA); MUP Republike Srpske; MUP Federacije BiH; Policija Brčko Distrikta BiH i 10 kantonalnih MUP-ova.

stalno doprinostiti institucionalnom i pravnom oblikovanju koji će suzbijati sve oblike nasilja i diskriminacije, a posebno one koji su zasnovani na etničkoj i vjerskoj netrpeljivosti, promovišući toleranciju i uvažavanje kao poželjne društvene vrijednosti u skladu s međunarodnim standardima. Posebno će promovisati tekovine antifašističke borbe i borbu protiv neofašizma.

Reforma sigurnosnog sektora u Bosni i Hercegovini je otpočela odmah nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma koji je dogovoren 21. novembra 1995. godine, a potpisan 14. decembra iste godine u Parizu. Generalni okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, zaustavio je rat između svih strana i uspostavio Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu i samostalnu državu sa dva ravnopravna entiteta (Federaciju Bosne i Hercegovine FBiH i Republiku Srpsku RS) i Brčko Distrikta BiH. Brčko Distrikt je službeno osnovan 8. marta 2000. godine, nakon međunarodne arbitraže (Kržalić 2011:7).

Sigurnosti sektor Bosne i Hercegovine :

Institucija/Agencija	Mandat/Funkcija
Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine	Nadležno je za zaštitu međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i kontrolu prometa na graničnim prijelazima BiH; sprječavanje i otkrivanje učinilaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, krivotvorenja domaće i strane valute i trgovine ljudima i drugih krivičnih djela sameđunarodnim ili međuentitetskim elementom; međunarodnu saradnju u svim oblastima iz nadležnosti ministarstva. Također, u nadležnosti ministarstva je zaštita lica i objekata; prikupljanje i korištenje podataka od značaja za sigurnost BiH; organizaciju i usaglašavanje aktivnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u ostvarivanju sigurnosnih zadataka u interesu BiH; provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u BiH, i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH, i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja. Ono provodi politiku useljavanja i azila BiH i uređuje procedure vezane za kretanje i boravak stranaca u BiH. Uspostavljeno je 2003.

Ministarstvo odbrane	Odgovorno za odbrambenu politiku i kapacitete kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine. Također, Ministarstvo je odgovorno za zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima vezanim za pitanje odbrane, kontrolu svih subjekata Oružanih snaga BiH i druge zakonom propisane poslove. Ministarstvo odbrane BiH je uspostavljeno 2004. godine.
Oružane snage BiH (OS)	Djeluju kao jedinstvena vojna sila BiH od 2006. godine, pod kontrolom Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine. Oružane snage su sastavljene od bivše Vojske Federacije BiH i bivše Vojske Republike Srpske. Zadaci Oružanih snaga ogledaju se u sljedećem: učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma, pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada, pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini i ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine. Danas, broj profesionalnih vojnika u Oružanim snagama BiH iznosi 10.000. Ne postoji obavezno služenje vojnog roka.
Bosanskohercegovačke policijske snage (MUP FBiH, MUP RS, Policija BD, GP i SIPA)	Odgovorne za unutrašnju sigurnost i istragu kriminala. Bosanskohercegovački policijski sistem je sačinjen od 15 agencija za sprovedbu zakona: MUP FBiH, MUP RS i Policije Brčko Distrikta BiH, kao i policijskih snaga za svaki od 10 kantona – kantonalnih MUP-ova, Granične policije BiH i Državna agencije za istrage i zaštitu BiH.

Granična policija Bosne i Hercegovine (GP)	Sa operativnim radom Granična policija BiH je otpočela 6. juna 2000. godine formiranjem prve jedinice GP "Aerodrom Sarajevo". Definisana je kao upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti sa operativnom samostalnošću. Obavlja policijske poslove vezane za nadzor i kontrolu prelaska državne granice. Preuzela kontrolu nad bosanskom granicom 2003. godine. Upošljava više od 2,000 policajaca.
---	---

<p>Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)</p>	<p>Osnivanjem Suda i Tužilaštva BiH, stvorila se nužna potreba za njihovim policijsko operativnim servisiranjem. U skladu sa tim potrebama u junu 2004. godine uspostavljena je Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA). SIPA je odgovorna za prikupljanje i obradu podataka od interesa za provođenje međunarodnih i krivičnih zakona BiH, kao i za zaštitu vrlo važnih ličnosti, diplomatsko konzularnih predstavništava i objekata institucija Bosne i Hercegovine, te diplomatskih misija. Obavlja poslove hapšenja osoba osumnjičenih za ratne zločine, vodi istrage krivičnih djela pranja novca, organiziranog kriminala, terorizma, trgovine ljudima i ostalih krivičnih djela, pruža podršku i zaštitu svjedocima, obavlja poslove i zadatke zaštite ličnosti i objekata i dr. Svoju nadležnost ostvaruje na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.</p>
<p>Obavještajno sigurnosna agencija BiH (OSA)</p>	<p>Civilna obavještajno sigurnosna agencija odgovorna je za „prikupljanje, analizu, te podjelu obavještajnih podataka u cilju zaštite sigurnosti, uključujući suverenitet, teritorijalni integritet i ustavni poredak Bosne i Hercegovine“. Obavještajno sigurnosna agencija BiH je postala operativna 1.juna 2004. godine i ima jurisdikciju na cijelom teritoriju BiH.</p>
<p>Ministarstvo pravde</p>	<p>Ministarstvo pravde „je centralno tijelo za koordinaciju u sferi pravosuđa u Bosni i Hercegovini“ i ima administrativnu funkciju vezano za pravosudne organe na državnom nivou. Ministarstvo je nadležno za nacрте prijedloga zakona i podzakonskih akata i drugih regulacija na državnom nivou, efikasno administrativno funkcionisanje pravosudnih tijela u Bosni i Hercegovini, obezbjeđenje entitetske harmonizacije, te međusobnu pravnu pomoć i saradnju sa međunarodnim sudovima. („Sl. Glasnik BiH“, br. 5/2003.).</p> <p>Bosna i Hercegovina ima 13 ministarstava pravde– 10 kantonalnih ministarstava Federacije, 2 ministarstva na entitetskom nivou i 1 na nivou BiH. U Brčko Distriktu BiH, neke od funkcija ministarstva pravde obavlja Pravosudna komisija, a neke Vlada Brčko Distrikta BiH.</p>

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine	Kao najviši zakonodavni organ Bosne i Hercegovine, zadužena je za parlamentarni nadzor nad sigurnosnim, odbrambenim i obavještajnim institucijama Bosne i Hercegovine putem Zajedničke komisije za odbranu isigurnost (2003.) i Zajedničke komisije za nadzor nad radom Obavještajno – sigurnosne agencije BiH (2004).

Policijska misija Europske unije (EUPM)	EUPM djeluje u skladu s opštim ciljevima Aneksa 11 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. EUPM, prva misija uspostavljena pod okriljem ESDPa 1.januara 2003, prvobitno na mandat od tri godine. EUPM obezbjeđuje obuku lokalnih policijskih službenika, te pomaže lokalnim vlastima u planiranju i sprovođenju istraga u slučajevima krupnog i organizovanog kriminala, doprinoseći boljem funkcionisanju cjelokupnog sistema krivičnog pravosuđa uopšte, a s posebnim akcentom na poboljšanje odnosa između policije i tužilaca. Misija nastavlja da pomaže proces reforme policije. Mandat misije je produžen do decembra 2011.
Ured visokog predstavnika (OHR)	Prati implementaciju Mirovnog ugovora; održava tijesne kontakte sa stranama u Sporazumu, radi promicanja njihovog potpunog pridržavanja civilnog aspekta Sporazuma.
Specijalni predstavnik Europske unije (EUSR)	Predstavlja okosnicu prisustva Evropske unije u Bosni i Hercegovini jer osigurava usklađen i dosljedan pristup Europske unije izgradnji samoodrživog mira i stabilnosti pomažući BiH da napreduje dalje od same provedbe mira ka integraciji sa Europskom unijom. Specijalni predstavnik Europske unije ujedno je i visoki predstavnik međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini sa mandatom da nadgleda provedbu Dejtonskog mirovnog sporazuma. Krajnji cilj je pomoći Bosni i Hercegovini da izraste u stabilnu, održivu, mirnu i multietničku državu, koja mirno surađuje sa svojim susjedima i nepovratno se nalazi na putu ka članstvu u Europskoj uniji
Vijeće za implementaciju mira (PIC)	PIC se sastoji od 55 zemalja i međunarodnih organizacija te ima autoritet nad OHRom.

<p>Misija OSCE u Bosni i Hercegovini</p>	<p>Mandat OSCEa u Bosni i Hercegovini uspostavljen je prema Općem okvirnom sporazumu za mir (skraćenica na engleskom: GFAP). Misija OSCEa u Bosni i Hercegovini pomaže BiH u ispunjenju obaveza, koje je ona preuzela kao država članica OSCEa, kao i u napredovanju ka ostvarenju svog deklariranog cilja pridruživanja euroatlantskim integracijama, tako što jača sigurnost i stabilnost, putem završetka izgradnje mira unutar dejtonskog okvira, i razvija inkluzivni politički diskurs i demokratski odgovorne institucije koje poštuju raznolikost, promovišu konsenzus i poštuju vladavinu prava. Misija je imala zavidan angažman u procesu reforme odbrane, te procesima verifikacije i uništavanja viška oružja i municije (SALWa).</p>
<p>Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY) – Haški tribunal</p>	<p>Sud Ujedinjenih naroda koji se bavi ratnim zločinima počinjenim na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991. U mandatu mu je da „privede pravdi one koji su odgovorni za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, te da na taj način pridonese satisfakciji žrtvama i jačanju mira u regiji.“ ICTY je podigao optužnicu protiv 161 osobe za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitorog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije, gdje je izrečena i prva presuda za zločin genocida poslije drugog svjestkog rata. Generala Vojske Republike Srpske Radislava Krstić ICTY je osudio na kaznu zatvora od 46 godina zbog zločina genocida u Srebrenici. Krstić je proglašen odgovornim za ubistvo oko 8 hiljada muškaraca muslimanske vjeroispovijesti u periodu između 10. i 19. jula 1995. (ICTY, 2010).</p>

<p>Vojne snage Europske unije u Bosni i Hercegovini (EUFOR – Operacija ALTHEA)</p>	<p>EUFOR je preuzeo SFORov mandat u decembru 2004. godine, nakon odluke NATOa o okončanju misije SFORa. Osnovni ciljevi misije ALTHEA su odvratanje od sukoba, i osiguranje sigurnog i stabilnog okruženja u BiH i ostvarivanje ključnih zadataka Plana za provedbu misije Ureda visokog predstavnika (OHR) i Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP). Za ostvarivanje ovih ciljeva EU je na početku razmjestila 6.300 vojnika, sa Glavnim štabom u Sarajevu (baza Butmir). Misija se provodi uz pomoć NATO osoblja i resursa. Nakon rekonstrukcija, misija danas broji oko 1350 vojnika. Austrija i Turska trenutno imaju najviše ljudi u BiH, svaka po 300 ljudi, a nakon toga slijede Mađarska sa 166, te Bugarska s oko 120 vojnika. Ovaj bi se broj do jeseni mogao smanjiti na 1200 nakon što Nizozemska, Irska i Njemačka povuku većinu svojih vojnika.</p>
<p>Misija Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNMIBH) Međunarodne policijske snage (IPTF) – International Police Force,</p>	<p>UNMIBH je osnovan 21. 12. 1995. godine Rezolucijom 1035 Vijeća Sigurnosti UN-a. Planirana da traje godinu dana, misija je produžavana nekoliko puta. IPTF tj. Međunarodne Policijske Snage su bile jedan od važnijih dijelova UNMIBH misije. Njihovi zadaci su između ostalog bili: nadgledanje i kontrola aktivnosti lokalnih policija (LP), savjetovanje i obuka te u okviru svojih mogućnosti njihovo opremanje, savjetovanje Vlada kako bolje organizirati i koristiti policijske službe, ocjenjivati mogućnost javnih nemira te savjetovati Vlade kako ih spriječiti i još mnogo toga. Proces provjera policijskih službenika od UNMIBH, te mogućnost uskraćivanja pojedinim policijskim službenicima da obavljaju policijske poslove, bili su snažno sredstvo u procesu profesionalizacije policijskih snaga u BiH. Mandat UNMIBH bio je i pravna i pravosudna reforma, odnosno Misija je bila zadužena da “prati i ocjenjuje sistem sudstva, te doprinosi ukupnim naporima za reform sudstva” (Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, broj 1184 od 16.07.1998.).</p>

36

³⁶ https://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs_reforma%20sigurnosnog%20sektora%20u%20bosni%20i%20hercegovini.pdf

Bosna i Hercegovina treba da izgradi integrirani i funkcionalni sistem sigurnosti koji bi efikasno i efektivno upravljao sigurnosnim rizicima i time pružio veći stepen zaštite građanima. Međutim, istraživanje koje je provedeno u okviru studije „Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini“ pokazalo je da unutar sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine postoje ukupno 22 organizacijske forme³⁷ na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, koje imaju razvijene elemente za procjenu i upravljanje rizicima (Lisica, 2011B:155). Studija je, također, pokazala da postoje problemi koji otežavaju trenutni razvoj jedinstvenog sistema za upravljanje rizicima, a posebno su izraženi kroz nedovoljnu koordinaciju, preklapanje zakonskih nadležnosti, neadekvatno reguliranu razmjenu podataka, a posebno se ističu informatička nepovezanost i nekompatibilnost informacijskih sistema i baza podataka, te neadekvatno znanje o rizicima i sl. (*ibid*, 157).

3.1 Granična policija BiH u sistemu unutrašnje sigurnosti

U ovom dijelu rada govorit ćemo o načinu kako je nastala uopšteno policija, kao i kako je nastala Granična policija Bosne i Hercegovine, te i o razlozima njenog osnivanja.

Postoje četiri teorije o tome kako je nastala policija, a one su:

- teorija o kontroli kriminalnih aktivnosti,
- teorija o kontroli nereda,
- teorija o kontroli klasičnih sukoba,
- teorija o urbanoj disperziji (Bezdrob, 2018:58).

3.2 Nastanak Granične policije Bosne i Hercegovine

Zakonom o Državnoj graničnoj službi Bosne i Hercegovine koji je u skladu sa svojim ovlastima donio visoki predstavnik za BiH Wolfgang Petrič 2. februara 2000. godine uspostavljena je Državna granična služba BiH (Granična policija BiH). Plan tranzicije i implementacije sačinjen je u saradnji sa UNMBiH. On je podrazumijevao da entitetski i kantonalni MUP-ovi tokom 2001. i 2002. sukcesivno predaju granične prelaze DGS. Ovaj proces je okončan u septembru 2002. godine, kada je DGS preuzela nadležnost i odgovornost nad cjelokupnom granicom Bosne i Hercegovine. Zakonom koji je usvojen 2004. godine DGS je definisana kao upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti sa operativnom

³⁷ U okviru tih organizacijskih formi podrazumijevaju se, između ostalog: Ministarstvo sigurnosti BiH; Ministarstvo odbrane BiH; Obavještajno-sigurnosna agencija; SIPA, GPBiH; Uprava za indirektno oporezivanje; MUPRS; MUPFBiH; Federalna uprava civilne zaštite, Republička uprava civilne zaštite nevladine organizacije; naučno-istraživačke institucije; Ministarstvo civilnih poslova (Lisica, 2011B:156).

samostalnošću, osnovana u cilju obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska državne granice Bosne i Hercegovine. Graničnoj policiji su na taj način data sva ovlaštenja klasične policije, a 2007. godine naziv Državna granična služba promijenjen je u Granična policija Bosne i Hercegovine. Pored četrnaest domaćih zakona³⁸ koji su značajni za rad Granične policije BiH, poseban značaj imaju i ugovori, memorandum, konvencije i sporazumi kojima je regulisana saradnja sa međunarodnim organizacijama, agencijama za provođenje zakona i drugim tijelima državne u uprave u BiH, susjedima i šire. Nadzor granica i operativnost Državne granične službe bitno je utjecala na smanjenje utaje carina. Dotadašnje utaje carina su štetele budžet u milionskim ciframa. Prema nekim procjenama, „utaje su koštale budžet Federacije i Republike Srpske 300 miliona KM odnosno 500 miliona KM“ (Smajić 2001:280). U cilju ostvarivanja što boljih rezultata Granična policija je ostvarila značajan nivo saradnje sa institucijama BiH a posebno sa sigurnosnim i policijskim agencijama (SIPOvom, OSAvom i MUP-ovima). Također, GP ostvaruje dobru saradnju sa Ministarstvom vanjskih poslova i Službom za poslove sa strancima. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Granične policije je predviđeno 2.536 zaposlenih od čega 2.339 policijskih službenika, 48 državnih službenika i 149 uposlenika. U odnosu na predviđenu sistematizaciju radnih mjesta 31. marta 2008. bilo je nepopunjeno 458 radnih mjesta, uglavnom policijskih službenika (442). U pogledu kvalifikacijske strukture zaposlenih najviše je sa srednjom stručnom spremom 76,65 posto, dok je sa višom stručnom spremom zaposleno 12,04 posto i sa visokom stručnom spremom 11.31 posto.

Slika br. 5: Početak izgradnje Međunarodnog graničnog prelaza Bijača 2013-ta godina, arhiva JGP Doljani³⁹

³⁸ To su: Zakon o graničnoj policiji, Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu, Zakon o nadzoru i kontroli prelaska državne granice, krivični zakoni u BiH, Zakon o krivičnom postupku, Zakon o prekršajima BiH, Zakon o međunarodnom i međuentitetskom cestovnom prijevozu, Zakon o policijskim službenicima, Zakon o zaštiti tajnih podataka, Zakon o zaštiti ličnih podataka, Zakon o putnim ispravama, Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, Zakon o upravi i Zakon o upravnom postupku.

³⁹ <https://sarajevo.travel/ba/tekst/otvoren-granicni-prijelaz-bijaca/328>

3.3 Osnovne obaveze i zadaci Granične policije

Granična policija zauzima veoma bitno mjesto u sigurnosnom sastavu svake evropske modernizovane države, te je ona veoma bitan faktor u funkcionisanju iste. Može se reći da je glavni zadatak Granične policije profiliranje putnika. To podrazumjeva sljedeće (Orlić, Filipović, 2011:192):

- preliminarna procjena osobe,
- provjera isprave i baza podataka,
- intervju.

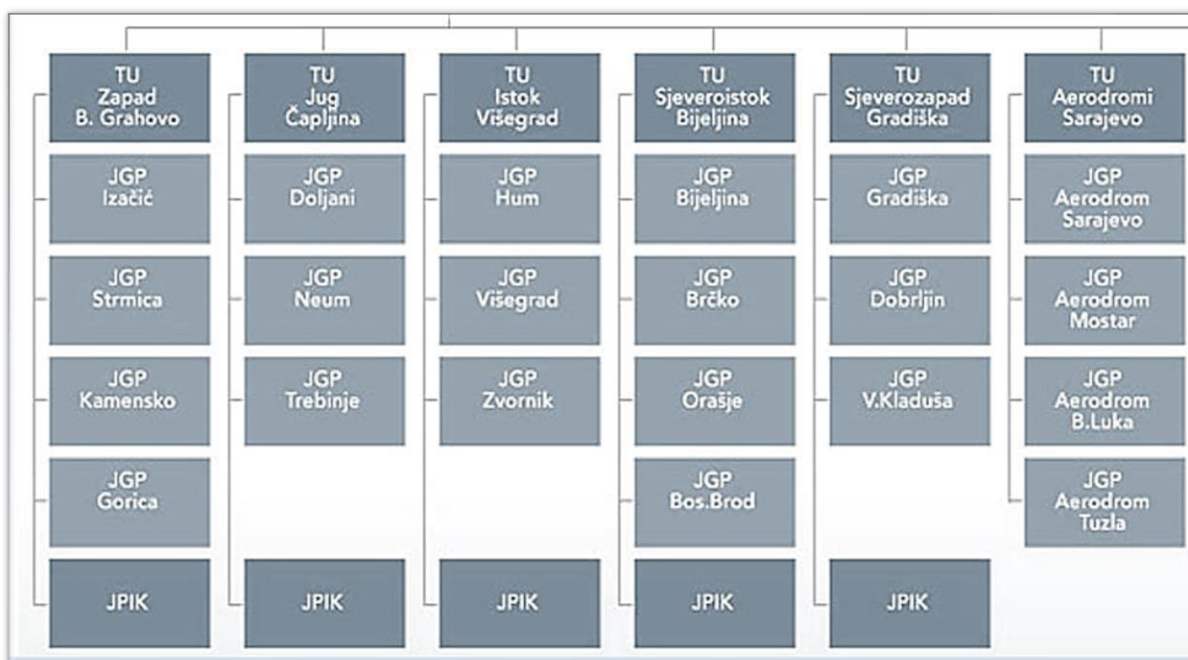
Sama uloga Granične policije se ne razlikuje u mnogome od ostalih sigurnosnih policijskih struktura što podrazumjeva sljedeće djelovanje: „Suzbijanje kriminala kao jedna od bitnih zadatak policije; policija mora biti snažna, čvrsta, učinkovita i organizovana po uzoru na vojsku; policija mora biti kontrolisana od strane državne vlade; izričita je razmjena informacija o kriminalu; raspored policijskih snaga mora biti napravljen prema vremenu i području; najvažnija i najbitnija kvaliteta policijskog službenika je lična kontrola (tih i umjeren način postiže više učinka od nasilne akcije); odličan izgled policiji donosi uvažavanje i poštovanje; odabir i obuka skladnih osoba za policiju temelj je njene efikasnosti; policija je dužna u potpunosti da poštuje građane; policija je dužna da saraduje sa civilnim stanovništvom; policija mora pružati jednaku primjenu zakona; snaga tijela koristi se kao posljednji izbor; policija je javnost i javnost je policija; policija je predstavnik zakona; baza policije mora biti pozicionirana tako da je lako dostupna javnosti; policajac mora biti zaposlen na temelju probnog rada; smanjenje kriminala i nereda pokazatelj je policijske učinkovitosti” (Bratković, 2019:288).

Slika br. 6: Međunarodni granični prelaz Bijača –izvor arhiv JGP Doljani

Da bi Granični policajci profesionalno i kvalitetno obavljali policijske zadatke, neophodno je i da budu na pravi način motivisani, obrazovani, zaštićeni i informisani, ali isto tako tehnički i fizički spremni za sve izazove koje posao graničnog policajca donosi. Zbog toga je veoma bitno da postupak zapošljavanja novih Graničnih policajaca bude javan, transparentan, da bude adekvatan, primjeren zakonu i okruženju, te potrebama službe.

Jedan od ključnih kriterija dobrog i profesionalnog obavljanja posla graničnog policajca je informisanost. Samo informisanje podrazumjeva skupljanje informacija iz različitih oblasti, jer je policijski posao multidisciplinaran. “Gotovo svakodnevno policijski službenici u obavljanju policijskih poslova stavljaju se u ulogu psihologa, sociologa, mirovnog posrednika, itd.” (Horvat, Vencl, Pušeljić, 2018:278). Veoma je bitno naznačiti da sve države u svojoj unutrašnjoj strukturi, tj u svome sastavu nemaju Graničnu policiju. Naprimjeru, u EU postoji specifičan način čuvanja šengenskih granica, za što je zadužena posebna služba (Dragović, 2012:12). S druge strane, neke države koriste vojne resurse, kako bi omogućile veći stepen sigurnosti za svoje građane, poput Slovenije (Novilist.hr, 2021).

Šema br. 9: Osnove i unutrašnje organizacione jedinice GP BIH-izvor fotografije web

3.4 Zaštitna sredstva Granične policije

Da bi Granična policija mogla profesionalno obavljati svoje radne zadatke, neophodno je da ima odgovarajuću zaštitnu opremu. To podrazumjeva sljedeće (Matić, 2018:6):

Osnovna policijska oprema na ličnom zaduženju,

Osnovna policijska oprema na zaduženju u jedinicama Ministarstva unutarnjih poslova,

Specijalna policijska oprema.

Pod ovakvim vidom opreme podrazumijeva se zaštita u vidu odjeće (kape, kombinezoni, hlače, cipele i sl.), ali i u vidu naoružanja, te u vidu posebnih tehničkih aparata kojima se omogućuje adekvatno obavljanje posla graničnog policajca.

3.5 Zakonsko funkcionisanje Granične policije BiH

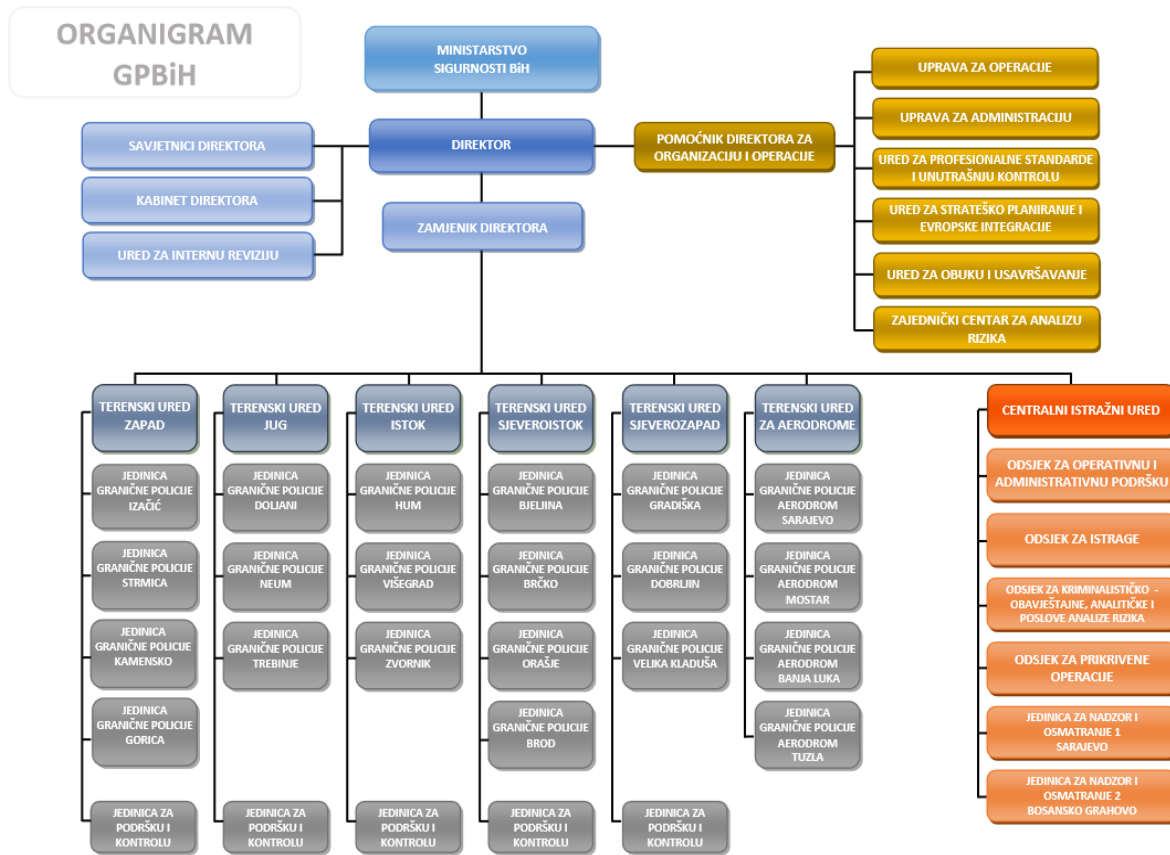
Rad Granične policije Bosne i Hercegovine uređen je Zakonom o Graničnoj policiji (Sl. glasnik BiH, broj: 50/04, 27/07 i 59/09). Ovim zakonom je definisano i uređeno šta je to Granična policija, koje ima nadležnosti, te gdje je njeno glavno sjedište. GP BIH je upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti BiH, s operativnom samostalnošću. Granična policija Bosne i Hercegovine je osnovana radi obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska državne granice BiH, i drugih poslova propisanih zakonom. Sjedište GP BIH je u Sarajevu (Zakon

o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, Čl. 2 i 3.):

Osnovne nadležnosti Granične policije BiH su:

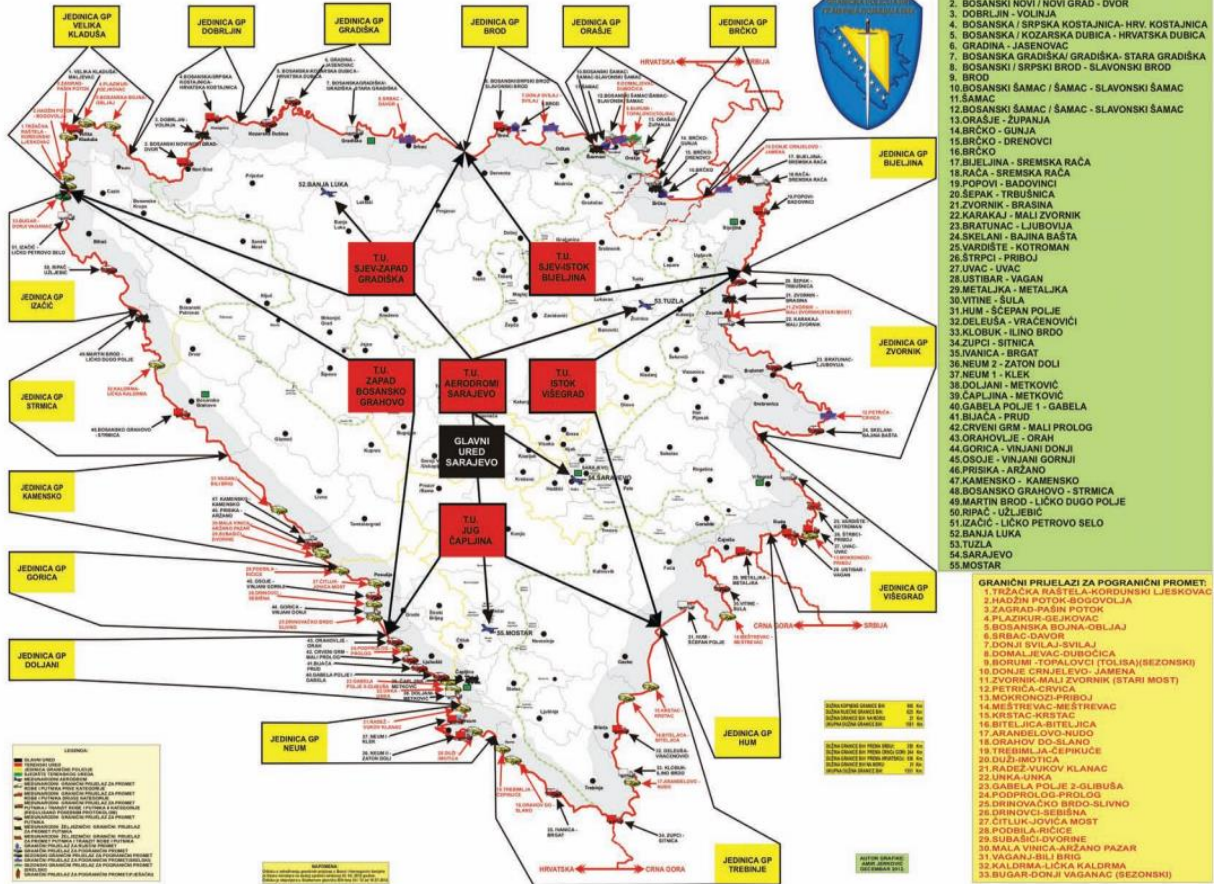
- 4 Provođenje odredbi Zakona o graničnoj kontroli, kako je propisano tim zakonom;
- 5 Provođenje odredbi Zakona o strancima, kao je propisano tim zakonom;
- 6 Sprečavanje, otkrivanje i istraživanje djela koja su propisana krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini kada:
 - a) su ta krivična djela usmjerena protiv sigurnosti državne granice ili protiv izvršenja poslova i zadataka iz nadležnosti GPBIH; ili
 - b) se ta krivična djela moraju goniti u skladu s odredbama o zloupotrebi javnih isprava koje služe kao dokaz identiteta, o putnoj ispravi i obavezi posjedovanja vize, te odredbama o kretanju i boravku stranaca i azilu ukoliko su počinjena prilikom prelaska granice ili su direktno vezana za prelazak državne granice; ili
 - c) ta krivična djela obuhvataju prijevoz robe preko državne granice čiji promet nije dopušten, robe bez službenog odobrenja ili u slučaju kršenja važeće zabrane, ukoliko je GPBIH dodijeljena dužnost nadziranja takvog odobrenja i zabrane na osnovu drugog propisa ili administrativnog sporazuma s organom odgovornim za takvo gonjenje.
- 7 Sprečavanje, otkrivanje i istraživanje drugih krivičnih djela na zahtjev nadležnog organa;
- 8 Sprečavanje, otkrivanje i istraživanje:
prekršaja koji su propisani Zakonom o nadzoru i kontroli prelaska državne granice, Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu, te drugim zakonima, ili drugih prekršaja na zahtjev nadležnog organa;
- 9 Pružanje policijske ispomoći organizacijskim jedinicama u sklopu Ministarstva sigurnosti u provođenju Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu i drugih važećih propisa iz ove oblasti.
- 10 Poduzima mjere zaštite zračnog civilnog saobraćaja i sigurnosti prostorija aerodroma u BiH;
- 11 Osigurava svoje organizacijske jedinice od opasnosti;
- 12 Daje stručno mišljenje pravosudnim organima ili drugim institucijama na njihov zahtjev, a vezano za vjerodostojnost dokumenata koji su korišteni ili su se namjeravali koristiti za prelazak državne granice. Takvi dokumenti uključuju putne dokumente, dokumente za ličnu identifikaciju i bilo koje druge dokumente koji su vezani za kretanje osoba, vozila ili roba preko državne granice.

10. Izvršava i druge poslove propisane zakonom i drugim propisom (Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, Čl. 7.).

Šema br. 10: Organizacijska struktura Granične policije u BiH, preuzeto sa web stranice GP BiH

MEĐUNARODNI I POGRANIČNI GRANIČNI PRIJELAZI NA GRANICI BIH PREMA SRBIJI, CRNOJ GORI I HRVATSKOJ

Slika br. 7: Teritorijalna organizacija Granične policije BiH –izvor fotografije web

4. BOSNA I HERCEGOVINA I REPUBLIKA HRVATSKA

4.1 Zahtjev za članstvo u EU

Jedan od osnovnih strateških ciljeva Bosne i Hercegovine jeste postizanje punopravnog članstva u Evropskoj uniji. Integracija u Evropsku uniju za Bosnu i Hercegovinu znači zauzimanje odgovarajućeg mjesta u evropskoj obitelji demokratskih zemalja. BiH i njeni građani dijele ciljeve, vrijednosti i principe EU i opredijeljeni su da razvijaju društvo na sistemu vrijednosti i dostignuća evropskih demokracija. Istodobno su odlučni u namjeri da budu sastavni dio modernih evropskih političkih, ekonomskih i sigurnosnih struktura.

U junu 1998. godine, uspostavljanjem EU/BiH Savjetodavne radne skupine (CTF), koja obezbjeđuje tehničku i stručnu pomoć u području uprave, regulatornog okvira i politike, načinjen je prvi zvanični korak BiH ka članstvu u EU. U julu iste godine, EU i BiH su zvanično potpisale "Deklaraciju o posebnim odnosima između EU i BiH". Regionalni pomak u smislu integracija nastupio je 1999. godine, jasnom predanošću EU članstva Zapadnog Balkana. S tim u vezi, u junu 2000. godine, države članice EU su odlučile dodijeliti status potencijalnih kandidata svim zemljama Procesu stabilizacije i pridruživanja (SAP), uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Svoj EU put Bosna i Hercegovina je i formalno odredila uspostavom diplomatskih odnosa s EU i potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2008.godine. Ovim je uspostavljen okvir za provedbu pravnih, administrativnih, institucionalnih i ekonomskih reformi kao uvjet približavanja EU. 15. februara 2016.godine BiH je podnošenjem formalnog zahtjeva za članstvo u Evropskoj uniji predsjedništvu Vijeća EU poduzela prvi korak ka stjecanju statusa države kandidatkinje. Nakon toga je Vijeće zatražilo od Evropskog povjerenstva da pripremi avis (mišljenje o sposobnosti i spremnosti BiH za članstvo u EU) a koje se izrađuje na temelju analitičkog instrumenta politike proširenja EU, tzv. Upitnika. Upitnik s 3.897 pitanja, čiji je cilj pregled političkog, pravnog, ekonomskog i upravnog sustava države, uručen je BiH u decembru 2016. godine. BiH je dostavila odgovore 28. februara 2018. godine na 3.242 pitanja iz Upitnika Evropskog povjerenstva, a 4. marta 2019.godine predala odgovore na dodatnih 655 pitanja.

Evropsko povjerenstvo je objavilo Mišljenje o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji i Analitičko izvješće koje donosi sveobuhvatnu mapu puta za reforme u BiH u području demokracije, vladavine prava, temeljnih prava i javne uprave. Evropsko povjerenstvo smatra da bi se pregovori za pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji trebali otvoriti kada zemlja

postigne potreban stupanj usklađenosti s kriterijima za članstvo.⁴⁰ Pristupanje Evropskoj uniji (EU) predstavlja jedan od dva vanjskopolitička cilja Bosne i Hercegovine. Naime, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je još 2003. donijela Zaključak o postojanju potpunog političkog konsenzusa da je članstvo u EU najveći mogući prioritet, nakon čega je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, iste godine, u okviru svojih ustavom utvrđenih ovlaštenja⁴¹, utvrdilo Opće pravce i prioritete za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine, prema kojem je jedan od osnovnih principa i aktivnosti Bosne i Hercegovine daljnje približavanje i institucionalizacija odnosa s EU. Bosna i Hercegovina podnijela je zahtjev za članstvo u EU-u 15. februara 2016. godine. Vijeće je 20. septembra 2016. usvojilo zaključke o tom zahtjevu, u kojima je pozvalo Komisiju da podnese svoje mišljenje. Vijeće je u tim zaključcima ujedno pozvalo Bosnu i Hercegovinu da nastavi s nastojanjima u osiguravanju učinkovite provedbe plana reformi, što uključuje reforme u području vladavine prava i javne uprave.⁴² Komisija je u maju 2019. objavila mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU-u, u kojem je utvrdila 14 ključnih prioriteta za otvaranje pregovora o pristupanju EU-u. Vijeće je u decembru 2022. Bosni i Hercegovini dodijelilo status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u (uz pretpostavku da će provesti korake navedene u komunikaciji Komisije iz oktobra 2022. o politici proširenja, kako bi se ojačali vladavina prava, borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, upravljanje migracijama i temeljna prava).⁴³ Kako bi se otvorili pregovori o pristupanju EU-u, Bosna i Hercegovina mora provesti 14 ključnih prioriteta utvrđenih u mišljenju Europske komisije o zahtjevu te zemlje za članstvo u EU-u iz maja 2019., sa posebnim naglaskom na područjima demokracije i funkcionalnosti države, vladavine prava, temeljnih prava i reformi javne uprave. U navedenom se mišljenju iznosi sveobuhvatan plan reformi koji bi toj zemlji trebao poslužiti kao temelj i potpora na putu prema integraciji u EU. Vijeće je pozdravilo mišljenje Komisije i konzistentno poziva Bosnu i Hercegovinu da provede 14 ključnih prioriteta i time napreduje na svom evropskom putu.

⁴⁰ <https://parlamentfbih.gov.ba/v2/hr/stranica.php?idstranica=180> posjećeno 07.07.2023.godine

⁴¹ Čl. V/3 a) (vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine) i c) (traženje članstva u međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član) Ustava BiH.

⁴² <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2016/09/20/conclusions-bosnia/>

⁴³ <https://www.consilium.europa.eu/media/60881/2022-12-15-euco-conclusions-hr.pdf>

4.2 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) je nova, treća generacija sporazuma o pridruživanju ponuđena isključivo državama zapadnog Balkana, s namjerom da im se omogući uspostavljanje bliskog i trajnog odnosa s Evropskom unijom, te izgledno članstvo u EU. SSP se potpisuje na neodređeno vrijeme, a uz pridruživanje sadrži elemente sigurnosne, političke i ekonomske stabilizacija, kao i element regionalne suradnje. Primarni cilj sporazuma je formalno pridruživanje države Evropskoj uniji u određenom tranzicijskom periodu od šest do deset godina. Od zemlje potpisnice se zahtijeva da postepeno prilagođava svoje zakonodavstvo pravnoj stečevini Evropske unije (Acquis communautaire) i uspostavlja zonu slobodne trgovine s EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane potpisan je u Luxembourggu 16. juna 2008. godine, a stupio je na snagu 1. juna 2015. godine. Zamijenio je Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji je bio na snazi od 1. augusta 2008. godine. Evropska komisija i Bosna i Hercegovina su 18. augusta 2016. godine parafirale Protokol o adaptaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Protokolom su predviđene tehničke prilagodbe trgovinskog dijela odredbi SSP-a vezano za izvoz iz BiH na tržište EU i izvoz EU u BiH, uzimajući u obzir pristupanje Hrvatske EU 2013. godine. Za potrebe nadzora nad primjenom i provođenjem SSP-a osnovana su zajednička tijela Evropske unije i Bosne i Hercegovine:

- Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje – čine ga članovi Vijeća Evropske unije i članovi Evropske komisije, s jedne, i članovi Vijeća ministara, s druge strane
- Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje – forum zastupnika Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Evropskog parlamenta
- Odbor za stabilizaciju i pridruživanje-tehničko tijelo koje pomaže Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje u izvršenju njegovih dužnosti
- Sedam pododbora i Posebna grupa za reformu javne uprave koji djeluju pod nadležnošću Odbora za stabilizaciju i pridruživanje
- Pododbor za trgovinu, industriju, carinu i oporezivanje

Ciljevi su Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Bosne i Hercegovine u EU:

- Poduprijeti napore Bosne i Hercegovine u jačanju demokracije i vladavine prava;
- Doprinijeti političkoj, gospodarskoj i institucionalnoj stabilnosti Bosne i Hercegovine, te stabilizaciji regije;
- Pružiti prikladan okvir za politički dijalog koji omogućuje razvoj bliskih političkih odnosa između EU-a i Bosne i Hercegovine;
- Poduprijeti napore Bosne i Hercegovine u razvoju njezine gospodarske i međunarodne suradnje, među ostalim, približavanjem njezina zakonodavstva zakonodavstvu EU-a;
- Poduprijeti napore Bosne i Hercegovine da završi prijelaz na funkcionirajuće tržišno gospodarstvo;
- Promicati skladne gospodarske odnose i postupno razvijati područje slobodne trgovine između EU-a i Bosne i Hercegovine;
- Razvijati regionalnu suradnju u svim područjima obuhvaćenima predmetnim sporazumom.⁴⁴

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i BiH,⁴⁵ s druge strane, potpisan je 16. juna 2008. godine, a stupio na snagu 01. juna 2015. godine. Potpisivanjem SSP-a Bosna i Hercegovina je stupila u prvi ugovorni odnos sa EU. Za potrebe provođenja i nadzora nad primjenom SSP-a formirana su tri zajednička tijela EU i BiH: 1) Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje (članovi 115 – 120 SSP-a), 2) Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje (član 121 SSP-a) i 3) Odbor za stabilizaciju i pridruživanje (članovi 118 – 119 SSP-a).

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje je sačinjeno od članova Vijeća EU i EK te članova Vijeća ministara BiH. Ono se sastaje na ministarskoj razini i u pravilu jednom godišnje. Odbor je tehničko tijelo koje pomaže Vijeću, priprema sastanke i rasprave Vijeća, provodi njegove odluke i razmatra sva pitanja koja mu uputi Vijeće. Odbor ima mogućnost osnivanja pododbora, trenutno ih ima sedam i jednu posebnu grupu za reformu javne uprave. Općenito govoreći, Vijeće osigurava kontinuitet procesa pridruživanja i pravilnu primjenu SSP-a. Vijeće je konstituirano 11. decembra, a Odbor 17. decembra 2015. godine. Zaključno sa februarom 2019. godine, Vijeće i Odbor su održali tri sastanka. Vijeće je na konstitutivnoj sjednici donijelo odluku o donošenju

⁴⁴ <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/stabilisation-and-association-agreement-with-bosnia-and-herzegovina.html> 12 juli 2023

⁴⁵ Odluka o ratifikaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 10/2008.

svog poslovnika.⁴⁶ Prema članu 10 poslovnika, odluke i preporuke Vijeće donosi na temelju zajedničkog dogovora stranaka. Na isti način odluke i preporuke donosi Odbor (član 8 poslovnika).⁴⁷ Pododbori nemaju mogućnost donošenja odluka (član 10 poslovnika Odbora).

4.3 Ključne tačke sporazuma u stabilizaciji i pridruživanju BiH.

Opća načela

SSP se temelji na nizu ključnih načela. Bosna i Hercegovina je suglasna:

- poštovati demokratska načela i ljudska prava, međunarodno pravo i instrumente, uključujući blisku suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju i načela tržišne ekonomije;
- provoditi međunarodne obveze;
- suzbijati širenje oružja za masovno uništenje;
- poduzimati mjere za potpisivanje, ratifikaciju ili pristupanje, prema potrebi, te punu provedbu svih odgovarajućih međunarodnih instrumenata;
- uspostavljati učinkovit sistem nacionalne kontrole izvoza, kojim se kontrolira izvoz kao i prevoz robe povezane s oružjem za masovno uništavanje, uključujući kontrolu krajnjeg korištenja tehnologija dvojne namjene, i koji sadržava učinkovite kazne za kršenja kontrole izvoza;
- promicati međunarodni i regionalni mir, stabilnost
- razvijati suradnju te dobrosusjedske odnose u regiji, putem: razvoja projekata od zajedničkog interesa;odgovarajuće razine uzajamnih ustupaka u pogledu kretanja osoba, robe, kapitala i usluga;
- boriti se protiv terorizma.
- Politički dijalog između stranaka potrebno je dodatno razviti. Njime će se posebno promicati: puna integracija Bosne i Hercegovine u zajednicu demokratskih država i postupno usklađivanje (*približavanje*) EU-u;

⁴⁶ Odluka broj 1 Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje EU-BiH od 11.12.2015. o donošenju svoga poslovnika , Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 1/2016.

⁴⁷ Prilog Odluci broj 1 Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje EU-BiH od 11.12.2015. o donošenju svoga poslovnika , Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 1/2016.

- sve veća konvergencija stajališta stranaka o međunarodnim pitanjima;
- regionalna suradnja i razvoj dobrosusjedskih odnosa;
- zajednički pogledi na sigurnost i stabilnost u Europi, uključujući suradnju u područjima obuhvaćenima zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a.

Regionalna saradnja:

Bosna i Hercegovina je obavezna:

- aktivno promicati regionalnu suradnju;
- pregovarati sa zemljama koje su već potpisale SPP-ove s EU-om u cilju sklapanja bilateralnih sporazuma o regionalnoj suradnji;
- težiti regionalnoj suradnji s partnerima koji su potpisali SSP i onima koji su uključeni u proces stabilizacije i pridruživanja;
- razvijati suradnju i, po mogućnosti, sklapati sporazume o suradnji sa svakom zemljom kandidatkinjom za pristupanje EU-u koja nije uključena u proces stabilizacije i pridruživanja. EU podupire projekte koji imaju regionalnu ili prekograničnu dimenziju svojim programima pomoći.

Slobodno kretanje robe:

- Obje stranke obvezne su postupno uspostaviti bilateralno područje slobodne trgovine tijekom razdoblja od najviše pet godina.
- Sporazumom se utvrđuje postupak smanjenja i ukidanja carinskih tarifa i kvota za robu iz EU-a i Bosne i Hercegovine.
 - Kretanje radnika, poslovni nastan, pružanje usluga i kretanje kapitala:
- Državljeni Bosne i Hercegovine koji zakonito rade u nekoj od zemalja EU-a moraju biti oslobođeni od svih oblika diskriminacije u odnosu na državljane dotične zemlje.
- Moraju se utvrditi pravila za koordinaciju sistema socijalne sigurnosti za radnike s državljanstvom Bosne i Hercegovine koji su zakonito zaposleni na državnom području zemlje EU-a, kao i za članove njihovih obitelji koji tamo zakonito borave.
- Trgovačkim društvima (kao i društvima kćerima i podružnicama) s poslovnim nastanom u jednoj stranci bit će dopušteno pokretanje poslovanja na području druge stranke pod istim uvjetima kao i za trgovačka društva s poslovnim nastanom u tom području.

- Obje stranke moraju poduzeti korake koji svojim trgovačkim društvima ili državljanima postupno omogućuju pružanje usluga na teritoriju druge stranke.
- Sva plaćanja i prijenosi na tekući račun bilance plaćanja između EU-a i Bosne i Hercegovine moraju biti dopuštena u slobodno konvertibilnoj valuti.

-Usklađivanje zakonodavstva države sa zakonodavstvom EU-a

- Bosna i Hercegovina je suglasna osigurati postupnu sukladnost postojećeg prava i budućeg zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a te pravilnu provedbu i izvršavanje tih zakona.
- Obje su stranke obvezane pravilima tržišnog natjecanja utemeljenima na pravu EU-a u pogledu radnji koje mogu utjecati na trgovinu između dvije stranke.
- SSP-om se naglašava važnost vladavine prava i jačanje institucija na svim razinama. Suradnja je usmjerena na mnogo određenih područja, uključujući:

-neovisnost pravosuđa, poboljšanje njegove učinkovitosti i institucionalne sposobnosti;

-vize, upravljanje granicom, azil i migracije;

-sprečavanje i kontrolu nezakonite imigracije;

-sprečavanje i suzbijanje organiziranog kriminala, korupcije, terorizma i drugih nezakonitih aktivnosti.

-Politike saradnje;

EU i Bosna i Hercegovina trebale bi uspostaviti blisku suradnju u mnogim područjima politike čiji je cilj doprinos razvoju i rastu zemlje. Ta suradnja mora ojačati postojeće gospodarske veze na najširem mogućem temelju, za dobrobit i Bosne i Hercegovine i EU-a.

-Financijska saradnja;

- Radi postizanja ciljeva predmetnog Sporazuma Bosna i Hercegovina od EU-a može primiti financijsku potporu u obliku bespovratnih sredstava i zajmova, uključujući zajmove Europske investicijske banke.
- Financijska pomoć EU-a uvjetovana je daljnjim napretkom u ispunjavanju kriterija iz Kopenhagena.

-Nadzor

- Sporazumom se uspostavlja Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje koje nadzire primjenu i provedbu Sporazuma.⁴⁸

4.4 Hronologija odnosa Bosne i Hercegovine i Evropske Unije

Ključni događaji u odnosima Bosne i Hercegovine i Evropske Unije su:

- 1997. godine: Vijeće ministara Evropske unije postavlja političke i gospodarske uvjete za razvoj bilateralnih odnosa. Bosni i Hercegovini se pruža mogućnost korištenja autonomnih trgovinskih mjera.
 - 1998. godine: Uspostavljanje EU - BiH Konzultativnog radnog tijela (Consultative Task Force - CTF) koje osigurava tehničku i stručnu pomoć u području administracije, zakonodavnog okvira i politike.
 - Maj 1999. godine: Počinje proces stabilizacije i pridruživanja (Stabilisation and Association Process - SAP). Proces stabilizacije i pridruživanja nudi jasnu mogućnost integracije u EU za Bosnu i Hercegovinu kao i ostalih pet zemalja regije zapadnog Balkana.
 - Juni 1999. godine: Pokrenute aktivnosti Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu, kojem je strateški cilj stabilizacija u jugoistočnoj Evropi putem približavanja zemalja regije euroatlantskim integracijama, te jačanja regionalne suradnje. U Sarajevu je u junu 1999. godine održan summit šefova zemalja i vlada Evrope, Kanade, Japana i Amerike na kojem je podržano i službeno dogovoreno osnivanje Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu.
 - Mart 2000. godine: Objavljena Mapa puta EU (Road Map). Ovaj dokument je definirao 18 ključnih uvjeta koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti kako bi se pristupilo izradi Studije izvodljivosti (Feasibility Study) za početak pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).
 - 2000. godine: Uveden bescarinski pristup proizvoda iz Bosne i Hercegovine unutarnjem tržištu Evropske unije (Autonomous Trade Measure – ATM).
- Decembar 2000. godine: Vijeće Evropske unije je usvojilo Uredbu 2666/2000 o programu pomoći EU za obnovu, razvoj i stabilizaciju – CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation)⁴⁹. CARDS je bio program tehničke pomoći Evropske unije za

⁴⁸ <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/stabilisation-and-association-agreement-with-bosnia-and-herzegovina.html> posjećeno 12 juli 2023

⁴⁹ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-cards-programme-2000-2006.html>

obnovu, razvoj i stabilizaciju namijenjen Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i SR Jugoslaviji (Srbija i Crna Gora).

Mart 2003. godine: Rad na Studiji izvodljivosti je započeo. Evropska komisija je uručila Vijeću ministara BiH upitnik sa 346 pitanja, koja su pokrivala oblast gospodarskog i političkog uređenja BiH te ostalih oblasti, koje su relevantne za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Oktobar 2003. godine: Evropska komisija je usvojila ocjenu Studije izvodljivosti. Studija izvodljivosti je identificirala 16 prioriternih oblasti u kojima bi suštinski reformski napredak bio temelj Evropskoj komisiji da preporuči Vijeću EU otvaranje pregovora s BiH o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

- Mart 2004. godine: Vijeće Evropske unije je usvojilo prvo Evropsko partnerstvo s Bosnom i Hercegovinom.
- Novembar 2005. godine: 25. novembra u Sarajevu su službeno pokrenuti pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.
- Januar 2006. godine: Održana Prva plenarna runda pregovora o SSP-u između EU i BiH i Prvi plenarni sastanak Praćenja procesa reformi (Reform Process Monitoring - RPM), koje zamjenjuje dotadašnje Konzultativno radno tijelo. Vijeće Evropske unije je usvojilo drugo Evropsko partnerstvo s Bosnom i Hercegovinom.
- Januar 2007. godine: Uspostavljen Instrument pretpristupne pomoći (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA), namijenjen za sve pretpristupne aktivnosti, koje financira Evropska komisija.
- Februar 2008. godine: Vijeće Evropske unije je usvojilo treće Evropsko partnerstvo s Bosnom i Hercegovinom.
- Novembar 2007. godine: Okončani tehnički pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, a parafiranje i potpisivanje ovise o ispunjenju političkih uvjeta.
- Decembar 2007. godine: 4. decembra parafiran Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.
- Februar 2008. godine: 20. februara potpisan Okvirni sporazum o pravilima suradnje za provedbu finansijske podrške Evropske komisije BiH u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA).
- Jun 2008. godine: 16. juna potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.
- Juli 2008. godine: 1. jula stupa na snagu Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima.
- Decembar 2008. godine: Održan prvi sastanak Privremenog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, kao najvišeg tijela u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, čiji je osnovni zadatak (zajedno sa šest privremenih pododbora), praćenje ispunjavanja obaveza Privremenog

sporazuma.

- Juna 2011. godine: Održan prvi sastanak Strukturiranog dijaloga o pravosuđu između Bosne i Hercegovine i Evropske unije.
- 27. juna 2012. godine održan prvi sastanak Dijaloga na visokom nivou o procesu pristupanja BiH, kada je uručena Mapa puta za zahtjev za članstvo BiH u EU. Drugi sastanak je održan u studenom 2012. godine.
- 01. jula 2013. godine – Republika Hrvatska postaje 28. članica EU, a Bosna i Hercegovina po prvi put ima granicu s jednom državom članicom Evropske unije.
- Januar 2014. godine– EU je uspostavila novi Instrument prepristupne pomoći IPA II za period 2014 – 2020.
- 01. juna 2015. godine– stupio na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Bosne i Hercegovine.
- 15. februara 2016. godine - U skladu sa članom 49. Ugovora o Evropskoj uniji, BiH je u okviru nizozemskog predsjedavanja Vijećem EU podnijela formalni „zahtjev za članstvo u EU“.
- 20. septembra 2016. godine- Vijeće Evropske unije pozvalo Evropsku komisiju da pripremi mišljenje o Zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji.
- 9. decembra 2016. godine - Uručen Upitnik Evropske komisije.
- 28. februara 2018. godine - Predsjedatelji Predsjedništva i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine Dragan Čović i Denis Zvizdić predali su predsjedniku Evropske komisije Jean-Claudeu Junckeru odgovore BiH na Upitnik Evropske komisije.
- 20. juna 2018. godine - Evropska komisija je prosljedila dodatna pitanja u svrhu pripreme mišljenja o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. Dodatna pitanja čine 20% pitanja iz Upitnika dostavljenog u prosincu 2016. godine. Sličan omjer dodatnih pitanja i pitanja u Upitniku imale su i ostale države u okruženju.
- 28. februara 2018. godine Bosna i Hercegovina predala odgovore na Upitnik Evropske komisije.
- 4. marta 2019. godine - Bosna i Hercegovina predala odgovore na dodatna pitanja iz Upitnika Evropske komisije
- 29. maja 2019. godine - Evropska komisija usvojila je Mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji.⁵⁰

⁵⁰ <http://www.eui-zzh.ba/index.php/kronologija-odnosa-bih-i-eu.html> posjećeno 07.07.2023

4.5 Studija slučaja policijsko sigurnosne saradnje između MUP RH i GP BiH

Koncept integrisanog upravljanja granicom predstavlja važan segment za čuvanje unutrašnje sigurnosti BiH, a naročito u pogledu spriječavanja svih oblika prekograničnog kriminala, sa posebnim osvrtom na suzbijanje nezakonitih migracija. Efikasna granična kontrola je samim tim u interesu ne samo BiH nego i zemalja u regionu, pa tako i država članica Evropske unije. Novi evropski model integrisanog upravljanja granicom predstavlja skup potrebnih mjera i aktivnosti kako bi se stvorio efikasan i koordiniran sistem kontrole granice od strane svih uključenih agencija. Uvođenjem ovog koncepta, Bosna i Hercegovina kao zemlja koja je podnijela zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji, jača svoju poziciju i ostaje opredjeljena nastavku ispunjavanja utvrđenih evropskih standarda na ovom području.⁵¹

Ulaskom Republike Hrvatske u EU i u Šengen zonu, BiH se nalazi na vanjskoj granici Evropske unije, čime je povećana odgovornost u pogledu spriječavanja i kontrole nezakonitih migracija. S tim u vezi, nezakonite migracije su uglavnom vezane za tranzit migranata koji putuju u države članice Evropske unije preko tzv. zapadno – balkanske rute.

BiH ima površinu od 51.209 km². Geografski je smještena na zapadnom dijelu Balkanskog poluostrva, odnosno u južnom dijelu Evrope. Nalazi se između Republike Hrvatske koja je zemlja članica EU i Šengena, te Crne Gore i Republike Srbije koje imaju status kandidata za članstvo u EU, te se ujedno nalazi na raskrsnici puteva između istoka i zapada. BiH je prema susjednim zemljama omeđena uglavnom prirodnim granicama te je hidrografska (duž riječnih tokova) i orografska (duž vrhova planinskih masiva). Dužina državne granice BiH je oko 1.605 km. Od toga kopnena granica je dužine oko 828 km, a granica na vodi (rijeke, more i jezera) je dužine oko 777 km. BiH graniči sa Republikom Hrvatskom na sjeveru, jugu i sjeverozapadu, dužina granice je oko 998 km. Državna granica BiH još nije međunarodno – pravno utvrđena i obilježena na bilateralnoj osnovi sa Republikom Hrvatskom i Republikom Srbijom. Geografski položaj BiH čini tranzitnom zemljom za migrante na putu prema zemljama Zapadne Evrope, te kao takva predstavlja vezu preko koje prelaze pojedini migracioni tokovi i interesantna je organizovanim kriminalnim grupama koje se bave svim oblicima prekograničnog kriminala.

Imajući u vidu geopolitički položaj, specifičnost zelene granice i analizu rizika, identifikuju se i različite sigurnosne prijetnje:

Prijetnje u oblasti graničnih provjera,

Prijetnje u oblasti nadzora državne granice.

⁵¹ <http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>

S ciljem kontrole i evidentiranja lica koja prelaze državnu granicu BiH, Granična policija BiH na graničnim prelazima provodi granične provjere s ciljem da se licima koja prelaze državnu granicu, uključujući njihova prevozna sredstva i predmete u njihovom posjedu, može odobriti ulazak na teritoriju BiH ili izlazak s teritorije BiH.

Poslovi graničnih provjera obavljaju se na 83 granična prelaza od kojih je 55 međunarodnih, te 28 pograničnih. Na granici sa susjednim zemljama nalazi se 76 graničnih prelaza, 4 međunarodna aerodroma te 3 riječne luke. Na granici sa Republikom Hrvatskom je 30 međunarodnih graničnih prelaza sa različitim režimom prometa roba i 20 graničnih prelaza za pogranični saobraćaj. Granične provjere prema Republici Hrvatskoj u skladu sa Ugovorom⁵² obavljaju se na 7 zajedničkih lokacija na graničnim prelazima (3 na teritoriji BiH: Gradina, Izačić i Gabela Polje⁴, te 4 na teritoriji Republike Hrvatske: Maljevac, Hrvatska Kostajnica, Klek i Zaton Doli.) tj. lokacija gdje se na istom graničnom prelazu nalaze službenici obje države. Ova praksa se pokazala kao dobro rješenje (izgradnja jednog graničnog prelaza, manji troškovi održavanja, zajedničko obavljanje poslova, manja mogućnost koruptivnih radnji), te je potrebno tražiti mogućnost uspostave dodatnih zajedničkih lokacija.

Izazovi s kojim se susreće GP BiH u oblasti graničnih provjera su nedostaci u potrebnoj infrastrukturi na pojedinim graničnim prelazima, nedovoljnom broju policijskih službenika koji rade na prvoj i drugoj liniji graničnih provjera, nedovoljna tehnička opremljenost specijaliziranom tehničkom opremom za otkrivanje krivotvorenih dokumenata i pregled skrivenih prostora na vozilima, povećanje broja zloupotreba dokumenata, (putnih isprava, viza, osobne iskaznice, i dr.), te trenutna migrantska kriza.

Granična policija BiH provodi nadzor granice primjenom radnji i postupaka između graničnih prelaza i na graničnim prelazima izvan utvrđenog radnog vremena, kojima se spriječava izbjegavanje graničnih provjera. Poslovi nadzora državne granice obavljaju se u graničnom pojasu, koji obuhvata područje do 10 kilometara od granične linije u dubinu teritorije BiH. Nadzor granice je otežan, jer na nekim njenim dijelovima postoje prirodne zapreke kao što su planinski masivi, velike rijeke, kanjoni i sl. Također, poslove nadzora državne granice usložnjava i postojanje velikog broja putnih komunikacija koje sijeku državnu granicu (magistralne, regionalne, lokalne ceste, željeznice). S obzirom da se značajan dio državne granice prostire duž riječnih tokova, jezera i mora, potrebno je daljnje jačanje i uspostava efikasnijeg sistema zaštite

⁵² Ugovor između BiH i R. Hrvatske o zajedničkim lokacijama na graničnim prelazima (Sl. Glasnik BiH broj 09/05)

državne granice na vodnim područjima.⁵³ „Granična policija BiH uspješno realizira mješovite ophodnje sa susjednim zemljama, posebno kada je riječ o odvratanju ilegalnih migranata. GPBiH je maksimalno angažirala postojeće materijalno-tehničke i ljudske potencijale, radi čega su postignuti bolji rezultati u odnosu na prethodne godine. Unatoč tome, potrebno je suradnju sa susjednim zemljama podignuti na višu razinu te maksimalno se angažirati u zaštiti državne granice“.⁵⁴

Mješovite patrole GP BiH I MUP RH imaju sljedeće zadatke:

1. Nadzor zajedničke državne granice i održavanje povoljnog stanja sigurnosti,
2. Sprječavanje i otkrivanje KD, prekršaja i povreda državne granice kao i otkrivanje i pronalazak počinitelja, razmjena informacija, iskustava i saznanja o stanju sigurnosti na zajedničkoj državnoj granici. Mješovite patrole djeluju neposredno uz zajedničku državnu granicu, a najduže do 10 kilometara od granične crte prema unutrašnjosti državnog područja (granični pojas).

Mješovite patrole mogu se obavljati kao pješачke ili patrole uz korištenje svih vrsta policijskih prijevoznih sredstava koja osigurava nadležni organ na lokalnom nivou na čijem se području obavlja mješovita patrola.

Mješovite ophodnje sa MUP-om RH na području graničnog pojasa Čapljina

Trebilje. Sastanku su prisustvovali načelnik Terenskog ureda Jug GPBiH Robert Perić i komandir JGP Trebilje Aleksandar Krsmanović. Analizirana je situacija na zajedničkoj granici s akcentom na značajnom povećanju ilegalnih prelazaka državljana zemalja visokog migracijskog rizika iz Crne Gore u BiH kao i o provođenju Sporazuma o readmisiji osoba s nezakonitim boravkom između BiH i Crne Gore. Na ovom sastanku usaglašene su mjere za unapređenje zajedničke saradnje u nadzoru državne granice. U cilju unapređenja stanja sigurnosti na zajedničkoj granici dogovorene su i aktivnosti za prevazilaženje uočenih problema u primjeni Sporazuma.

Unapređenje saradnje

U oktobru 2017, direktor GPBiH Zoran Galić, pomoćnik direktora za organizaciju i operacije Slobodan Krstić i načelnik Ureda za profesionalne standarde i unutrašnju kontrolu Vladimir Popović učestvovali su na regionalnoj konferenciji "legalne migracije i sigurnost na granicama Zapadnog Balkana" u Subotici. Organizatori konferencije o temi kako poboljšati sigurnost na granicama bili su Vlada Republike Francuske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije. U Subotici su predstavljeni sistem sigurnosti na francuskim kopnenim grani-

Mješovita ophodnja sa kolegama MUP-a Crne Gore u Trebilju

policijsku saradnju u Trebilju koji je 2014. osnovan kao prvi ovakav centar u regiji Zapadnog Balkana. Riječ je o centru kojim je poboljšana regionalna policijska saradnja u borbi protiv ilegalnih migracija, trgovine ljudima i drugih oblika prekograničnog kriminaliteta. Istaknuto je da je ZCPS otvoren za daljnje unapređenje saradnje sa svim policijskim i drugim nadležnim agencijama u BiH, kao i s centrima za policijsku saradnju u zemljama regije i Evropske unije.

“

Makadamski putevi i staze zapriječeni su postavljanjem metalnih rampi, betonskim blokovima, zarušavanjem puta te nasipanjem kamena i betona

Zaprečavanje mjesta pogodnih za ilegalne prelazke

Kako bi se što uspješnije borili sa ilegalnim migracijama GPBiH je u proteklom periodu intenzivno radilo na identifikaciji i zaprečavanju mjesta pogodnih za ilegalan prelazak državne granice u saradnji sa susjednim zemljama.

Projektom "Zaprečavanje lokacija pogodnih za ilegalni prelazak kopnene granice motornim vozilima između BiH i Republike Hrvatske" 2008. godine je zapriječeno 68 lokacija na teritoriji BiH od 118 identifikiranih. Vlada Hrvatske donijela je odluku o zaprečavanju 26 novih lokacija na zajedničkoj granici (od čega 25 na teritoriji BiH i jedna na teritoriji BiH) i to je u postupku realizacije.

Među ostalim mjestima pogodnim za ilegalni prelazak državne granice, od čega su 22 zapriječila nadležna tijela BiH, a 22 lokacije nadležna tijela susjedne zemlje.

Između BiH i Republike Srbije realiziraju se aktivnosti zaprečavanja, a 2015. je parafiran "Elaborat zaprečavanja putnih pravaca pogodnih za ilegalni prelazak državne granice između BiH i Srbije prevoznim sredstvima". Identificirano je 13 lokacija koje trebaju biti zapriječene. Nadležni organi Srbije u 2017. godini zapriječili su tri lokacije predviđene Elaboratom. GPBiH je, u skladu sa zaključkom Vijeća ministara BiH donesenim

predviđene Elaboratom. Makadamski putevi i staze koje su bile pogodne za ilegalne prelazke državne granice zapriječeni su postavljanjem metalnih rampi, betonskim blokovima, zarušavanjem puta te nasipanjem kamena i betona.

Putem uspostavljanja kontrolnih tačaka, angažovanjem mobilnih patrola, sektorskim radom i zajedničkim svakodnevnim se vrši uvid u stanje postavljenih zapreka i stanje na terenu. Prema sigurnosnim procjenama, za nadzor se koriste i savremeni mobilni uređaji za nadzor državne granice,

Slika br. 8: Mješovite patrole MUP-a RH i GP BiH, izvor fotografije brošura GP BiH 2015.

⁵³ Strategija integrisanog upravljanja granicom u Bosni i Hercegovini za period 2019. – 2023. godina

⁵⁴ <http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>

Saradnja sa MUP-ovima susjednih zemalja

Na lokalnoj i regionalnoj razini predstavnici jedinica granične policije održali 395 sastanaka

Granična policija BiH ima kontinuiranu saradnju sa ministarstvima unutrašnjih poslova susjednih zemalja. U 2022. godini ova policijska agencija ministarstvima unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Republike Srbije i Crne Gore ustupila je 213 predmeta, od kojih 58 sa obilježjem krivičnog djela, 138 sa obilježjem prekršaja, četiri informacije i 13 ostalih predmeta.

Sigurnost granice

U Upraviteljstvu policije Republike Hrvatske, polovinom marta 2023. godine, održan je radni bilateralni sastanak predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova R. Hrvatske, Uprave policije, s predstavnicima Granične policije BiH, Državne agencije za istrage i zaštitu i Službe za poslove sa strancima BiH. Radnom sastanku je, uz direktora Granične policije BiH Mirka Kuprežakovića, prisustvovala glavni ravnatelj policije Nikola Milina, zamjenik glavnog direktora policije MUP-a RH Jozo Šuker, pomoćnik glavnog direktora policije i načelnik Uprave za istrage i zaštitu Darko Čulim, zamjenik direktora Državne agencije za istrage i zaštitu Zoran Galić i direktor Službe za poslove sa strancima BiH Žarko Laketa.

Na radnom sastanku se razgovaralo o sigurnosnoj situaciji na zajedničkoj državnoj granici s posebnim osvrtom na trenutno stanje i kretanje te trendove nezakonitih migracija, kao i provođenju Sporazuma između Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o saradnji u nadzoru državne granice i Protokolu o provođenju mjesevitih ophodnji uz zajedničku državnu granicu. Također, tema bilateralnog sastanka bila je i provođenje Sporazuma između Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o predaji i privlačenju osoba kod kojih je ulazak u boravak nezakonit.

Direktor Kuprežaković na sastanku policija Hrvatske i BiH u Zagrebu

Mjesevite ophodnje su se pokazale efikasnim u sprječavanju raznih oblika prekograničnog kriminaliteta

Saradnja MUP-a Republike Hrvatske i partnerskih policijskih agencija u BiH je kontinuirana i još će se dodatno poboljšati, s obzirom na mnogobrojne izazove s kojima se susreću prilikom zaštite zajedničke državne granice. Suzbijanje svih oblika prekograničnog kriminala je glavni cilj ovih policijskih agencija, s posebnim naglaskom na suzbijanje krijumčarenja osoba i prevenciju nezakonitih migracija, kao i na privlačenje osoba na zajedničkoj državnoj granici. Na sastanku su dogovoreni i daljnji modaliteti saradnje.

Mjesevita ophodnja jedinice GPBiH Hum i Stanica granične policije PkBiH MUP-a Crne Gore

MEĐUNARODNA SARADNJA

Saradnja sa kolegama i razmjena informacija se vrši na sastancima lokalne, regionalne i centralne razine. Tako su na lokalnoj i regionalnoj razini predstavnici jedinica Granične policije BiH u 2022. godini održali 395 sastanaka sa kolegama tri susjedne zemlje na kojima su razmatrali sljedeće teme: razmjena informacija, zajednička obuka i zajedničko planiranje, izvođenje akcija, istražne grupe te svakodnevnne kontakte na graničnim prijelazima. Također, jedan od vidova uspješne saradnje jesu i mješovite ophodnje uz zajedničku državnu granicu sa susjednim zemljama pa je tako u 2022. godini realizirano 2 639 mješovitih ophodnji u kojima je angažirano 6 227 policijskih službenika, 3 076 policijskih službenika Granične policije BiH i 3 151 službenik susjednih zemalja. Ove zajedničke ophodnje su od izuzetnog značaja jer, ne samo da su se pokazale efikasnim u sprječavanju raznih oblika prekograničnog kriminaliteta nego i kolege međusobno razmjenjuju informacije, znanja i druge vještine bitne za sigurnost granice.

Mješovita ophodnja spasila ozljeđenog državljanina Republike Turske

Pripadnici Jedinice granične policije BiH Brod, prilikom mješovite ophodnje s pripadnicima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske PGP Slavonici Šamac, početkom decembra 2022. godine, pronašli su ozljeđenog mladića osobu bez osobnih dokumenata. Postupajući prema planu sprječavanja nezakonitih migracija u zaštićenom području državne granice na maglaju uz obalu rijeke Save, isti je pronađen na lokalitetu Gornji Svrlaj, a prema izjavi rječ je o državljaninu Republike Turske. O pronalasku ozljeđenog državljanina R. Turske je obaviješten Dom zdravlja Ožđak, čiji su djelatnici utvrdili kako se radi o težim tjelesnim ozljedama, nakon čega je ozljeđeni državljanin Republike Turske prebačen u bolnicu u Orašje.

Zajednička ophodnja pripadnika jedinice GPBiH Dujani i PGP Vigorac MUP-a BiH

Pripadnici jedinice GPBiH Trpinje i Odjeljenja granične bezbjednosti Nikić (Crna Gora) u nadzoru granice na području Bihać

Spriječeno krijumčarenje državljanina Iraka i Turske

Mješovita ophodnja Jedinice granične policije BiH Gorica i Postaje granične policije Imotski Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, polovinom februara 2023. godine, spriječila je krijumčarenje trojice stranih državljanina. Radi se o dvojici državljanina Iraka i jednom državljaninu Republike Turske. Krijumčarenje je otkriveno tokom nadzora državne granice u graničnom pojasu na području Posušja, a prilikom granične kontrole putničkog motornog vozila Fiat, nacionalnih oznaka Savezne Republike Njemačke. Vozilom je upravljao državljanin Rumunije.

Ozljeđeni državljanin Republike Turske

36 | granpol.gov.ba

granpol.gov.ba | 37

Slika br. 9: Zajednička saradnja MUP-a RH i GP BiH, izvor fotografije brošura GP BiH 2023.

4.5.1 Nadzor državne granice

GP BiH provodi nadzor granice primjenom radnji i postupaka između graničnih prelaza i na graničnim prelazima izvan utvrđenog radnog vremena, kojima se sprječava izbjegavanje graničnih provjera. Nadzor granice provodi se radi sprječavanja neovlaštenih prelazaka državne granice, suzbijanja prekograničnog kriminala i poduzimanja mjera prema osobama koje su prešle državnu granicu na nedopušten način. Poslovi nadzora državne granice obavljaju se u graničnom pojasu (do 10 kilometara od granične crte u dubinu teritorije BiH) kroz patrolnu djelatnost službenika GP BiH i kroz mješovite patrole⁵⁵, u skladu sa analizom rizika i sačinjenim planovima, upotrebom savremene specijalističke opreme i uz upotrebu službenih pasa. Posljednjih nekoliko

⁵⁵ Sporazum o saradnji u nadzoru državne granice, Protokol između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Granične policije i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ravnateljstva policije o provođenju mješovitih patrola uz zajedničku državnu granicu. Konvencije o policijskoj saradnji zemalja jugoistočne Evrope - protokol o zajedničkim patrolama uz zajedničku državnu granicu.

godina s pojačanim migracijskim pritiskom u Bosni i Hercegovini policijski službenici Granične policije BiH otkrili su više od 300 kaznenih djela , Krijumčarenje ljudi (čl 189. KZ BiH), i više od 30 kaznenih djela Organiziranje skupine ili udruženja za obavljanje kaznenog djela krijumčarenje ljudi.

Tokom 2022. godine pripadnici GP BiH odvrtili su više od 6000 osoba od pokušaja nezakonitog prelaska državne granice. Najviše je državljana Afganistana, Burundija, Pakistana, s tim da je zabilježen određeni pad broja državljana Pakistana koji su ranije bili pri samome vrhu kada su u pitanju nezakonite migracije. Najveći broj nezakonitih migracija otkriven je izvan područja graničnih prelaza tj. u graničnom pojasu. Od samog početka migrantske krize najviše pokušaja nezakonitih ulazaka u BiH je na istočnome dijelu državne granice, iz smjera Srbije i Crne Gore. Granična policija BiH je u 2022. godini zabilježila 59 kaznenih djela Krijumčarenje ljudi (čl 189. KZ BiH), i 1 kazneno djelo trgovina ljudima (čl 186 KZ BiH).

4.5.2 Zajednički kontakt centar Nova Sela-Bijača

Zajednički kontakt centar Bijača-Nova Sela operativno djeluje od 01. jula 2013. godine (ulazak R Hrvatske u EU), a otvoren je svečanom ceremonijom 08. agusta 2013. godine. ZKC je otvorio direktor FRONTEX-a, uz prisustvo predstavnika GP BiH i MUP-a RH. ZKC je otvoren na osnovu Protokola o osnivanju ZKC Bijača-Nova Sela potpisanog 15. marta 2013. godine između GP BiH i Ravnateljstva policije MUP-a RH.

Podaci koji se mogu razmjenjivati:

Lica

Vozila

Dokumenti

Predmeti

ZKC Bijača-Nova Sela smješten je u prostorijama MGP Nova Sela (RH). Radno vrijeme ZKC je od ponedjeljka do petka od 07,00 do 19,00 sati. Trenutno u istome radi četiri policijska službenika GP BiH i dva MUP-a RH (nema pripadnika drugih agencija).

Slika br.10: Otvaranje ZKC-A Nova Sela Bijača izvor: Arhiva JGP Doljani

Osnovni zadaci ZKC Bijača-Nova Sela su:

- sprečavanje opasnosti od osiguranja javne sigurnosti,
- suzbijanje prekograničnog kriminala,
- poboljšanje i iniciranje jačanja prekogranične policijske saradnje i razmjena informacija na području policijskog rada,
- usklađivanje zajedničkih aktivnosti nadzora i drugih zadataka na zajedničkoj državnoj granici,
- međusobna pomoć pri provođenju Sporazuma o predaji i prihvatu lica čiji je ulazak ili boravak nezakonit i provođenje drugih oblika prekogranične saradnje.

Policijski službenici obavljaju sve poslove vezane uz zahtjeve i odgovore u pisanom obliku. Zahtjev za dostavu podataka koji se izravno odnosi na lica, vozila, predmet, dokumente, vize ili slično mora se dostaviti na obrascu propisanom Protokolom. U hitnim slučajevima zahtjev se može uputiti usmeno, s tim da se u što skorijem roku dostavlja pismena potvrda zahtjeva.

Rezultati Zajedničkog kontakt centra Bijača-Nova Sela u proteklih deset godina:

2013.godina	25 zahtjeva-31 provjera
2014.godina	57 zahtjeva-96 provjera
2015.godina	114 zahtjeva-182 provjere
2016.godina	136 zahtjeva-324 provjere

2017.godina 171 zahtjev-443 provjere
2018.godina 205 zahtjeva-461 provjera
2019.godina 147 zahtjeva-184 provjera
2020.godina 129 zahtjeva-338 provjera
2021.godina 1675 zahtjeva-1887 provjera
2022.godina 1929 zahtjeva-2174 provjera

Realizacija Zahtjeva za razmjenu informacija se odvija kroz sljedeće faze:

Primljeni akt (MUP RH – GP BiH)

Obrazac Zahtjeva za razmjenu informacija

Poslati akt kao odgovor

4.5.3 Saradnja MUP-a RH i GP BiH

O zakonitom djelovanju i pravovaljanom vršenju operativnih provjera zaduženi su koordinatori sa BiH i RH strane;

Obaveza mjesečnog održavanja sastanka koordinatora;

Kontinuirana edukacija i kontinuiran rad sa policijskim službenicima zaduženim za rad u ZKC Nova Sela-Bijača.

U cilju suzbijanja prekograničnog kriminala, kako u unutrašnjosti tako i u regionu, GP BiH je opredjeljena za saradnju sa susjednim zemljama u pogledu učešća u zajedničkim istražnim timovima, operativnim akcijama i razmjeni informacija.

Strateški ciljevi:

- Suzbijanje svih oblika prekograničnog kriminala na državnom i međunarodnom nivou;
- Rad u zajedničkim istražnim timovima;
- Jačanje međunarodne saradnje kroz razmjenu informacija i učestvovanje u međunarodnim operativnim aktivnostima;
- Podizanje nivoa tehničke opremljenosti i kadrovskih kapaciteta

Slika br. 11: Sastanak predstavnika GPBiH i MUP-a Republike Hrvatske - izvor arhiv JGP

Doljani

Slika br.12: Direktor GPBiH Zoran Galić i načelnik Ureda za profesionalne standarde i unutrašnju kontrolu GPBiH Vladimir Popović s predstavnicima MUP-a RH- izvor; JGP Doljani

Međunarodna saradnja je obaveza GP BiH koja proizlazi iz Zakona o Graničnoj policiji i na temelju konvencija UN, EU i potpisanih sporazuma o policijskoj saradnji. Međunarodna policijska saradnja je intenzivirana i evidentan je trend porasta međunarodnih aktivnosti u kojima GP BiH aktivno učestvuje, koji se ogledaju kroz razmjenu podataka i zajedničko obavljanje poslova iz nadležnosti GPBiH. Saradnja s FRONTEX-om odvija se na temelju "Radnog sporazuma o uspostavljanju operativne saradnje između Ministarstva bezbjednosti i Evropske agencije za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX)"⁵⁶. Saradnja se odvija na područjima obuke, zajedničkih operacija i analize rizika. Policijski službenici GPBiH mogu djelovati izvan teritorije BiH ako su ovlaštene za to bilateralnim ili multilateralnim međunarodnim sporazumima, te učestvovati na međunarodnim sastancima i imenovati oficire za vezu.

⁵⁶ Radni sporazum o uspostavljanju operativne saradnje između Ministarstva bezbjednosti i Evropske agencije za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX) iz 2009. godine.

Slika br.13: Direktor GPBiH Zoran Galić i zamjenik glavnog direktora Policije RH Jozo Šuker ⁵⁷

⁵⁷ <https://granpol.gov.ba/home/language>

ZAKLJUČAK

Sama sigurnost kroz svoju historiju je odigrala najbitniju ulogu u nastanku određene države. Definitivno sigurnost zauzima vodeću poziciju u svim slojevima društva. Pojam sigurnosti granice je od davnina aktivan, te je skoro pa uvijek imao isto značenje, tj imao je ulogu razgraničenja dvaju država, centara moći, političkih sistema, kultura, vjerovanja. Samo vrijeme nastanka granica je vrlo teško utvrditi, ali vjerujemo da su iste postale nastankom civilizacije, odnosno kod formiranja određenih grupa ljudi, kod kojih je urođeno da praveći granice ostvaruju određeni vid sigurnosti i zaštite. U širem smislu sigurnosni sistem se definiše kao: „oblik organizovanja i funkcionisanja društva u sprovođenju mjera i aktivnosti na preventivnom i represivnom planu, koje se preduzimaju radi očuvanja suvereniteta i integriteta države, njenog ustavom utvrđenog poretka, prava i sloboda građana, kao i svih ostalih društvenih i međunarodnih vrijednosti od svih oblika i nosilaca ugrožavanja. Veoma bitno je i osvrnuti se na pravni okvir nadzora granica, pravni okvir sastoji se od zakonskih mjera i implementacijskih aktivnosti koje su bitne za funkcioniranje evropskog sistema kontrole vanjske granice Evropske unije (informacijsko-komunikacijski sistemi, tehničko opremanje, administrativni kapaciteti, obuka, razmjena informacija, sistemi evaluacije, najbolje prakse i sl.). Glavni mehanizmi koji kreiraju međunarodnu i globalnu sigurnost u institucionalnom okviru su NATO (*North Atlantic Treaty Organization*), EU (*European Union*), UN (*United Nations*) i OSCE (*Organization for Security and Cooperation in Europe*). U kontekstu navedenih magistralnih pitanja, a na osnovu nove sigurnosne paradigme u međunarodnim odnosima, značajan broj domaćih i stranih autora razlikuje četiri nivoa, odnosno vrste sigurnosti: globalna sigurnost, međunarodna sigurnost, regionalna sigurnost, nacionalna sigurnost.

Pojam sigurnosti shvaćamo kao strukturni element postojanja i djelovanja pojedinca, društva/države i međunarodne zajednice. Nacionalna i međunarodna sigurnost može postići ako se u obzir uzmu tri elementa: pojedinac (koncept individualne sigurnosti i globalne sigurnosti); društvo/država (koncepti nacionalne i socijalne sigurnosti, koji prihvataju pored vojnopolitičkih i šire socijalne i kulturno-civilizacijske aspekte nacionalne sigurnosti) i međunarodna zajednica.

Sigurnost granica Evropske unije, a posebno sigurnost unutar šengenskih granica se održava na osnovu policijske saradnje članica EU i Šengena za što su zaduzene policijske agencije Evropske unije. Šengen je prvobitno osnovan od strane Njemačke, Belgije, Francuske, Nizozemske i Luksemburga. Imao je za cilj da omogući nesmetan protok roba ljudi i robe među državama.

Ulaskom u Evropsku uniju 01.07.2013. godine Hrvatska je ostvarila jedan od najbitnijih ciljeva, a zatim i drugi strateški cilj je ostvaren 01.01.2023. godine čime je Republika Hrvatska i službeno postala članica Šengen zone. Bosna i Hercegovina također teži priključenju i ulasku u evroatlantske integracije. U vezi s tim potrebno je uraditi detaljnu razradu i primjenu reformi sigurnosnog sektora. Posebnu pažnju Bosna i Hercegovina poklanja dobrim i kvalitetnim odnosima sa susjedima, kao i saradnji u oblasti nadzora i kontrole državnih granica. To je jedan od bitnijih preduslova za uspješno suprotstavljanje raznim oblicima i pojavama prekograničnog kriminala, a izrazito pravovremenoj identifikaciji, otkrivanju i otklanjanju prijetnji od strane terorizma, svih oblika organizovanog kriminala kao i ilegalnih migracija. Kapaciteti Evropske unije su se još više približili nakon što je Hrvatska pristupila Šengenu, te nakon 15.12.2023. godine kada je Bosna i Hercegovina dobila kandidatski status za članstvo u Evropskoj uniji, te se samim time smatra da je ulazak Hrvatske u Šengenski prostor u interesu BiH. Bosna i Hercegovina ulaže krajnje napore u vidu stručnog osposobljavanja kadrova, nabavci specijalističke opreme za zaštitu državne granice, kao i spriječavanju migranta u namjeri da dopru do zemalja EU. Bosna i Hercegovina je ujedno jedan stub u zaštiti Šengen prostora u čemu joj uveliko pomaže EU raznim donacijama u vidu specijalističke opreme, kao i stručnog usavršavanja kadrova, nabavci opreme za policijske službenike i drugim vidovima pomoći.

Bosna i Hercegovina se svakodnevno suočava sa raznim unutrašnjim i vanjskim izazovima, a Hrvatskoj ulazak u Šengen u vrijeme rata na evropskom kontinentu, uz ravnopravnost, slobodu kretanja i veliku razvojnu priliku, donosi i dodatnu sigurnost. Ta dodatna sigurnost je potrebna i Bosni i Hercegovini, pogotvo ako se uzme u obzir kompleksnost političke situacije.

Ulazak Hrvatske u Šengen, treba iskoristiti kao jedan korak naprijed za usklađivanje što boljih susjedskih odnosa. Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska svakodnevno rade na saradnji u zaštiti granice između BiH i RH, te razmjeni informacija kao i zajedničkim djelovanjem na polju ilegalnih migracija

LITERATURA

1. Abazović, D. Mirsad, *Ogledi o sigurnosti*, Sarajevo, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, 2010.
2. Abazović, D. Mirsad, *Ogledi o bosanskohercegovačkoj zbilji*, Sarajevo, DES, 2008.
3. Bašić, N./Stoett P., *Sigurnosne studije u tranziciji*, Univerzitet u Bihaću, Bihać, 2003.
4. Bezdrob E., „Policijsko pravo u Bosni i Hercegovini”, Društvena i tehnička istraživanja, God. 5., Br. 2., 2018.
5. Bašić, N./Stoett P., *Sigurnosne studije u tranziciji*, Univerzitet u Bihaću, Bihać, 2003.
6. Bratković S., „Cjeloživotno obrazovanje policijskih službenika u Republici Hrvatskoj”
7. Braić, N. (2020). *Pozitivni i negativni utjecaji globalizacije na društvo*. Doktorska disertacija. Pula: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković".
8. Britvec, A. (2018). 'Ekonomsko-politički aspekti pristupanja schengenskom prostoru *Zbornik sveučilišta Libertas*
9. Beridan, Izet, *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2008.
10. Collins, Alan, *Suvremene sigurnosne studije*, Politička kultura, Zagreb, 2010.
11. Collins, Alan, *Suvremene sigurnosne studije*, Politička kultura, Zagreb, 2010.
12. Cikotić, Selmo, *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2010B.
13. Ćurak, Nerzuk, *Dejtonski nacionalizam*, Buybook, Sarajevo, 2004.
14. Dragović, F. (2012). 'Kako čuvati europske granice?', *Političke analize*
15. Gluščić, S. (2012). 'Pregled međunarodne policijske suradnje u okviru Europske unije', *Policija i sigurnost*
16. Grizold, A./Tatalović, S./ Cvrtila, V., *Suvremene sigurnosne politike*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2008.
17. Jagić, S., & Vučetić, M. (2012). Globalizacijski procesi i kultura. *Acta Iadertina*,
18. Gulin, M. (2016). *Statistička analiza utjecaja terorizma na turizam u Hrvatskoj i Mediteranu*. Završni rad. Split: Ekonomski fakultet Split.
19. Marijo Rošić (2008) europol i međunarodna policijska suradnja kriminalističke policije Republike Hrvatske
20. Matić M., „Zaštitna sredstva i oprema Granične policije”, Veleučilište u Karlovcu, Odjel Sigurnosti i zaštite, Karlovac, 2018.

21. Pejaković-Đipić, S. (2018). 'schengenski informacijski sustav – „čuvar” schengenskog područja
22. Službeni glasnik BiH” broj 88/15, 2015.
23. Toić Sintić, G. (2012). 'Uloga FRONTEX-a u nadzoru vanjskih granica Europskeunije', *Policija i sigurnost*, 21(1), str. 143-154
24. Orlić S., Filipović H., „Primjena tehnike profiliranja kao metode u kriminalistici s osvrtom na kontrolu prelaska državne granice i suzbijanja prekoGraničnog kriminaliteta”, *Kriminalistička teorija i praksa*, 5 – 1, 2011.
25. Turčalo Sead (2008): Međunarodna zajednica i izgradnja neuspješne države u: Status, broj 13, Udruga građana „Dijalog“ Mostar, str.20-25
26. Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, Sl. glasnik BiH, broj: 50/04, 27/07 i 59/09
27. Policijska sigurnost, godina 28., br. 3., 2019.
28. Raos, V. (2013). 'Pomicanje granice Europske unije na jugoistok i višestruki procesi teritorijalizacije', *Politička misao*,
29. Strategija integrisanog upravljanja granicom u Bosni i Hercegovini za period 2019. – 2023. godina
30. Šengen katalog 2008;6
31. Službeni glasnik BiH, broj 10/13 od 11.02.2013
32. Službeni glasnik BiH“ broj 11/16, 16/16, 2016.
33. Europska komisija, Europa bez granica – schengenski prostor, dostupno na:
https://publications.europa.eu/resource/ellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0001.01/DOC_1

PRAVNI IZVORI

1. Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. maj 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, Službeni list Europske unije, 1985.
2. Odluka br. 574/2007/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. svibnja 2007. o osnivanju Fonda za vanjske granice od 2007. do 2013. u okviru općeg programa Solidarnost i upravljanje migracijskim tokovima“, Službeni list Europske unije,2007.
3. Konvencija o osnivanju Europskog policijskog ureda (Konvencija o Europolu) natemelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji, Službeni list Europskih zajednica,1995.
4. Odluka o ratifikaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 10/2008.
5. Ugovor između BiH i R. Hrvatske o zajedničkim lokacijama na graničnim prelazima (Sl. Glasnik BiH broj 09/05)
6. Radni sporazum o uspostavljanju operativne saradnje između Ministarstva bezbjednosti i Evropske agencije zagračnu i obalsku stražu (FRONTEX) iz 2009. godine.
7. Sporazum o suradnji u nadzoru državne granice,Protokol između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Granične policije i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ravnateljstva policije o provođenju mješovitih patrola uz zajedničku državnu granicu.
8. Konvencije o policijskoj saradnji zemalja jugoistočne Evrope - protokol o zajedničkim patrolama uz zajedničku državnu granicu.

WEB STRANICE :

1. <http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>
2. <http://www.eui-zzh.ba/index.php/kronologija-odnosa-bih-i-eu.html>
3. <http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>
4. <https://parlamentfbih.gov.ba/v2/hr/stranica.php?idstranica=180>
5. <http://www.eui-zzh.ba/index.php/kronologija-odnosa-bih-i-eu.html>
6. https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013041003050667cro.pdf
7. <http://fra.europa.eu/hr/eu-charter/title/title-vii-general-provisions>
8. <http://www.eui-zzh.ba/index.php/kronologija-odnosa-bih-i-eu.html>
9. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-cards-programme-2000-2006.html>
10. <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/stabilisation-and-association-agreement-with-bosnia-and-herzegovina.html>
11. https://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs_reforma%20sigurnosnog%20sektora%20u%20bosni%20i%20hercegovini.pdf
12. <http://fra.europa.eu/hr/eu-charter/title/title-vii-general-provisions>
13. [Hrvatska: Nova članica Schengena koja u 2023. kunu zamjenjuje eurom \(aa.com.tr\)](http://aa.com.tr)
14. <https://sarajevo.travel/ba/tekst/otvoren-granicni-prijelaz-bijaca/328>

SKRAĆENICE

BiH - Bosna i Hercegovina,

CIA - (*engl.* Central Intelligence Agency) SAD,

MUP RH- Ministarstvo unutrašnjih posla Republike Hrvatske

EAPC - (*engl.* Euro-Atlantic Partnership Council) Euro-Atlantsko partnersko vijeće,

EFTA - (*engl.* European Free Trade Association) Evropska zona slobodne trgovine,

EMCDDA - (*engl.* European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) Evropski Centar za nadzor droge

ESDP - (*engl.* European Security and Defence Policy) Evropska sigurnosna i odbrambena politika

EU - (*engl.* European Union) Evropska unija,

EUFOR - (*engl.* European Union Force) Evropske snage,

EUPM - (*engl.* European Police Mission) Evropska policijska misija,

EUROJUST - (*engl.* European Body for the Enhancement of Judicial Cooperation)

EUROPOL - (*engl.* European Police) Evropska policija,

EUSR BiH - Specijalni predstavnik Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu,

EZ - (*engl.* European Communities) Evropske zajednice,

FATF - (*engl.* Financial Action Task Force on MoneyLaundering)

FBIH - Federacija Bosne i Hercegovine,

FMUP - Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova,

GP BiH - Granična policija Bosne i Hercegovine,

IFOR - (*engl.* Implementation Force) Snage za implemetaciju mira u BiH,

INTERPOL- (*engl.* International Police) Međunarodna policija,

IPTF- (*engl.* International Police Task Force) Međunarodne policijske snage,

ISAF- (*engl.* International Security Assistance Froce)

NATO - (*engl.* North Atlantic Treaty Organization) Sjevernoatlantski pakt

NVO - nevladina organizacija,

NR - Narodna Republika

OHR - (*engl.* Office of the High Representative) Ured visokog predstavnika,

OS BIH - Oružane snage Bosne i Hercegovine

OSA BIH- Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine,

OSCE- (*engl.* Organization for Security and Cooperation in Europe)
Organizacija zasigurnost i suradnju u Evropi,

OMU- Oružje za masovno uništavanje,

PfP- (*engl.* Partnership for Peace) Partnerstvo za mir,

PHARE- (*engl.*Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies)Program pomoći Poljskoj i Mađarskoj ekonomiji

RS- Republika Srpska,

SAA- (*engl.* Stabilisation and Association Agreements) Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju,

SAD - (*engl.* United States of America) Sjedinjene Američke Države,

SFOR - (*engl.* Stabilization Force) Međunarodne snage za stabilizaciju

SIPA - (*engl.* State Investigation and Protection Agency) Državna agencija za istrage i zaštitu,

SSSR - Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika,

SR - Savezna Republika

TI BIH - Transparency International Bosna i Hercegovina,

UN - (*engl.* United Nations) Ujedinjene nacije,

ZVSP - Zajednička vanjska i sigurnosna politika (EU),

WHO - (*engl.* World Health Organisation) Svjetska zdravstvena organizacija

FRONTEX - Europska agencija za graničnu i obalnu stražu

ISM – Informacioni sistem o migracijama

IOM – Međunarodna organizacija za migracije

DGS – Državna granična služba